

J. Rozmahel:

Do vlasti Kristovy.

Příloha k časopisu
«Poutník jeruzalemský» č. 1, r. 1931.

Nrus. 1088.

Ex Consistorio Apostolici Administratoris
dioecesis Brunensis die 6. Februarii 1931.

Nihil obstat:

Dr. Carolus Skoupý,
censor ex officio.

Imprimatur:

† Josephus,
Eppus Adrah. Aplicus
Admin.

Kancléf:

Dr. Jos. Kratochvíl

Richter,
offic.

J. Rozmahel:

Do vlasti Kristovy.

V B r n ě 1931.

Nákladem Spolku poutníků diecézí moravských
do Svaté země v Brně.

Tiskem Brněnské tiskárny.

*Svému drahému bratru Františkovi
věnuje*

spisovatel.

Ku břehům asijským.

I zkušeného a zcestovalého globetrottera nitro rozezvučí se jako dotekem virtuosního prstu napjatá struna při pouhém zvuku jmen: Jerusalem, Betlem, Nazaret, Hebron . . .

Jerusalem! Co všechno skryto pod rouškou tohoto jediného slova! Jakou silou magické přitažlivosti působí pouhým svým zvukem na každého, ať věřícího či agnostika, jen když zasvěceného do jeho historie! Abraham, David, Šalomoun, Jeremiáš, Kristus, a především Kristus se svým tragickým zakončením plodného pozemského žití! A pak rok 70. po Kr. a jeho důkladná reprise v letech 132—135 po Kr.! A dále Konstantin Vel., křisitel, a Chosroes, veliký ničitel, Omar a Bohumír! Jerusalem! S tímto jménem spjata je nejen historie národa vyvoleného, nýbrž ději-

ny všech národů křesťanských, ba osud každého jednotlivce. »Nevstal-li Kristus z mrtvých, marné je kázání naše, marná je víra vaše!« Cosi posvátně úděsného, tragicky velebného a nevýslovně drahého dýše z tohoto jména. Ono proniká svým oslňujícím žářem vzpomínek k němu se vízících nakupeným prachem staletí až do dnešních dnů.

A Betlem? Sladké melodie vánočních pastorell táhnou se duši, panenský sníh křupe pod radostnými kroky, jiskřivé hvězdy líbají zemi... Doba bezstarostného, radostného dětství naivní víry zavánula teplým svým dechem naším nitrem... Poesie, uchvacující dětsky čistou, pohádkovitě vyšňořenou krásou a jímavým půvabem...

Nazaret! Kristus-člověk! Jeho lidská přirozenost jakoby vyzařovala ze jména jeho dlouholetého bydliště a my Ho vidíme jasněji a určitěji a On stává se nám tím dražším, tím milejším, čím bližším, čím nám podobnějším...

A Hebron? Tisíciletí orientální těžkomyslnosti leží na něm. Duch patriarchů plní dosud jeho ovzduší až k zalknutí. A budí nostalgii v duši...

Jerusalem, Betlem, Nazaret, Hebron..

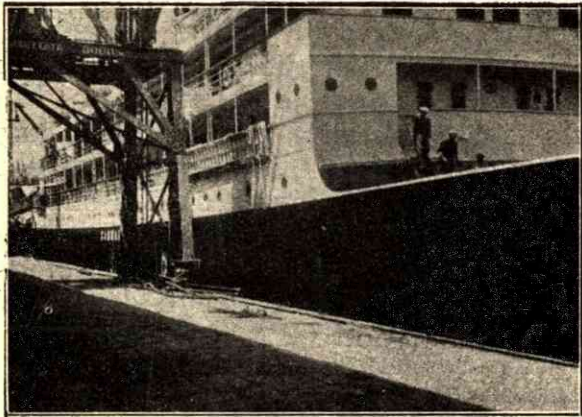
Možno i zcestovalému globetrotterovi s pořádnou dávkou turistické blaseovnosti při vyhlídce na tato místa zůstati chladným...?

Nebyl jsem sice zachvácen cestovní horečkou, když 2. července 1930 zazněl na brněnském nádraží signál k odjezdu vlaku a když ze dvou jeho vozů, vyhrazených pro účastníky jubilejní V. mor. pouti do Svaté země, zavířily horkým lenivým vzduchem naše národní hymny a po nich s vědomím veškeré vážnosti cesty procítěné »Anděle Boží, strážce můj...« Nemohl jsem však zůstati chladným... Již sám cíl cesty stačil k vnitřnímu vzrušení, zkušenosti z různých prázdninových zahraničních exkursí, zvláště z cesty po Španělsku, vyvolávaly vzpomínky na obtíže cestování a last not least byl to i hymnus k andělu strážci, který mi připomenul možná nebezpečí... Pětidenní jízda po moři! Nemůže býti nic svůdnějšího, nic lákavějšího, ale i zrádnějšího... A pak Palestina v červenci! Byla-li pro mne před lety cesta z Valencie do Murcie pekelnou výhní, čím bude teprve cesta zemí, ležící ještě o 10 rovnoběžek dále k jihu? Anděle Boží, strážce můj, rač býti vždy

ochránce můj a všech těch dvaasedmdesáti duší, které snad po prvé oceňují plně význam Tvé působnosti...

S krátkou zastávkou ve Vídni, kde nás přivítali na jednom a rozloučili se s námi na druhém nádraží zástupcové řádu Těšitele a někteří známí a příbuzní účastníků pouti, pokračovali jsme v jízdě, nerušení pasovými a celními prohlídkami na pohraničních stanicích států, jimiž jsme za noci projížděli. První výhoda společného cestování, přirozeně dle zásady o zachování a vyrovnání energie vyvážená zmocněnou starostí vůdce o veškery pasy a jeho osobním ručením za zákonitý obsah zavazadel...

Vlak serpentinovitě stáčí se po úbočí, z moře vypíná se maják, rychlík vjíždí do nádražní haly terstske. Po krátkém uvítání zástupcem čsl. konsulátu spěcháme do chrámu sv. Antonína a po bohoslužbách, při nichž vysokou klenbou chrámovou nesly se zvuky české mariánské písně, jsme dychtívi seznámiti se s dočasným svým domovem, lodí »Carnaro«, jež nás má dopravit k cíli naší cesty. Stojí na čtvrtém molu hlavního přístavu, vymydlená, vyšňořená jako děvče k tanci... Bude to její tempo

Loď Carnaro.

klidné, valčíkové či zatančí i bouřlivým tempem divokého čardáše? Ujišťují nás, že červenec miluje na moři klid... Vejdeme od útrob lodního kolosu. Jen provisorně. Definitivní nastěhování následovalo teprve asi za dvě hodiny na to, kdy od přístavu ozval se po prvé táhlý, melancholicky zabarvený hlas lodní sirény... Ale i potom trousili se opozdilci, obtíženi baňatými, úzkohrdlými butelkami domorodého Rufina... Rázem první hodiny dopolední prorval

se vzduchem protáhlý, úzkostlivě naříkající hlas lodní sirény po třetí . . . Jsme všichni? Usměvavý obličej kolegy J., spokojeně přimžikující jeho levé oko hlásaly, že na lodi je »al right« . . . Nebylo tomu tak ještě před hodinou, kdy totéž oko metalo blesky spravedlivého hněvu a ústa svolávala oheň a síru . . . Proč? Jedna z oveček, jeho péči svěřených, zatoulala se od společného stáda právě ve chvíli, kdy měl být dán povel k odchodu na loď . . .

Zaskřípaly lodní kladky, kotva vyhoupla se z hlubin moře a náš provisorní domov odpoutává se, nerad, od rodného svého přístavu. Malý parník lodivcův jakoby násilím vytlačuje jej z domovských vod . . . Svědčí o tom až k prasknutí napjatý tlustý provaz, kterým snaží se jej vypuditi s místa desetidenního jeho odpočinku. Lodnímu kolosu jako by se nechtělo . . . Vzdukuje, klade pasivní odpor, ustupuje píď za píď, naposledy se vzepře, až napjaté lano praskne v půli jako přefato neviditelným ostrým nožem . . . Ale už je pozdě . . . Lodní šroub získal již dostatečný okruh opěrné plochy, aby vytlačil sám, bez cizí pomoci, vzdorující parník z přístavu. Ostrý nářek

lodní sirény profal vzduch, s palub zamávaly kapesníky a nad laškujícími vlnami hladiny Jadranu nesly se měkké tóny hymen, zakončených opětnou prosbou o vyšší ochranu . . .

Jsmo na moři, ale zrak dosud upjat je k pevnině . . . Zmizel konečně s obzoru i přístavní maják i starobylý terstský Petrov . . . Zrak ponenáhlu odvrací se od pevniny a obrací se k nejbližšímu svému okolí, s nímž po pět dní bude tvořiti společnou lodní rodinu. . . Je to společnost různorodá, kosmopolitická, v níž prvek československý tvoří drtivou většinu, neboť vedle naší dvaasedmdesátičlenné poutní skupiny zaujala v mezípalubí, na tak zv. D-Decku, místa asi dvacetičlenná skupina spolku přátel Orientu z Prahy, sestávající z právníků, lékařů, profesorů, učitelů, redaktorů a několika dám. Tedy representace naší inteligence. Jen nebyti toho mezípalubí, toho tak zv. D-Decku! Naším lidem nelze upřiti žizeň po poznání ciziny. V tom směru předčí nás snad jen Američané a Angličané. Rozdíl je pouze v tom, jak cestují oni a jak cestujeme my. Že bychom byli příliš vybíravými ve volbě dopravních prostředků, stravy, hotelů, nemůže nám cizina vytýkati . .

Spíše opak. Američan, Angličan, ale i Francouz, Ital, ba i Němec, popřeje-li si již toho luxusu, jakým je za dnešních poměrů cestování, varuje se v zájmu své vlastní důstojnosti, ale i v zájmu dobrého jména svého národa, dělají v cizině tak zv. »škroba«... A zcela právem! Nesmíme si myslet, že tím okamžikem, kdy jsme opustili hranice své vlasti, přestáváme býti jejími dětmi. A na takové lodi, kde za jeden, dva dny, znají se lidé lépe než občané pětistícového města za rok, je zvláště nutno dbáti příslušnosti k svému národu. Pejzatému synu Mojžíšovu v dlouhém černém kaftanu projde, když při zaznění lodního gongu usedne v mezpalubí na olejem zamaštěnou desku, vytáhne z kufříku své košerované kulinární zásoby a po orientálsku je zkonsumuje...

Je to příslušník národa, který je všude a nikde, který »in puncto« peněz nezná rozdíl mezi čestným a nečestným... Ale když totéž činí akademicky vzdělaní a k tomu graduovaní lidé, pak člověk uvažuje, zda přece jen to francouzské »bohémien« neplatí v původním slova významu i v našem jazyku...

Poutníci na lodi.

Pětidenní plavba po klidném moři byla opravdovým požítkem moderním shonem uštvaných nervů. Azurová obloha bez jediného mráčku, siná hladina nekonečných vod, uspávající tempo lodního šroubu, dolce far niente... Jak maličernými připadají tu člověku veškeré ty provinciální, úzkoprsé boje tam daleko ve vlasti, jichž se snad sám ještě před několika dny účastnil...

Život na lodi plyne vyjetými kolejemi. Většinu volného času zabere jídlo, jež jak po stránce kvantitativní, tak i kvali-

tativní, zvláště v II. tř. může uspokojiti i toho nejnáročnějšího gourmanda... Kuchaři terstského Lloydu jsou pro své kulinární umění chvalně známí v celé Itálii, takže i král při slavnostních banketech používá jejich odborných znalostí. Obsluhující personál, z něhož čas od času vyklube se nějaký Slovan, je neobyčejně ochotný, pozorný a zdvořilý. Nezná únavy. Potůčky potu, vyhnané žárem kuchyně a překotným spěchem, řinou se ubožákům po tváři, ale jediného slova nevole neslyšet... Dovedli by i naši číšníci pracovati s takovou dávkou sebezáporu... ?

Fot. Olga Drdlová.

Poutnice na loďi.

Fot. Olga Drdlová.

Pořadatel Ant. Bartoš.

Po práci milý je odpočinek, učili jsme se již jako děti. A zpracování několika-
hodový oběd či večeří, vyžaduje rovněž

jistou dávkou energie... Proto většina u-
léhá na palubě do pronajatých lodních
lehátek a oddává se příjemnému far-
niente... Doktorský kroužek zvolil si
místo na palubě I. třídy, která je téměř
prázdna. Pouze jediný omonoklovaný
Angličan s mladičkou lady, rovněž s
obrovskými okuláry na krátkém ostrém
nosíku, tráví zde svoji siestu... K trá-
vení potřebí je klidu, ale zhýčkané děti
Albionu chtějí míti klid absolutní...
Proto, ležíce v pohodlných lehátkách,
čtou Welse nebo Shawa...

Ale náš dr. X., ležící se skupinkou
svých kolegů vedle, trpí jednak homér-
skou chorobou, jednak, a to zcela prá-
vem, je toho názoru, že, třeba koná
quasi exercicie, není povinen zachovávat
absolutní mlčení... Sonorním hlasem
dává průchod svému znervosnělému du-
du... Je přerušen v toku své řeči hla-
sem, který jako by vycházel z lehátka
Angličanova... Nic nevadí... Snad je
to jen sluchový přelud... Pokračuje dá-
le v započaté řeči... Skutečně... An-
gličan se ozývá po druhé... Jeho hrdel-
ní, škrcená slova jsou pronášena zlobi-
vým tónem... Čeho si přeje pan John
Bull...? »Was wünschen Sie, bitte?«

táže se na oko nechápavě náš doktor...
A v tom ozve se cosi jako klapot kachního zobáku, doprovázen patřičnými gesty. Angličan chce míti absolutní ticho... Patrně, že v I. třídě, k níž on i s lady přináleží, mají ještě bohatší table d'ôte a větší potřebu klidu k zažívání... Jeho němohře bylo vyhověno...

Při rozdělování lodních lehátek neměl jsem to štěstí, abych za 6 lir ulovil též jedno pro sebe. Následek toho objevil se ke konci plavby, kdy moje kotníky nabývaly již úctyhodných rozměrů. Ale k něčemu bylo to přec jen dobré. Byl jsem nucen jako Ahasver blouditi palubami lodí a jen takto bylo mi možno zachytiti různé výjevy z jejího života. Nejraději jsem prodléval v zádi lodní u lehátka, sousedícího s lodní lékárnou. Lákala mě esauovská tvář, dobrácké přimžikující oči a rezný, kvapem černající plášť předčasně zešedivělého dobráčka božího... Vždy popřál mi na svém pronajatém lehátku tolik místa, abych mohl poněkud uleviti nohám, ba zacházel ve své známé dobrotě tak daleko, že mi nabízel svoje místo celé k dispozici... A zde v zádi lodní, mezi třetí třídou, cítil jsem se doma... Zde,

v zádi lodní, odehrála se před mnoha roky komická scéna, kterou vylovil vtipný prof. P. ze svých vzpomínek z předešlé své cesty do Palestiny. Mohla by nésti název »Chytili rybu«... Jak všem, kteří již jeli aspoň jednou po moři, je známo, je k zádi lodní připojen délkoměr, dlouhé to lano, zakončené v moři otáčejícím se kolečkem. Uražení určité vzdálenosti bylo dříve hlášeno cinkotem zvonku. Dnes není toho patrně už zapotřebí, ale před válkou existoval ještě uvedený způsob... A tu objevil se jednoho dne v zádi lodní u lana jistý poutník, který z vrozené zvědavosti tázal se přítomného kněze — známého komika — k čemu as celé to zařízení je? — »K čemu?« odpoví tázaný, »inu, to máte tak. Ono lano, zapuštěné do moře, končí udicí a slouží k chytání ryb. Rozumí se těch větších! Kdykoliv se nějaká z ryb chytne, ozve se na palubě zvonek, aby dal znamení námořníkům, kteří pak ji vytáhnou...« A tázaný s vážnou tváří se vzdálil... Náš poutník ale zůstal... Byl náruživým rybářem... Po chvíli ozve se na palubě zvonek... Poutník se ohlíží, s které strany objeví se nějaký ten námořník, aby chycenou rybu vytáhl...

Nikde nic... Čeká několik okamžiků, když v tom ozve se zvonek po druhé... V poutníku počíná se bouřiti rybářská krev, a když slyší hlas zvonku po třetí, nevydrží již na místě... Sběhne po schůdkách dolů a násilím dovleče prvního namanuvšího se námořníka k lanu a posuňkovou řečí snaží se mu naznačiti, co se stalo... Námořník nechápe, až homérský smích v záloze číhajícího komika rozluští situaci. Vyslechl jsem vtip bodrého muže, spíše anekdotou než skutečností připadající, nihil dicens...

Noc má právo na odpočinek. Mnozí odpočívali sice i ve dne, ukolébání příjemnou jízdou v sladký spánek v každé době denního světla, ale i přes to s chutí vylézali po žebříčcích kolem 10. hodiny večerní na visutá lůžka svých kabin, aby pokračovali v započaté práci... Trojka, sestávající z p. říd. S., kolegy K. a z mé maličkosti, děsila se nočního pobytu ve své kabině. Už úzká chodba, vedoucí k ní, vyzařovala v její blízkosti nesnesitelný žár. Což teprve nešťastná kabina sama! Byla to suchá parní lázeň, vhodná pro silné revmatiky, neboť stačil pětiminutový pobyt v ní, aby nezůstala na člověku jediná nitka suchá... Nepomáhal zachycovač čerstvého vzduchu, trčící

v okénku kabiny, nepomáhal elektrický ventilátor, pracující dnem i nocí... Nesnesitelný žár vyháněl nás jednoho po druhém na palubu, až v kabině nezůstal nikdo. Kolega K. chladil své rozpálené tělo na podlaze salonu I. tř., zatím co my jsme zabrali volná lehátka na palubě... A zůstali jsme jim věrní po celou jízdu až do Jafy, hotovi raději »slíznouti« obávanou malarii, nežli bychom se vrátili do pece ohnivé... Jediný kol. K. vrátil se druhého večera do prokletého doupěte a v něm i setrval... Byl to heroický sebezápor či strach z možné choroby?

V kuřáckém salonku II. tř. denně po celou dobu jízdy sloužilo přes třicet kněží u pěti přenosných oltářů mše sv. Společná mše sv. se zpěvem konala se kolem sedmé hodiny ranní na tomtéž místě s výjimkou neděle a svátku, kdy konány bohoslužby na palubě I. tř. Po letech opět rozletěly se po vlnách moře radostné tóny české kostelní písně: »Ejhle, oltář Hospoďinův září...!« Přivolaly i některé ze skupiny přátel Orientu.

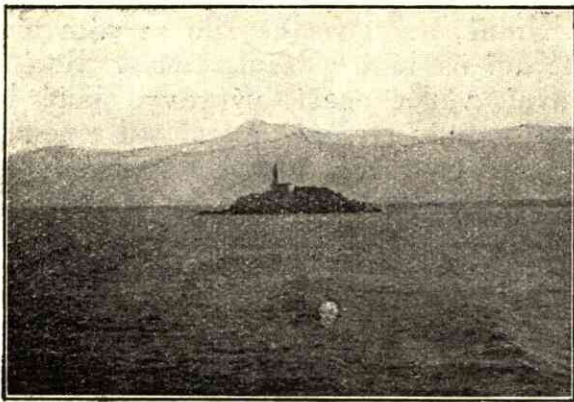
V Brindisi, jedině zastávce na dlouhé této cestě, rozmnožen byl duchovní stav o vážného, již staršího francouzského jesuitu, profesora university v Šanghaji a

tři syrské kněze, vicerektora maronitské koleje v Římě, triplex doktora, ovšem římského, jak pospíšil si dodatí, vyššího dignitáře řeholního a mladšího kněze, který neměl ve své fysiognomii nic syrského . . . Dost možná, že to ani Syr nebyl. V saloně I. tř. bylo mi možno súčastniti se v neděli syrských bohoslužeb, jež sloužil řeholní dignitář za přísluhy triplex doktora a druhého kněze. Jsou krásné, povznášející, zvláště sborově pronášená slova konsekrací, ale jsou tak rozdílné od našich, že mimo pozdvihování a přijímání těžko lze určití některou jejich část.

O cestující, milovné zábavy, bylo rovněž postaráno. Na palubě III. tř. konaly se denně o 5. hod. odpoledne, jak hlásaly četné plakáty na lodi, koňské dostihy s regulérními sázkami 10 lir na jednoho koně. Lodní radiotelefonista držel bank a lodní lékař zastával z nedostatku vlastní práce místo inspicienta, kuchyňský personál hrál úlohu jockeyů a kostky rozhodovaly o rychlosti šesti koní, rozumí se dřevěných . . . V neděli byly uspořádány další kratochvilné závody, navlékání nití do jehly, originelní hra na slepou bábu a večer proletěl mezipalubím

vřískavý hlas nezbytného saxofonu, který rázem doplněn byl mňoukavým bzukotem hřebenů a dunivými ranami plechu a úzké prostranství na palubě zaplnilo se v minutě tangachtivými dvojicemi. Jak v závodech, tak i v tanci měli převahu naši krajané a krajanek z Prahy a pak přišli v úvahu sionisté a sionistky...!

Klidně, bezstarostně žilo se nám těch pět dní na moři. Čas ubíhal s vodou o závod, dávno minuli jsme již Korfu, Paxos a Antipaxos, na okamžik vzkříšené vzpomínky na Homérovu Odysseu zapadly opět pod práh vědomí, jakmile s obzoru zmizela Ithaka. Blížili jsme se k průplavu korintskému, minuvše před tím ještě za denního světla historicky památné město Patras. Záliv korintský zúžoval se krok za krokem. Hornaté, holé pobřeží Peloponesu svíralo nás stále silněji. Z noční tmy pronikla nepřehledná řada světel, loď zmírnila rychlost, až zastavila úplně. A nepomáhalo několikeré volání lodní sirény, bylo nutno skoro hodinu čekat, až čtyři průplavem plující parníky octly se v zálivu. Teprve tehdy vzal naši loď miniaturní parníček lodivodův pod svou ochranu a pomalým tempemrazil nám skoro tři čtvrti hodiny

Ostrůvek Santa Maura.

cestu průplavem. Ač bylo již kolem jedenácté v noci, byla veškerá místa na palubě obsazena zvědavými dušemi. Průplav je tak široký, že pouze jedna loď může současně jím projeti. Po obou stranách zvedají se šikmo do výše až sedmdesátí metrů uhlazené stěny. Přes průplav vede most, obsazený pozdními chodci. Jeho výše zdá se býti pod rovinou našeho lodního komínu. Činěny dokonce sázky mezi cestujícími na přídi lodní, že neprojedeme . . . Byl to jen optický klam. Nejen jsme podjeli, ale ještě hodně me-

trů chybělo do výše mostu. Zdání klame.

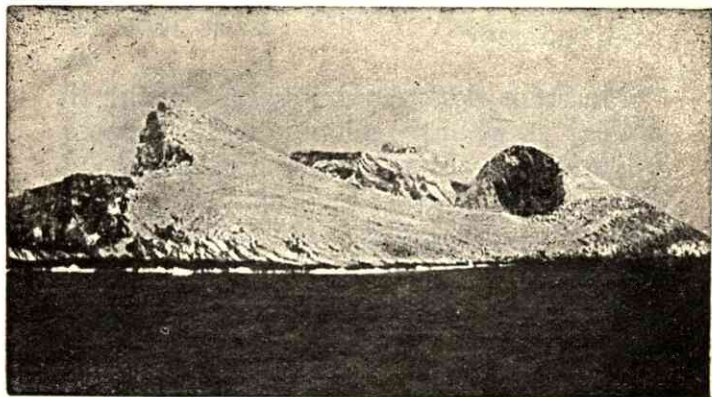
Klidně, bezstarostně žilo se nám těch pět dní na lodi. Všem? Msgr. Bartoš, hlavní vůdce naší výpravy, jistě by proti tomuto tvrzení protestoval a není-li k tomu pro svoji zdravě dobráckou povahu uzpůsoben, tedy by si to aspoň v duchu pomyslí. Snad naskytne se mi později příležitost blíže všimnouti si několika rysů vzácné této povahy... Klid, duševní rovnováha, nevtíravá vysoká inteligence, hluboké vědomosti zkušeného cestovatele a pevné zdraví opravňují k vůdcovství... A přece i to pevné zdraví monsignorovo zakolísalo jednou pod přemírou starostí a práce... Při jedné z informačních přednášek, jež konal denně po celou dobu plavby, zachvěly se jeho rty a ústa vypověděla poslušnost. Úplné duševní vyčerpání, zaviněné přetížením práce a probdělými nocemi, projevilo se zimničnými záchvěvy jinak křenově zdravého organismu tělesného...

A byl tu ještě druhý vůdce, duchovní organisátor pouti, dr. Skoupý, který, maje na starosti organisaci při ranních bohoslužbách a odpoledních pobožno-

stech, nemohl by mluvit o absolutním klidu na moři...

Mnohým duchovním otcům počal již obličej zarůstati slibným plnovousem, když jsme se blížili ku břehům asijským. Byl to zvlášť dráždivě pichlavý, poněkud do ruda zahořelý vous jistého doktora a snad i typicky klenutý nos, jež vynutily otázku jeho semitského protějšku: »Sind Sie ein Rabbi?« — »Ich bin kein Rabbi, ich bin römisch-katolischer Priester!« zazněla podrážděně odpověď.

Pobřeží Krety.

Na svaté půdě.

Naše plavba spěla ke svému finale. Nebyla to bouřlivá fuga, nýbrž klidné andante, na němž ani obávaná Kréta, vlast Aiolova, nečinila podstatnějších škrtů...

A když po páté vynořoval se z mořského lože krvavý kotouč žhavého slunce, stanula naše loď ve vodách jafských. Mrtvé ticho, zavládnuvší na lodi vypnutím strojů, vypudilo mne z provisorního lůžka palubního... Stalo se snad něco?

Pochroumal se snad lodní šroub? Rozhlížím se po palubě. Nikde stopy po shonu, nervositě . . . Většina palubních nocležníků klidně ještě dospává svůj sen . . . Jen hlouček ranních ptáků stojí na přední straně paluby a vyhlíží zvědavě vpřed. Toileta nedá mi práce, vždyť spávám »reifefertig« — a proto ženu se s paluby přímo ke hloučku ranních zvědavců. Dech se mi zatajil, pětidenní nečinností a spánkem zlenivělá krev se rozproudila, zornice se rozšířily a srdce zabušilo mocnými údery v prsou . . . Jafa! Brána do Svaté země, dveře do vlasti Kristovy. Roj vzpomínek zavířil myslí. Perseus a Andromeda, Hiram a Šalomoun, Šimon koželuh a sv. Petr, ale zvláště sv. Petr, osvědčující svoje Bohočlověkem určené poslání na mrtvé Tabithě, mihli se jako filmoví hrdinové na stěně fantasmie . . .

Zde tedy v tom amfiteatru do běla vypálených budov s orientálními kopulovitými střechami, nalepených na sebe jako věnec vlaštovčích hnízd, udály se věci, které ač tisíce roků staré, budí dosud živý zájem a posvátný úžas . . . To je tedy to město, nesoucí stopy prvního náměstka Kristova! Neboť je to především a hlavně on, jenž dává našemu zra-

ku dívati se na posvátné místo v jiném světle než přirozeném. Nemohu odtrhnouti oči od zajímavého panoramatu. Rád bych již odtud shlédl tradiční místo domu Šimona koželuha i mecenášky Tabithy. Msgr. Bartoš je ochotným a zkušeným ciceronem, ale mezi spleť slepených a na sebe nalepených domků těžko se orientovati. Rozeznávám jasně pouze chrám sv. Petra uprostřed staré Jafy, a to jen díky masivní bílé krychli františkánského hospice, která se vyjímá mezi arabskými kopulovitými uniformními domky jako mrakodrap uprostřed jednopatrových staromodních budov. Nezapadá ani stylem, ani rozměry, ba ani barvou do rámce arabské architektonické uniformity...

Slunce šplhá se stále výš nad obzor, zalévajíc město stále kolmějšími paprsky, které staví je do zvláštního osvětlení. Takhle nevypadají naše města ani za nejprudšího žáru slunečního. Je to cosi jako do běla rozžhavený kov, co vznáší se nad kopulemi jafských domů. Chvillemi rozžhavená běl přechází do fialového zbarvení... Člověku je úzko a mimoděk vzpomíná na velkopáteční poledne nad Jerusálemem...

Naše loď trpělivě čeká ve vodách jafských. Do přístavu se neodvažuje pro zrádná úskalí, z nichž některá trčí nebojácně z moře... Přístavní úřady dosud spí. Je šest hodin ráno, tedy již dvě hodiny trávíme nečinně před branami města, ale strážcové jejich dosud prodlévají s otevřením. Zahoukání lodní sirény má být jemným budíčkem anglických pasových a celních úředníků, jakož i zdravotní kontroly. Konečně objeví se motorová lodice s anglickou vlajkou, obsazená tropickými přílbami, a hned za ní deset silných paží osmahlých Arabů rozrývá v pravidelném tempu vesly hladinu rozbroukaného moře...

Převoz do Jafy.

Směřují rovněž ke »Carnaro«. Vezou zástupce Lloydu. »Bon giorno, capitano!« »Bon giorno, signore!« »Come sta?« »Bene.« »Que nuovo?« »Niente.« »Tutto sano?« »Tutto.« A již začíná prohlídka pasů, ale již hemží se to kolem nás většími i menšími lodicemi, plnými Arabů, čekajícími na odvezení nákladu i cestujících. Z dlouhé chvíle krátí si někteří z nich, zvláště ti malí, nezbední, ušpinění, čas žebráním. »Bakšiš!« při čemž »š« zní jako sykot hada, ozývá se diskretně z jedné lodice. Hodím mladému umouněnému žebračku náš dvacetihalěr, očekáváje, jakým způsobem projeví svoje zklamání. Zvedl peníz, nechápavě prohlédl, načež vsunul do své dlouhé kapsy. Následovalo chladné arabské poděkování, prsty dotkly se čela a úst. Ale už v tom okamžiku otevírají se ústa znovu, černé, jiskrné smějící se oči jsou opět ke mně upřeny, ušpiněná dlaň znovu napražena a stereotypní »bakšiš, bakšiš!« dolétá opětně k palubě. Hodím klukovi tentokráte italský dvacetcentim, chtěje viděti klimax jeho citových projevů. Tvář se mu rozšířila a bílé zuby zaleskly se ve smějících se ústech. Následoval ještě palestinský čtvrtpiastr, který vy-

volal ještě silnější projev vděčnosti, a když jsem mu hodil na konec celý piastr, prováděl hoch na lodi hotovou akrobatiku. Kde stály před vteřinou ušpiněné nohy, octly se rázem ruce a tak to šlo po celé délce lodi. Před lety, kdy moře rukou napřaženo bylo k cestujícím a protivné »bakšiš!« zaznívalo se všech stran, nebylo by ovšem rozumnou, ale ani ne zdrávo, býti tak štědrým. Dnes se poměry asi vlivem anglické vlády v tom ohledu velice změnil, jak tvrdili ti, již navštívili Palestinu před válkou. I na lodi, která zatím se proměnila v ovocný trh, nejste obtěžováni přespříliš Araby, nabízejícími subtropické frugalie.

Kolem 8. hodiny jsou skončeny pasové formality, a poněvadž za bezvadný obsah našich zavazadel a předepsaný zdravotní stav ručí náš vůdce čestným slovem, jsme zproštěni jak celní, tak i zdravotní prohlídky, nasedáme tudíž do loděk a míříme k přístavu. Nejsme již sami. Jedou s námi příští naši ciceronové a průvodci Svatou zemí, polský františkán z Jerusalema, P. Bulík a náš krajan, vicerektor bývalého rakouského hospice, nyní hospice Svaté rodiny v Jerusalemě, ThC. A. Kleveta. Přijeli si

P. Ant. Kleveta — P. Stanislav Bulík,

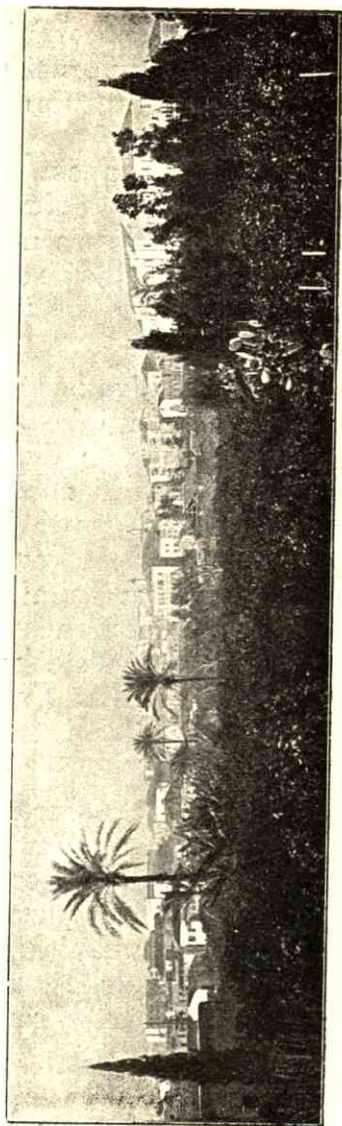
pro nás na loď spolu s p. Attalahou, který spolu se svým bratrem má v Jerusalemě obchod devocionaliemi a současně i jakousi cestovní kancelář. Jsou tedy arabským vydáním našich bratří Doležalů.

Konečně jsme na svaté půdě! A první osoba, která přichází nám vstříc, je orientální penězoměnec. Tak asi vypadali i jeho pokrevně spříznění směnárníci v chrámě Herodově. A tak asi rovněž vtírali své služby příchozím cizincům do chrámu. S díky odmítáme jejich služby, poněvadž jsme byli předem informováni o málo vyvinutém jejich smyslu pro poctivost...

Průvodem ubíráme se z ubohé dřevěné nečisté celnice do města. Zrak nemá času zachytiti obraz pouličního života. Každý krok naráží na něco nového, dosud nevidaného. Kroj, tvář, vzhled budov, doprava, vše vymyká se ustáleným pojmům a představám. Úzkou uličkou, hadovitě se stáčejíci, stoupáme do vrchu. Slunce skrylo se za vysoké zdi a za klenby je spojující. Procházíme jakýmsi dvorky arabských domů. Zakuklené ženy v černých sukních sledují nás skrze své černé mušelinové jašmaky. Napadá mi cestou, zda nekráčíme snad podzemní tajemnou chodbou, vedoucí pod lidskými příbytky. Jsme u františkánského hospice, jehož krychli obejdeme a ocitáme se v chrámě Zjevení sv. Petra. Krátké přivítání P. Klevetou a již zaburáci veleb-

nou klenbou chrámovou uragan mohutných varhan a u oltáře objeví se kněz. Začíná mše sv. Nevím dodnes a nedovedu si vzpomenouti, která první naše kostelní píseň zazněla na půdě svaté... Nevím a nemohu ani věděti, poněvadž moje mysl zaletěla o devatenáct století zpět... Pouhé vědomí, že nacházím se ve městě velikého divu Petrova, vehnalo mi slzy do očí. S obrazu hlavního oltáře zdál se mi vystupovati živý apoštol, s osmahlou, vráskami rozrytou tváří, poněkud shrbený pod tíží strádání a starostí, apoštol-rybář, omezeného okruhu vědomostí, ale za to žhavého, spalujícího nadšení a víry... Viděl jsem ho živě v duchu, procházejícího úzkými uličkami bývalého Joppe, doprovázeného hloučkem svých přívrženců. Možná, že stanul na svých obchůzkách městem i na tomto posvátném místě, vždyť i jemu bylo zapotřebí vzpružujícího a povznášejícího pohledu na široou uklidňující hladinu moře. A nebylo i tehdy vhodnějšího místa k rozhledu, než je místo toto? Nitrem vlní se tajemné záchvěvy... duše sděluje je tělu, jakoby jí procházela zimnice. Oltářní obraz tone mi v zamženém světle, až zmizí mi docela. Ztratil jsem vládu nad nervy....

Patnáct aut,
s americkou
či anglickou
důkladností
stavěných
a odvážnou
arabskou
chladno-
krevností ří-
zených, pod-
niklo s námi
po skonče-
ných bcho-
službách
krátkou pro-
menádu sta-
rou Jafou a
jejím moder-
ním předmě-
stím, velkou
židovskou
kolonií, zv.
Tell Avivam,
městem vše-
rejška s mo-
derními bu-
dovami, ško-
lami, diva-
dlem, kiny,
vilami upro-
střed bujných

Jafa se zahradami oranžovými.

zahrad palmových, oranžových, granátových. Tam kdesi uprostřed těch zahrad měl státi pahorek Tabitin »Džebel Tabita«, tradiční místo, kam lokalizuje se zpráva ze Skutků apošt. 9, 36, 40. Ale pouhé mávnutí ruky šoférovy bylo nedostatečnou orientací pro nově přicházející cizince a tak vrátili jsme se do staré Jafy, obohaceni pouze o zběžný obraz evropské její čtvrti.

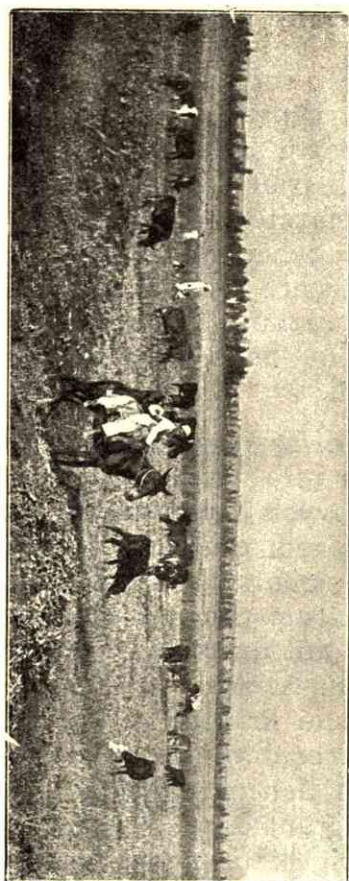
Čas kvapil. O dvanácté v poledne měli jsme již zasednouti ke stolu v Jerusalemě a na druhou hodinu projektován byl slavnostní vstup do chrámu Božího Hrobu. Proto bez zastávky pokračovali jsme v jízdě úrodnou rovinou Saronskou po krásné asfaltové silnici až do Ramle. Po levé straně stěží zachytilo oko matný obraz arabského městečka Ludd, biblické to Lyddy, bydliště Eneášova, o jehož uzdravení sv. Petrem možno se dočísti ve Sk. ap. 9, 35.

Cesta z Jafy do Jerusalema připadá mi dnes rychlým natáčením filmu. Obraz tlačil se zrychleným tempem za obrazem, jeden dojem vypuzoval druhý. Nebýti poznámky v zápisníku, že jsme zastavili na cestě do Jerusalema po prvé v Ramle, nevěřil bych tomu. Nemám ani

nejasné představy o tomto místě, které považují někteří palestinologové za biblickou Arimathii, rodiště Josefa, který pochoval tělo Kristovo... Byli jsme vůbec v jeho krásném chrámě, mladšího prý data? Viděli jsme jeho Bílou mešitu s památným minaretem čtyřiceti mučedníků? Nevím... Sebe intensivnější bičování paměti nechce podati reprodukci zachyceného obrázku. Patrně expozice trvala jen krátko. Snad druzí účastníci byli šťastnějšími.

Za Ramle mění se terén. Úrodná rovina Saronská, na jaře vlnící se lány obilí, hýřící květy fíkových a oranžových sadů, v létě pustá a žárem zbělená poušť, přechází v mírnou pahorkatinu, táhnoucí se až k vesnici Latrun. Stop! Před vesnicí vystupujeme z aut a kupíme se kolem svého krajana P. Klevety, abychom vyslechli jeho cenné kritické topografické i biblické informace. Stojím opodál a bedlivě naslouchám tichému přednesu nadšeného žáka Lagrangeova, Vincentova a ostatních kapacit biblického institutu v Jerusalemě. Slova jeho týkají se hlavně osady Amwâs na protější straně pahorku latrunského. Lokalisace evangelních Emaus je neobyčejně spleťtá věc. O ro-

Stáda v rovině Saronské.

diště Homérovo přelo se sedm řeckých měst, o místo evangelního výjevu, který zaznamenal Lukáš 24, 33, a jež se čte v pondělí velikonoční, zavodí tři osady: Kubeibe, Amwâs a Abughoš.. Oficiálně pokládá se za vítěze v soutěži první ze třech uvedených osad. Vedle odpovídající vzdálenosti 60 honů od Jerusalema pomohla Kubeibe k vítěz-

ství i vlivná františkánská tradice... Ale i Amwâs má své stoupence, kteří v názvu dnešním vidí jen obměnu biblických

Emaus. A nejsou to autority druhořadové! Je to Eusebius, je to Jeroným, tedy III. a IV. století po Kristu. Diference mezi 160 hony vzdálenosti Amwâs od Jerusalema a 60 hony evangel. Emaus od hlavního města Judska není nepřeklenutelnou. Což nemohlo se státi, že při opisování Písma ve spěchu zůstala 1 v péře nebo stylu opisovače? A Abughoš? Však sami uvidíte . . .

Vsedáme do aut a u 14. km směrem od Jerusalema zastavujeme na cestě po třetí. Jsme v Abughoši, jinak v Karjet el Enab, jež permutací a evolucí jazyka mohlo vzniknouti ze starozákonního Kariatiarim. Pak ale zde v domě Abinadabově po dvacet roků bylo chováno paládium národa israelského, archa úmluvy, pak ale zde zatančil král David k lichému pohoršení své manželky za zvuků harf, citar, bubínků, cimbálů a trub jeden z obřadních náboženských tanců před nejdrahocennějším pokladem svého lidu . . .!

Spěcháme do chrámu, abychom sami viděli . . . starý chrám z dob křížáckých, se starobylými malbami na stěnách a pramenem osvěžující vody v chrámové kryptě . . . Vousatý staříčkový francouzský benediktinský fráter ochotně napájí z pra-

mene žíznivé poutníky... Blíží se polední hodina, je červenec a jsme v subtropickém kraji, kde člověk teprve správně chápe význam slov Kristových: »Pojďte, požehnaní, a vládněte královstvím, které připraveno je vám a andělům Jeho, neboť žíznil jsem, a dali jste mi pítí...«

Dosud však nevidíme, proč i Abughoš činí si nároky na evangelní Emausy, anebo lépe řečeno, proč někteří palestinologové kladou jeviště události velikonočního nedělního večera na toto místo, neboť arabskému obyvatelstvu této osady, vesměs mohamedánům, pramálo asi záleží, je-li jejich osada rodištěm dvou učedníků emauzských, doprovázejících zmrtvýchvstalého Krista, nebo není. Před chrámem kupí se zástup lépe informovaných a živě diskutujících. Stojí před kamennou deskou, vsazenou do zdi křížáckého chrámu a nesoucí nápis: »Vexillatio X. R. L.«, oddíl desáté římské legie«. A poněvadž Josephus Flavius píše ve své knize »Válka židovská«, že Vespasián daroval pozemky osady Emaus, vzdálené 60 honů od Jerusalema, vysloužilcům desáté legie římské, usuzují z toho někteří odborníci bibličtí, že biblické Emausy nutno hledati zde.

Kraj stává se čím dále hornatějším. Čím více blížíme se k Jerusalemu, tím bezútěšnějším jeví se okolí. Holé, pusté hory Judské, bez jediného stromu, bez jediného keře, bez jedinké květiny... Pusto, k smrti bolno je kolem nás, bolno, pusto je i v nás... Nálada kraje sděluje se duši. Země, kdysi mlékem a medem oplývající, počíná se nám jeviti zemí šakalů a hyen...

Projeli jsme dlouhým průsmykem, načež po serpentínách sjíždíme k biblickému Kulonu, dnešní Koloniji... Na úbočích Judských hor, svírajících silnici s obou stran, pasou se stáda ovcí a černých koz s dlouhýma, širokýma ušima. Na čem se pasou? Nikde travičky, ba ani bodláku. A přece jejich k zemi schýlené hlavy něco nalézají. Minuli jsme Liftu, biblické Neftoa, a blížíme se po asfaltové silnici k Jerusalemu. Přibývá karavan velbloudů, kráčejších husím pochodem, obtížených na hřbetech nákladem, svázaných mezi sebou provazy a vedených inteligentním oslem, na jehož hřbetě sedí sám hospodář nebo jeho služebník. Cin-kot rolniček ospale proniká mrtvým vzduchem...

Monotonní hukot auta doprovázen je

monotonním popěvkem arabského šoféra bronzové tváře a černých ospalých očí. Ztékáme poslední návrší před svatým městem, ale Nebi Samuil, biblický Gabaon, doprovází nás svým pohledem až ku branám jerusalemským. Jeho bílá mešita, klenoucí se nad domnělým hrobem proroka Samuela, vnutila se našemu zraku ihned za Jafcu. Je to arabský Hostýn či Radhošť, dříve obětiště pohan- ských Gabaonitů, načež bohoslužebné místo israelské. Vzpomenete prosby bo- jujícího Josua: »Slunce nad Gabaonem se nehýbej!« — vzpomenete i nevděč- ného Šalomouna, vraždícího zde u obět- ního oltáře věrného vojevůdce otcova, Joaba, vzpomenete též Richarda Lví Srdce, pohlízejícího s této křížácké hory bolesti zaslzenýma očima na nedobytné Město Svaté

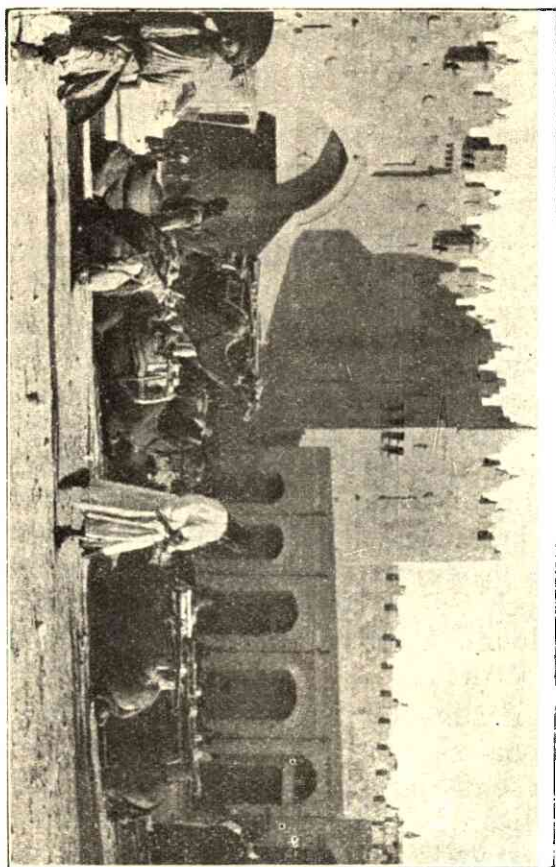

V Jerusalemě.

Naše auta projela již moderně zařízeným předměstím Jerusalema a zůstala před ozubenou branou Damašskou. Malé náměstí před hradbami je téměř liduprosié. Padesátistupňový žár poledního slunce vehnal pestrrou směs, sestávající z beduinů a fellahů, přijedších do města za prodejem a nákupem, do stínu mohutných zdí a hradeb. Jen karavana velbloudů klečí na rozpálené dlažbě a odpočívá...

Pěšky ubíráme se úzkou uličkou, táhnoucí se bývalým údolím Tyropoeon, k našemu hospici. Nutno tu jít opatrně. Ulička je, jako všechny ostatní její družky uvnitř hradeb, úzká a k tomu ve stadiu reparače... Kamenné dláždění je orientální obuví ošoupané a jako led hladké. A při každém skoro kroku třeba vyhýbat skutečnému čtyřnohému oslu,

Život u brány damašské.

dopravujícím na hřbetě dlaždice, písek a jiný materiál, potřebný k opravě dlažby. Někdy nutno přitisknouti se ke zdi.

To tehdy, kdy dolétne k sluchu varovné »Dahrak!« — pozor na velblouda, který obtížen rozměrným nákladem, zabere pomalu celou ulici sám pro sebe.

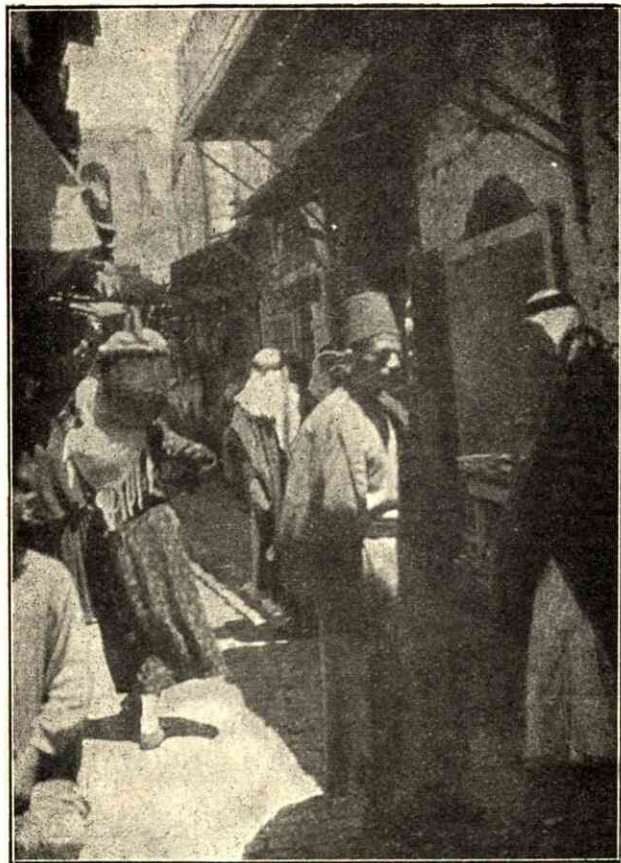
Msgr. Bartoš jde v čele naší skupiny, a ačkoliv zná Jerusalema zevrubně, v zamyšlení a následkem nových starostí přechází budovu hospice, míře dále k bráně P. Marie... Zavčas kýmsi upozorněn změni směr o devadesát stupňů a vede nás po schodech k jednopatrové budově býv. rak. hospice, jenž má býti naší skupině, zvané červené, po několik dní místem občerstvení a odpočinku. Druhá, tak zv. modrá skupina, odloučila se od nás u Damašské brány, směřujíc k františkánskému hospici »Casa nova«.

Krásně modelovaná tvář ušlechtilých rysů, bílý vlas do vrchu sčesaný, štíhlá elegantní postava rektora hospice, světicího biskupa jerusalemského dra Fellingra, rázem získala si naše sympatie, a zmíním-li se předem o vzorné čistotě, bohaté kuchyni po našem vedené a slovanském služebnictvu, pochopíte, že jsme se tu cítili ihned jako doma.

N a K a l v a r i i.

Následkem opožděného příjezdu do Jerusalema pošinut byl odchod do chrámu Božího Hrobu o hodinu později. Mezitím dorazila skupina z Casa nova, dostavil se i zástupce čsl. konsulátu v Jerusalemě p. Chára, vedoucí za nepřítomného generálního konsula dra Fricce agendu zahraničního úřadu v Jerusalemě. Průvod v čele s reprezentantem naší republiky a vůdcem výpravy msgrm Bartošem nastoupil slavnostní cestu... Věru, že slavnostní! O hladké kameny úzkých uliček odrážely se rázné údery tamburské hole československého kava-sa, kráčejíciho před průvodem a upozorňujícího údery své symbolické hole místní obyvatelstvo, že osoba za ním jdoucí je privilegovaná... Jsme rázem zaujati tímto orientálním, nám dosud neznámým jevem. Ale jen okamžik, jen potud, pokud náš zrak, těkající zvědavě se strany na stranu, nezůstane přimrazen lpětí na rohu uličky, do níž právě zahýbáme. »V. statio«, čtou naše úžaslé oči... a nežli mohly uvěřiti, mihne se kol nich nápis další »VI. statio«. Není pochyby, jdeme tradiční cestou křížo-

Fot. Olga Drdlová.

Ulička v bazaru v Jerusalemě.

vou, minuli jsme V. a VI. její zastavení, ihned dostihneme VII. zastavení tam, kde lomí se naše ulička v pravém úhlu a přechází v jerusalemský bazar. Ale my jsme vstoupili do tradičních šlépějí velkopátečnicko Krista ihned u našeho hospice a kráčeli kolem III. a IV. zastavení, nevědouce o tom...

Mysl je rázem zabrána jinými představami, jinými myšlenkami. Touhle cestou ubíral se kdysi rovněž reprezentant státu, dokonce jeho hlava, král... Ovšem jeho království nebylo z tohoto světa, jeho stát netvořily nespolehlivé masy poddaných. Ubíral se rovněž doprovázen zástupem lidu a jeho kavasem byl důstojník, jedoucí před Ním na koni a symbolickou holí bylo prkno s nápisem: »Ježíš Nazaretský, král židovský.«

Zahýbáme do bazaru, tmavých, začazených jakýchsi to sklepů, vydávajících ze svých útrob pestrou směs podezřelých aromat... Rozbouřené moře lidských hlasů, kupujících i prodávajících, na chvíli se uklidňuje.

Za minutu stojíme před chrámem Božího hrobu. Zástup františkánů přichází nám vstříc a chorálním chvalozpěvem »Te Deum«, zpívaným střídavě s malý-

mi arabskými zpěvačky, uvádí nás do nejpamátnějšího křesťanského chrámu na světě. Ihned u vchodu padáme na kolena a tiskneme rty na mramorový kámen Kristova pomazání. Tak velí nám pocity přetékající srdce, tak káže staletý mrav. Jako v mátohách kráčím přítmím chrámovým, marně nakazuji nervům krajní sebezápor... Jsem u hrobu Spasitelova... Pod vysokou kupolí s oprýskanou malbou malý domek s orientální ozdobou... Metrové svíce, moře lamp a lampiček, umělecky podezřelé obrazy a sošky... Duch řecké orthodoxie číší až příliš z toho neuměleckého přeplněného celku. Jsem zklamán? Nemohu říci. Byl bych zklamanějším, kdybych spatřil na tomto nejposvátnějším místě světa moderní kapli, byť sebe umělečtěji provedenou. Ale cosi mne přece rozlaďuje. Ty umělé zaprášené květiny v laciných vázičkách, stojících u vchodu do hrobu.

Jako vzdálený bzukot zní mi v uších latinská a polská uvítací řeč zástupce františkánské kustodie Svaté země, P. Bulíka a odpověď našeho monsignora... U tohoto místa zdálo by se mi příhodnějším zachovati posvátné mlčení. Sto-

Vnitřek kaple Božího hrobu.

jíme přece u Hrobu samého Syna člověka... A zatím klid, posvátné ticho zdá se tu býti výjimkou. Z protější kaple monofysitských Koptů i z opačného řeckého rozkolného choru zaznívají sem plnou silou sborového tělesa od ranní

hodiny do večerního přítmí s jedné strany lamentace, s druhé jásavé Aleluja, zatím co latiníci doprovázejí rovněž zpěvem tu své bohoslužby... Zmatení jazyků, zmatení víry, náboženský Babel u samého zdroje křesťanství... Neboť z tohoto místa smrti vytryskla víra a zrodil se nový Život... A zatím latiníci, Řekové, Arméni a Habešané, duchovní synové společného Krista, ale rozvadění a zneprátelení mezi sebou, okem Argusovým sledují jeden druhého kroky. Jen proto stala se svatyně svatyň místem zpusťování... Stačí povrchní obchůzka chrámem... Kaple jakobitských Syrů nedaleko domnělého hrobu Josefa z Arimatie, legendární žalář Kristův, kaple sv. Longina, kaple pohan, kaple rozdělení rouch, ale zvláště svatyně Sv. Kříže nevolají, ale bolestně křičí po restauraci.

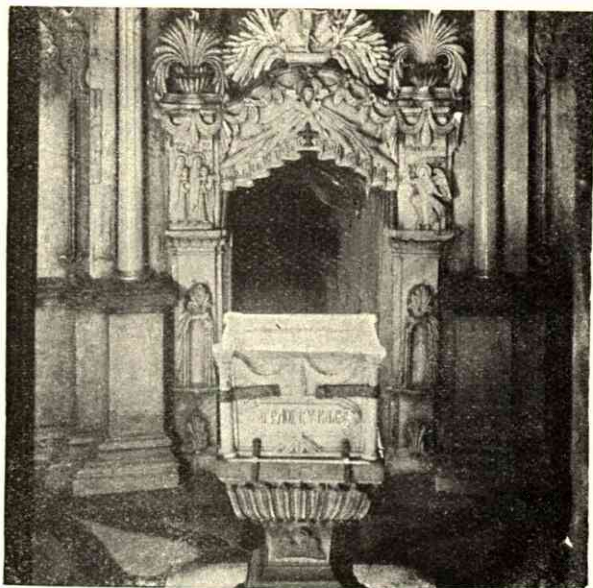
Jen proto je možno, aby v nejposvátnějším chrámě křesťanstva rozvaloval se u vchodu na prostranném divanu arabský mohamedán s fezem na hlavě, s nargileh v ústech a srkal v intervalech aromatické mokka... Vždyť on je de facto pánem Božího hrobu až podnes, poněvadž má ve své moci klíče od jeho chrámu. On zavírá denně nejkřesťanštější chrám světa, on jej i otevírá... A nikoliv

zadarmo... Za peníze, za slušné peníze, které mu musejí denně vyplatiti různé ty křesťanské konfese, činící si nárok na chrám Hrobu Kristova, chtějí-li, aby byl otevřen, po případě zavřen. A zde je asi klíč k rozluštění zdánlivě neuvěřitelné otázky, proč ve vlasti Kristově tvoří křesťané nepatrný zlomek veškerého obyvatelstva... Proč? Každé království proti sobě rozdělené pustne... Historie Svatoplukových synů opakuje se i v dějinách náboženských...

Smutná meditace, ale bohužel pravdivá. U hrobu Kristova snažil jsem se zapuditi chmurné myšlenky, deroucí se mi v mysl... Kleče před mramorovou deskou, kryjící tradiční hrob Spasitelův, modlil jsem se za uskutečnění unie křesťanstva. Tři klečeli jsme vedle sebe v úzkém hrobě Kristově a všem třem leskly se jako hvězdy slzy v očích v záři hořících svíc, a Kristus, pravoslavný Kristus, hleděl s byzantského obrazu vážným okem na nás... Ani minutu nám nedopřáli prodlíti na svatém místě. Jsme vytlačeni novými příchozími a odcházíme předsíní andělovou úzkým, nízkým vchodem z hrobu Spasitelova...

Vicerektor Th. C. A. Kleveta nastu-

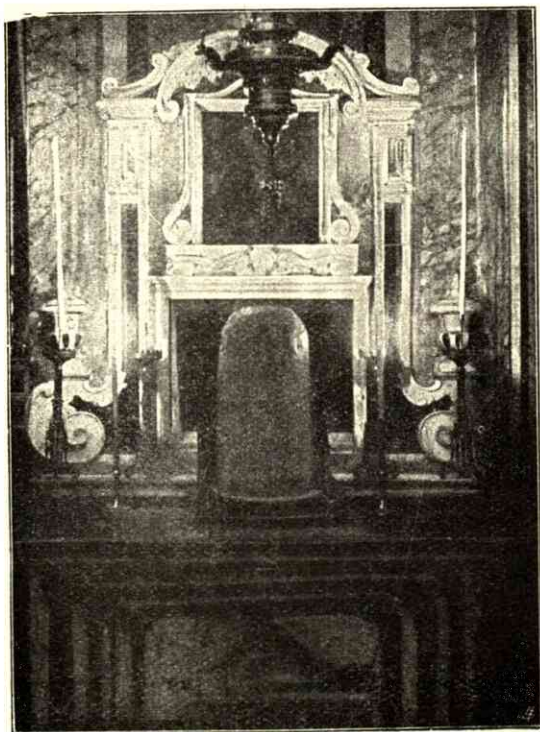
puje s námi okružní cestu labyrintem chrámu a dává nám okusiti sladkého ovoce kritického ducha biblické školy francouzských dominikánů jerusalemských. Hrob Josefa z Arimatie? Ne-

Kaple andělská.

jisto... Snad starobylý nějaký hrob židovský... Chor Řeků? Bez historického významu... Oblouky Panny? Ano, ty jsou zajímavé, neboť pocházejí z doby

Konstantina Vel. Žalář Kristův? Legenda... Kaple sv. Longina, kaple rozdělení rouch? Zbožná tradice... Kaple pohan? Historicky nedokázané... Svatyně sv. Kříže? Možná... Kaple Adamova? Vyloučeno! Sloup bičování v kapli zje-

Sloup bičování.

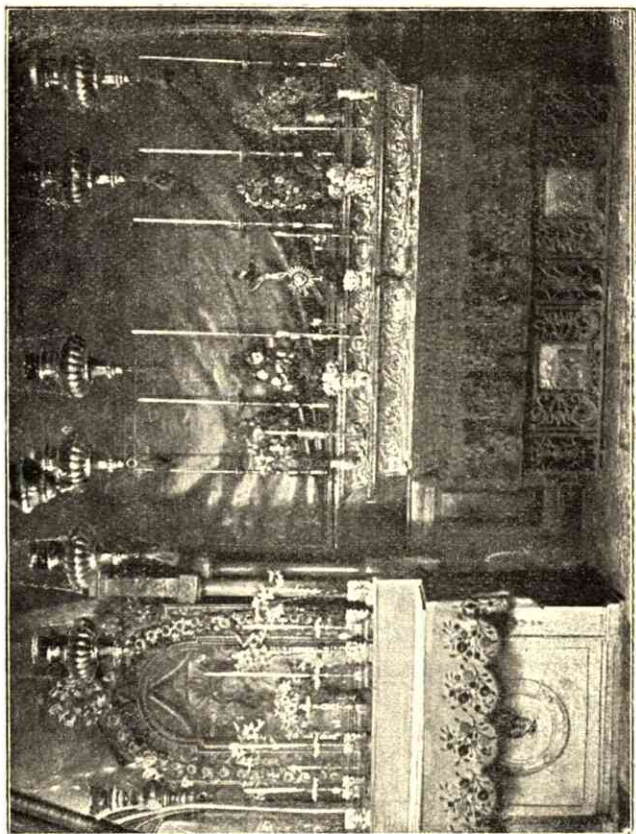
vení Ježíše Matce? Těžko říci... Až do 18. století byl uctíván ve Večeřadle jiný sloup bičování... Meč Bohumíra z Bouillonu ve františkánské sakristii? Pravděpodobně...

Nezlobím se na našeho doktoranda pro jeho kritický soud, který snad nebyl všem posluchačům po chuti... Naopak byl jsem mu v duchu vděčen. Strhl fušeráckou náplast naivních ilusí s nejedné hnisající rány, trochu to zabořelo, ale konec konců učinil dobře...

Mně postačila dostatečně opřená tradice pro historičnost Božího hrobu a Golgothy a tam jsme právě vystupovali po osmnácti schodech z vnitřku chrámového. Nízká dvouloďní kaple s klenutým stropem. Velkopáteční přítmi halí ji v podvečerní soumrak... Jen záře voskových svěc tří vedle sebe stojících oltářů dodává jí mystického osvětlení. Jsme na hoře lebek, na hoře nejvyšší potupy Syna člověka... Stříbrná hvězdice pod řeckým oltářem ukazuje nám tradiční místo kříže Kristova a vsunutá ruka do posvátného otvoru jejího nahmatává dosud kamenitý terén Kalvarie... Voušatý řecký mnich stojí po boku oltáře jakoby na stráží... Střeží snad ty milio-

nové dárky, zavěšené na místě XII. zastavení? Nemusí se obávat... Nám tisíckrát je dražší ona prázdná díra, nacházející se pod schismatickým stolem Páně. Tam schylujeme své hlavy, tam skláníme svůj v slzách tonoucí zrak, tam tiskneme své rty... Zde je posvátné silentium... Zde je náš velkopáteční Boží hrob... Zde je svaté ticho, přerývané pouze dušeným pláčem a tlumeným vzlykotem... Zde je to pravé místo duševní koncentrace... Zde zdá se mi jedině možno sblížit se nejtěsněji s Kristem... Zde mizí stěna mezi schismatickým a katolickým... Zde jsme všichni dětmi téhož Otce... Proto nečiním rozdílu mezi oltářem řeckých schismaticů a oltářem latinských katolíků... Poklekám stejně před oltářem XII. zastavení jako před oltářem XI. a XIII. zastavení a moje modlitby neznějí chladněji před obrazem umírajícího Krista než před obrazy křížovaného a do klína Matky položeného Spasitele...

Pot kamenných stěn stéká potůčky po masivních zdech Golgathy. Ubohost interieuru je vzpruhou kající duše, je vhodným milieum pro plačící duši. Jarmareční dekorace XII. a XIII. zastavení,

XII. a XIII. zastavení.

třebas milionové ceny, ale přec jen krajně nevkusná a téměř urážející umělecky

cítilcí duší, mne na tomto místě nepohoršuje... I zde vidím na oltáři XIII. zastavení laciné umělé květiny v laciných vázách, ale je to na oltáři Bolestné Matky... Vzpomenu na naše mnohé mariánské oltáře a jsem klidný. Jsou různé projevy zbožností, existuje celá stupnice estetického citění. Františkáni nejsou beuronskými benediktiny...

Znovu poklekám u kamene Pomazání těla Kristova a líbám chladný mramor. Řada stříbrných lamp, střežených dvěma obrovskými svícemi, vidí můj políbek. A pak již mířím hlavním vchodem z chrámu. Hlavním vchodem? Není vedlejších vchodů. Chrám Božího Hrobu je v zajetí. Aspoň ze tří čtvrtin. Proto těžko učiniti si pravou představu o jeho půdorysu, poněvadž je přístupný pouze s jedné strany, a to jen z části. Z ostatních stran obklopen je budovami různých křesťanských konfesí, tedy kláštery, které jsou na něm v pravém slova smyslu nalepeny.

Vycházím z chrámu právě v okamžiku, kdy do sousedního kostela řeckého vchází pohřební průvod s rakví ve středu, doprovázenou čestnou stráží jerusalemských skautů.

Rakev je otevřena a obličej nebožtíkův odhalen... Od dob Kristových ne-

doznalo tudíž pohřbívání mrtvých zde podstatné změny... Malé náměstíčko před chrámem Božího Hrobu je vydlážděno kameny, z nichž ne jeden patřil kdysi do zdiva prastarých basilik, stojících na tomto místě... Není prázdné. Podobá se prostranství kolem kostela sv. Jakuba v Brně v předvánoční době. Obchodníci s devocionalii, křesťané i muslimové, a možná i židé, rozbili zde své stánky. Do jejich kramářského halasu mísí se diskretní, škrcené prosby slepých, kulhavých a hluchých... »Mezki«. Malomocných dnes již v Orientě neviděti. Nevymizeli, ale patrně nový režim soustředil je v nemocnicích pro léčení lepry, ačkoliv i dnes právě tak jako za dob Kristových bylo by údolí Josafat i údolí Hinnom s ponurými svými hroby útulkem pro ně jako stvořeným...

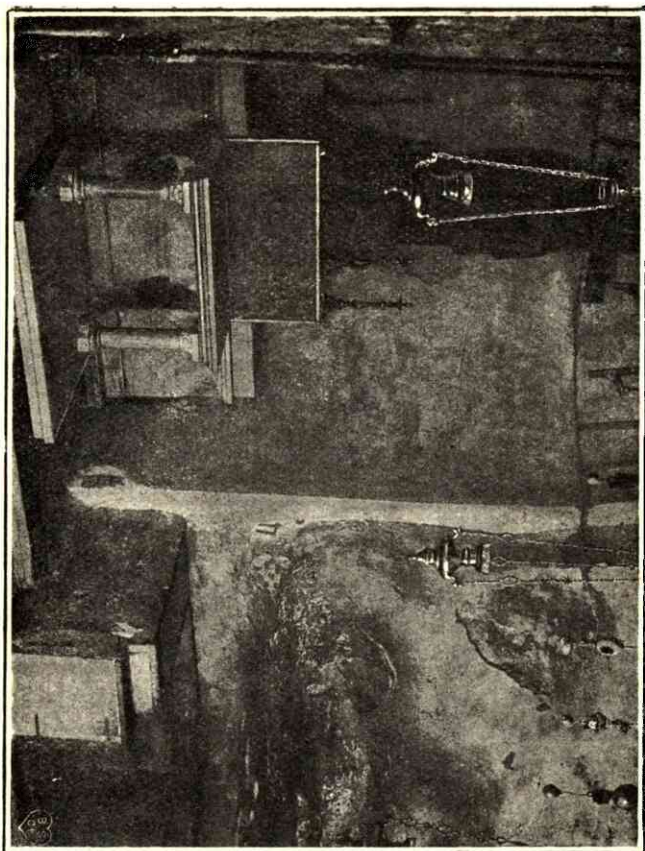
Vracím se domů s myslí poněkud sklíčenou... Cestou hledám v nitru nějaké východisko z trapné situace, do níž mě uvedly deprimující zjevy v chrámě Božího Hrobu. Čtyři rozvadění bratři Kristovi dělí se o Jeho hrob a potomek Ismaelův je jejich rozhodčím... Jak se to dá srovnat s poslední Kristovou zvěstí, v níž čteme slova: »Synáckové

moji, milujte se vespolek! Podle toho poznají lidé, že jste byli mými učedníky, budete-li mítí jeden druhého v lásce!« Záhada splétá se v gordický uzel, když v tom přichází mému omezenému rozhledu na pomoc Hugs Benson a rázem roztíná spleť uzel mečem svého ostrého rozumu. Byla to Palestina, byl to hlavně chrám Božího Hrobu, jenž otrásl jeho anglikánskou vírou tak silně, že sesula se v trosky, z nichž vyrostla pak mohutná stavba víry katolické. A byly to především čtyři konfese křesťanské, ovládající Boží Hrob a jiná významná náboženská místa Svaté země, jež přivedly ho k poznání, že anglikanismus, protestantismus a ostatní po nich rodící se sekty křesťanské jsou ubohými, politováníhodnými »parvenue«, kteří s evangelním Kristem nemohou zasednouti za společný stůl...

Jsem uklidněn. Schisma není herese. Dogmatické difference mezi konfesemi, ovládajícími Boží Hrob, římskými latiníky a řeckými pravoslavnými nejsou nepřeklenutelné, nejsou možná ani tak silné, jako jazykové difference mezi námi a Slováky. A dá Bůh, že padne jednou papírová stěna mezi nimi a bude jeden ovčinec a jeden pastýř...

Znovu a znovu vracím se do chrámu Božího Hrobu, některý den i dvakrát, vyhledávaje chvíle svatého ticha... A je to zvláště Kalvarie, dějiště nejhrůznější tragédie na světě, jež mě k sobě vábí nejmocněji... Posvátná hrůza drobí mé tělo, hrdlo sevřeno je jako kleštěmi... Zde po dva dny sloužím i mši sv., jednou u třináctého, po druhé u jedenáctého zastavení, a tenounký misál o jediném mešním formuláři^o ex devotione je mým svědkem mého vnitřního stavu...

A pak vydávám se opětně na cestu temnými chodbami chrámu, na některých místech tápám rukama kolem sebe jako slepý žebrák, až mi zasvitne trs kopulí tlumených paprsků slunečních. Jdu za světlem. Po hladkých schodech sestupuji do jakéhosi podzemního sklepení. Je to kaple Nalezení sv. kříže, nejstarší část chrámu, ale i nejzbedačenější. Zdi sanytrem prožrané, omítka místy odpadlá. Jen světlo je tu radostným zjevem. U hrobu Spasitelova končí moje pout. Ale zde je mi ku podivu lehčeji v duši. Nevýslovný bol a opuštěnost, jež svíraly mé nitro na návrší Golgoty, rozplynuly se u místa Kristova hrobu... Víím již proč... Není to místo smrti,

Kaple Nalezení sv. kříže.

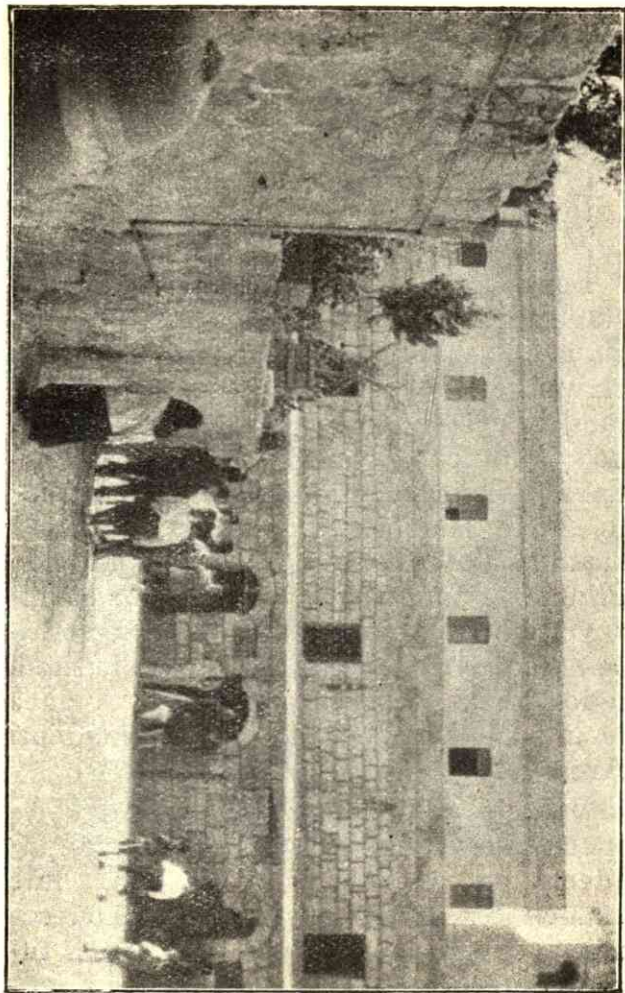
nýbrž života. Vstalt jest, není Ho tuto . . .
Dech jara zavanul duši, velikonoční Ale-

luja zaplašilo tmavé velkopáteční mraky z nitra . . . Zde nesluší se »Skloň, Bože, k svého lidu«, sem přísluší jedině »Živ jest nad smrtí Zvítězitel«.

Cestou křížovou.

Boží Hrob je XIV. a posledním zastavením křížové cesty Spasitelovy. První nachází se v blízkosti bývalého chrámu Šalomounova, resp. Herodova, tam, kde stála kdysi tvrz Antonia. Za doby turecké vlády byly tu kasárny, dnes proměněné v jakousi arabskou školu, snad kadetní. Podstatný rys tudíž zůstal. Vojenský ráz zachován. Za dob Piláta z Pontu byla tu garnisona římských vojáků, aby byla po ruce k potlačení možných bouří, jejichž ohniskem bylo blízké chrámové nádvoří. A dnes jsou zde vychováváni mladičtí adepti Aresovi . . .

V pátek o třetí hodině odpolední vyjdeme průvodem s tohoto místa a půjdeme po stopách kříže až tam, kde skončil Syn člověka svoji bolestnou cestu . . . Nepůjdeme s tváří zvědavých turistů, hltajících slova průvodcova, půjdeme se zkroušeným srdcem, půjdeme

L. zastavení křížové cesty. (Fot. Dr F. Vlach.)

v duchu nábožných žen, doprovázejících Mistra na místo popravní... Bude to jedinečná a nejbolestnější naše pobožnost křížové cesty. Ale dříve rádi bychom ji poznali... Vyžaduje toho patřičná dispozice nitra... Proto procházíme jednoho dopoledne ulicemi jerusalemskými, držíce se směru tradiční poslední cesty Vykupitelovy. Hned za místem prvního zastavení upoutává náš zrak deska s nápisem na protější straně uličky: »Hic flagelavit...« Zde dal Pilát Ježíše zbičovati. Kaple bičování stojí na tomto místě. Vejdeme na okamžik do františkánského kostelíku novějšího data a pomodlíme se tu desátek bolestného růžence: »Který pro nás bičován byl...« Vyjdeme do úzké uličky, učiníme několik kroků a ocitáme se pod obloukem, spojujícím protějšky domů. »Ecce Homo!« poučuje nás náš průvodce a vede nás do úzkého nádvoří, jakéhosi peristylu. Inteligentní řeholnice řádu »Dames de Sion«, dáma v plném slova smyslu, možná bývalá šlechtična francouzská, přebírá vůdcovství naší skupiny a vede nás nejprve do rozkošné klášterní kaple, díla to žida-konvertity P. Alfonsa Ratisbonna. Antikvita spojena tu s architektonikou XIX. století tak harmonicky,

Oblouk
»Ecce Homo«.

že mnozí a mezi nimi i výborný český znalec Jerusalema, náš monsignore, považuje kostelík sester sionských za nejúctulnější stánek Boží ve svatém městě. Skalnaté trosky, svědkové utrpení Kristova, tvoří část zdiva kaple a jejich obnažené boky vzbuzují posvátnou úctu.

Latinský a tuším i arabský nápis nad hlavním oltářem: »Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí!« mluví lapidárními slovy umírajícího Krista, ale i v intencích zakladatele kláštera a kaple židokřesťana P. Ratisbonna... I on nevěděl po řadu let, co činí... A Bůh mu odpustil, dal mu dokonce poznati jeho osudný omyl. Domorodé dívky smavých tváří, chovanky klášterního pensionátu a sirotčince, Arabky i židovky, denně při společné mši sv. opakují po třikráte tato památná slova, zvyšující pouze o tón jejich recitativ. Zádumčivá orientální melodie je-

Getsemane.

jich přednesu není bez působnosti... Slyšel jsem ji dvakráte a pokaždé cosi trhalo mi nervy..

Ale ctihod. sestrasionská šlechtických manýr a uhlazené mluvy nechala si

nejefektnější číslo až na konec. Svedla nás svižným krokem, ač poměrně již letitá, po schodech do podzemí kláštera a zde rozvinula teprve svoje archeologické názory a hypotese. Podle jejího názoru octli jsme se na místě starého »Lithostrotos« neboli »Gabatha«, čili na místě, odkud zazněla slova: »Nevinen jsem já krví tohoto Spravedlivého. Vy sami vizte...!« A nespokojila se pouze slovy, snažila se je podepřít i fakty. Myslím, že se jí to podařilo. To, na co její prsty ukazovaly, nebylo nic menšího, než dlaždění z doby Kristovy... Mřížkami chráněné místo krylo jakési do kamene vyryté linie, na způsob naší dámy či šachovnice. I římsští vojáci trpěli nudou pro nedostatek práce, i oni hledali ukrácení času ve hře... A hrávali si jako naše děcka na zemi. Proto onu chodbu možno považovati právem za část chod-

Večeřadlo Páně.

níku, kterým ubíral se Kristus na Horu lebek... Zvláště proto možno tak souditi, že chodba ona probíhá i pod sousedními budovami až k hradu Antonia... A z hlubokého sklepení vyvádí nás cti-hodná sestra na terasu klášterní, odkud rozvíjuje se pohled na svaté město. Jsme skoro ve středu mohamedánské čtvrti. Hned vedle nás, skoro v sousedství, nachází se malý klášter indických dervišů, hospic mohamedánských poutníků, připutovavších z dálného východu. O něco dále Posvátný okruh s mešitou Omarovou a El Aksa, na západě mohutná kopule Božího Hrobu... Celý Jerusalelem leží tu před námi jako na podnosu, ale my jsme dosud topografickými analfabety svatého města...

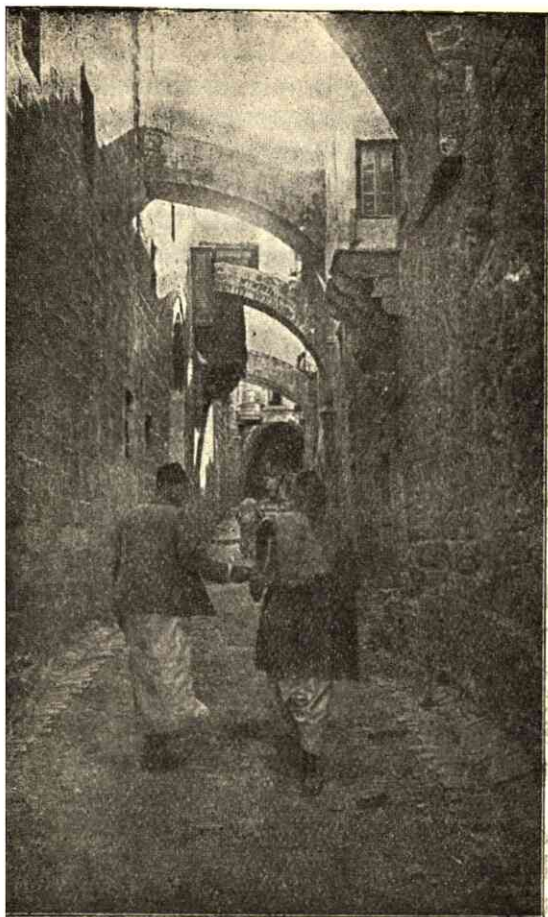
Sestupujeme s klášterní rozhledny po příkrém točitém schodišti. Z nádvořních klášterních učeben školních sleduje naše kroky na sto černých uhlíků arabských i židovských chovanek. Je červenec téměř v přelomu, ale v Jerusalemě školní prázdniny dosud nenastaly, ačkoliv již v ranních hodinách tohoto měsíce je horko tak značné, že by u nás postačilo plně na »vedránky«... Skromná řeholní sestra stojí u poslední

ho schodu s nádobou čerstvé limonády a nalévá sběračkou osvěžující nápoj vyprahlým hrdlům. Ještě letmý pohled na vzácnou a proto i drahou ruční práci sester i chovanek, jež má býti nemajetným řeholnicím prostředkem k uskutečňování jejich vznešených cílů . . . A jsme opět na ulici, pokračující ve své ojedinělé cestě. Nedaleko nás poblíž rampy, vedoucí do arabské kadetky, je II. zastavení křížové cesty, místo, kde byl na Ježíše vložen kříž. Tradiční schodiště, sestávající z 28 bílých mramorových schodů, viděl jsem v Římě v kostele »Scala Santa«. Když jsem před lety kleče po nich vystupoval, netušil jsem, že jednou spatřím jejich rodný domov.

Úzká ulička lomí se naproti bývalému rakouskému hospici v pravém úhlu a puklý zkomolený sloup, stojící na jejím rohu, hlásá III. zastavení. Zde dle zbožného podání klesl tedy Kristus po prvé. A několik kroků od tohoto místa potkal Ježíš svou Matku. Na stěně katol. arménského kostela prostý nápis »IV. statio« označuje tradiční místo bolestného setkání Syna s Matkou. Vcházíme na okamžik do chrámu, zvaného »Spasma« (mdloba), zbudovaného na základech křížáckého chrámu téhož názvu, abychom

spatřili starobylý mosaikový čtverec, nesoucí stopy dvou sandálů. Stály tam kdysi nohy bolestné Ženy, přihlížející ve mdlobách průvodu, doprovázejímu Dítě, Její Dítě, na šibenici . . . ?

Ulice se opět větví a ihned na rohu pravého jejího ramene nápis na stěně malé kaple označuje místo V. zastavení. Jsme v ulici, zvané křesťany Bolestnou. Zde teprve pozorujeme, že cesta na návrší Hory lebek vedla po mírně stoupajícím svahu. Vystupujeme Bolestnou uličkou po hladkém lesklém kamení do vrchu . . . Zápach, vycházející z otevřených příbytků, ne nepodobných tmavým sklepům, a z nádvoří domků, beztrestně znečišťovaných výkaly zvířat i lidí, stahuje nám hrdla. Jsme u tradičního místo VI. zastavení křížové cesty. Z krámu vychází arabský obchodník s devocionaliemi a ukazuje jednou rukou na malou výkladní skříň, plnou růženců, obrazů a jiných podobných artiklů, druhou bije se v prsa, volaje: »Ich römisch, katholisch . . .« Tento náhodou prý je . . . Ale kolik jiných hledí stejným způsobem upoutati zájem cizích poutníků na svoje zboží a podniknouti útok na jejich kapsy a jimi nejsou. Vzpomínám zvláště na jednoho z nich, již staršího člověka, kte-

Z cesty křižové.

rý při vystoupení z aut před chrámem Narození Páně v Betlemě téměř násilím snažil se nás vtáhnouti do blízkého svého obchodu s růženci a podobným zbožím, opakuje do omrzení tak často v Palestině slyšitelné: »Ich römisch, katholisch.« A jako by se mu to zdálo ještě málo důrazným sebedoporučením, přidal si k tomu dokonce »apostolisch« . . . A zatím byl to orthodoxní žid, známý prý milionář betlemský . . . S příslušností k církvi katolické, ale možná i k jiným konfesím křesťanským, podle toho, jak toho okolností vyžadují, se v Palestině jistě mnoho kupčí. Věřím, že i pronajimatelé oslů snaží se, aneb snažili se dříve, dokud byla vhodná konjunktura, cizincům, zvláště poutníkům vnutiti svého soumara poukazem na svoji náboženskou příslušnost. A tak se mohlo zcela dobře přihoditi, co vyprávěl již cestou do Svaté země vtípný profesor jako fakt, vzatý ze zkušenosti lidové pouti z roku 1910, ale co znělo jako duchaplný vtíp, jehož jádro leželo v interpunkci . . . Pronajimatel osla, chtěje získati zákazníka pro svého soumara, ukazuje na něho jedncu rukou a volá: Esel gut; katholisch,« děláje při tom druhou rukou kříž a bije se sebevědomě v prsa . . .

Na tradičním místě VI. zastavení stojí dnes kaple sjednocených melchitských Řeků, zasvěcená sv. Veronice.

Stoupáme úzkou uličkou do vrchu až tam, kde ji přetíná horizontálně běžící ulice bazarová. Na místě, kde jejich ramena se křížují, na rohu stojí oratoř s krásným červeným sloupem kamenným, pocházejícím snad z doby Hadrianovy. Stanuli jsme u VII. zastavení. Vystupujeme Bolestnou ulicí stále stejným směrem vertikálním až k místu asi 30 kroků vzdálenému od bazaru, označenému černým křížem na zdi řeckého kláštera sv. Karalamba. Je to VIII. zastavení křížové cesty. Vracíme se 30 kroků zpět do ulice bazarové a postupujeme nyní směrem horizontálním. Kristus s křížem tudy asi nešel. Jeho cesta vedla přímo ke Kalvarii. Dnes je zatarasena budovami. Proto ji kousek obcházíme bazarem. Vůně z hrachové polévky, z vařených bobů, na rožni opékaného skopového, pečených koláčů mísí se tu s puchem ulicí hnaného stáda koz a kozlů, ovcí a beranů. Při každém kroku narážíme na nějakou překážku, tu skupinku živě gestikulujících beduinů a fellahů, onde zase nákladem přetíženého osla... Jsme rádi, když asi po

stu krocích bazarem vystupujeme po schodech ke koptickému klášteru, kam lokalizuje se IX. zastavení křížové cesty. Jsme již vlastně na půdě chrámu Božího Hrobu, neboť zde hledí k nebi kopule kaple Nalezení sv. kříže. Vystoupili jsme na terasu kláštera koptického. Nevím, bylo-li to téhož dne či o něco později. Obraz, který zachytily zde moje oči, zůstane vryt v duši do smrti. Kozí chlívky, z hlíny uhnětené, dvířka s petlicemi a uvnitř prkenná pryčna... Zvědavý zrak hledí proniknouti do tajů těchto lidských příbytků. Někdy se mu to podaří, ale jen na vteřinu. Bleskem mihne se ve dvířkách černá tvář se sporou kudrnatou brádkou a zajímavý film se přetrhne. Kdo jsou ti, kteří zvolili si kozí chlívky na střeše chrámu Božího Hrobu za svoje příbytky? Habešští mnichové, cenobité...

Skončili jsme prohlídku poslední cesty Kristovy, neboť dalších pět jejích zastavení poznali jsme v chrámě Božího Hrobu.

Ještě jednou kráčeli jsme po stopách velikého Odsouzence velkopátečního. Tentokráte bez Baedekrů, bez Kutalů, bez Joergensenů, bez Lottich, bez Rö-

schů, bez zápisníků, bez Zeissů a Goerzů... Jediný poutní zpěvníček nás doprovázel... Bylo to v pátek o třech hodinách odpoledních, kdy zazněla na terase arabské kadetky bolestná píseň: »Lide můj, slyš nářek Pána svého...!« Oči tonuly v slzách, tlumený vzlykot ztrácel se v ruchu pouličního života... Nohy vlekly se těžce po rozpáleném hladkém dláždění, jako by nesly přetěžké břímě... A čím více blížily se místu popravnímu, tím povlovnějším stával se jejich chod, tím zastřenějším jevil se zrak, tím bolestněji svíralo se srdce... A na Kalvarii nikdo se již neostýchal dáti volný průchod svým citům. Lurdské pisciny a svátostný průvod je jen slabou reprodukcí výjevů a pocitů na Hoře lebek... Zde mizí pojem času, místa, osoby, ba i její existence... Zde neplatí nic ani majetek, ani postavení, ani sláva, ani chvála, ani radosti, ani strasti, ani zdraví, ba ani život. Smrt na tomto místě byla by výsadou, byla by dobrodiním, byla by uznáním, byla by novým životem... byla by pečetí božské lásky a obliby šťastného smrtelníka, byla by štěstím...

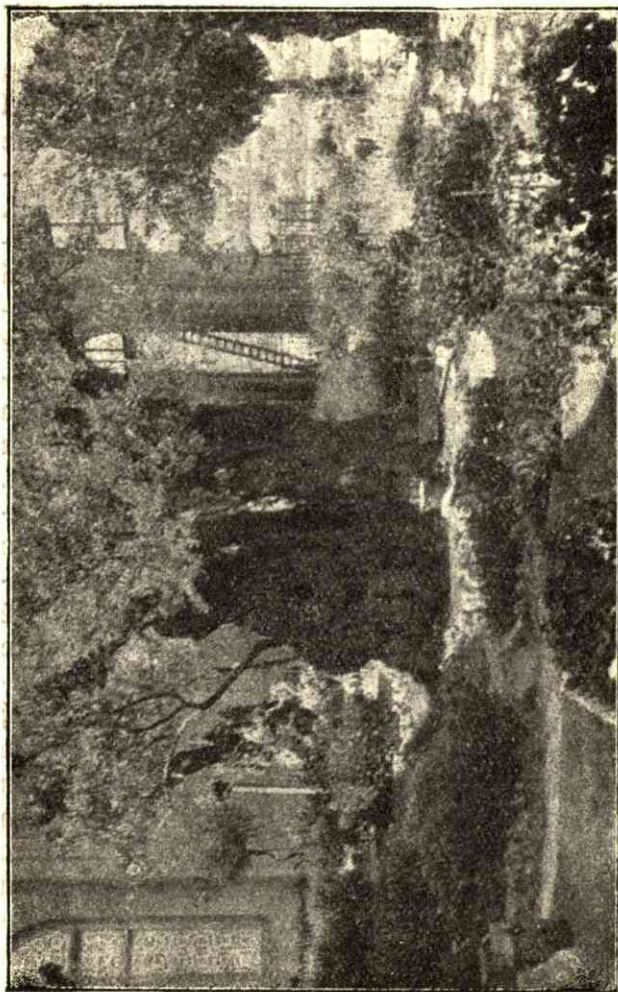
Na hoře duševní agonie Kristovy.

A je ještě jedno místo v Jerusalemě, ale již za jeho hradbami, které je bolestným pendantem křížové cesty a chrámu Božího Hrobu. Vlastně zde počíná křížová cesta Spasitelova, ovšem neoficiální. Je to hora Olivová, jsou to Getsemany... Odslouživ mši sv. u XI. zastavení křížové cesty, spěchám bazarem k hospici a odtud přímou uličkou k bráně P. Marie. Jsem za hradbami města. Vyschlé řečiště Kedronu hledí smutně z údolí Josafatského na mne. Sestupuji po mírném svahu, až ocitám se na mostě, spojujícím město se svatou horou. Skutečnou horou a nikoliv pouhým návrším, jakým je Kalvarie. Načež asfaltovou silnicí blížím se k monumentální budově, jejíž klasický sloh poněkud mi připomíná chrám sv. Magdaleny v Paříži. Vstupuji do novodobého chrámu smrtelné úzkosti Pána Ježíše. Je ještě čas. Dosud nezazněla velebncu basilikou slova postní písně: »Již jsem dost pracoval...« Zbývá dokonce volná chvílka k rozhlédnutí po kostele. Skvostná mozaika kopule nad místem smrtelného po-

tu Kristova, nádherný, třebaš provisorní triptychon, s něhož hledí na mne živá, smrtelným strachem stažená tvář Mistrova, stříbrné mystické měsíční světlo, zrozené harmonickou směsí barev chrámových oken. Ale co ta skála před hlavním oltářem? Proč ruší ty starobylé dlaždice na některých místech symetrii moderního hladkého dláždění? Jsou to úctyhodné zbytky staré konstantinské basiliky, jež stála kdysi na tomto místě, je to skála, před níž aneb aspoň blízko níž Spasitel krví se potil... Možná, že skanuly i na ni některé kapky s čela Kristova... Zde nemožno zůstat klidným, nerozrušeným. Zde stojíme ve skutečných šlépějích Ježíšových. — Kráčeli-li jsme cestou křížovou skoro po desetimetrovém násypu trosek, kryjícím skutečnou poslední cestu Spasitelovu, modlili-li jsme se u Božího Hrobu nad pohřbenými zříceninami několika chrámů, zde kdysi stávajících, staneme-li zítra či pozítřku v Sionu nad tradičním místem Poslední Večeře Páně a nikoliv na tradičním místě Večeřadla, pak zde na hoře Olivové stojíme na skutečném místě smrtelného zápasu Spasitelova. Nebylo důvodu k její přeměně, k jejímu srovnání se zemí... Útulný interieur mladičké basiliky, mystické

jeho osvětlení, kamenný svědek Kristovy duševní agonie, živé triptychon, výmluvná ústa věrou a nadšením prosáklého kazatele, ale zvláště historicky posvátné místo a slova postní naší písně dávají nitru přetékat proudem hořkých slz... Sem rád bych zašel jednoho večera a ztrávil tu několik hodin nočních o samotě... A pak ještě někam. Do blízké zahrádky OO. františkánů. Zde poklekl bych ve stínu staříčkových, železnými obručemi stažených a při životě násilně udržovaných osmi staletých oliv, děti to těch, jež viděly smrtelnou úzkost ve tváři svého Tvůrce a Pána, a oddal bych se snění... Dnes je mi pouze dovoleno s ostatními projítí památnou zahradou a modliti se cestou desátek růžence: »Který pro nás krví se potil...« A u bránky poděluje nás františkánský hubený fráter několika kvítky, jež utrhl v zahradě krvavého potu...

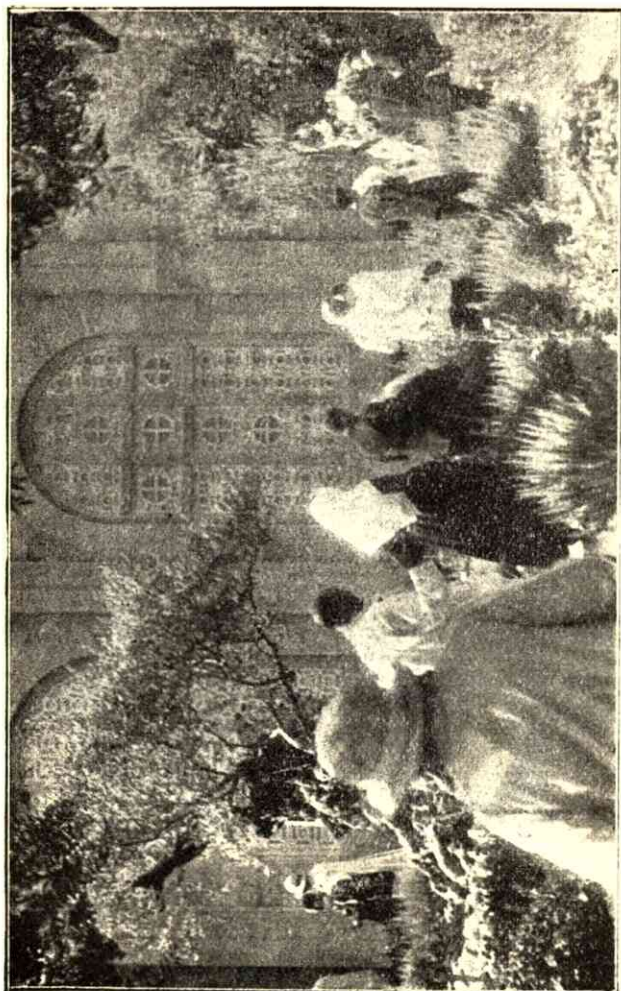
Vracíme se zpět k mostu Kedronskému a zastavujeme se na okamžik ve staříčké svatyni se zčernalými malbami, jež byla až do poslední doby považována za místo smrtelné úzkosti Ježíšovy. Podle soudu palestinologů je to místo zrady Jidášovy. Così nás tu zvlášť zaujme, ale i dojme. Dřevěný kříž v pravé velikosti,

Stará oliva v zahradě getsomanské,

ježž prý sem přinesl na ramenou uherský poutník . . . Opat Božetěch byl tedy překonán . . .

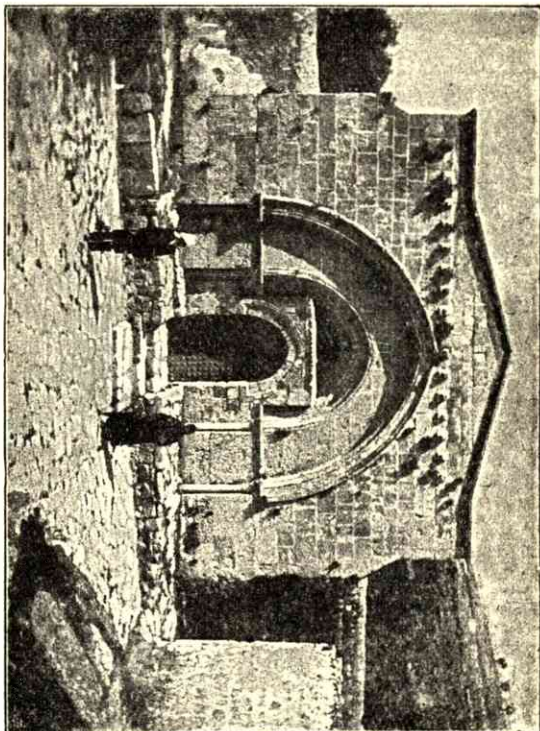
U samého skoro mostu, vedoucího přes vyschlé řečiště Kedronu, stojí zvláštní budova. Svým zevnějškem podobá se spíše orientální kašně než čemukoliv jinému. Je to významná svatyně hrobu P. Marie. Tristní fasáda vzácného mausolea, porostlá slézem je jediná vnější část, přístupná zraku. S hořícími svíčkami, jimiž nás podělil u vchodu osmahlý řecký mnich v scudcovském hábitě, sestupujeme po mnoha a mnoha schodech jakoby do hlubokého sklepa. Vzduch prosycen je plesnivinou a vůní kadidla. Stěny vypocují kapky vlhkosti, lesknoucí se v záři svíček jako krystalky. Někde zakryta je jejich zbědovaná nahota brokátovými tapetami . . . Po stranách široké chodby ve výklencích mají své oltáře Armeni, Syrové, Abysinci a Kopti. Dokonce i mohamedáni mají zde svůj mihrâb, zasvěcený »Paní Marii, matce proroka Ježíše«. Jen katolíci nemají tu nic. Hlavní oltář nad tradičním hrobem P. Marie patří schismatickým Řekům. A blízko něho je studánka se zázračnou prý vodou a řecký mnich spouští několikrát do ní okov, aby napojil žíznivé.

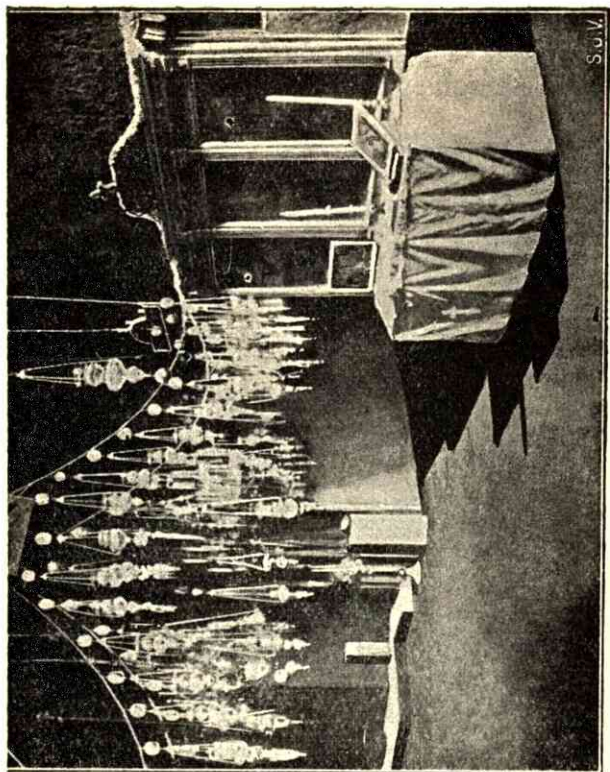
Poutníci 1930 v zahradě getsemanské.

Ale dříve poklekáme před lavicovitým hrobem Matky Boží a tmou jeskyně nesou se slova: »Který Tě, Panno, na nebe

Hrob P. Marie.

vzítí ráčil!« Desetkrátě přerušeno bylo mrtvé ticho svatyně čtvrtým tajemstvím slavného růžence... I zde, podobně jak

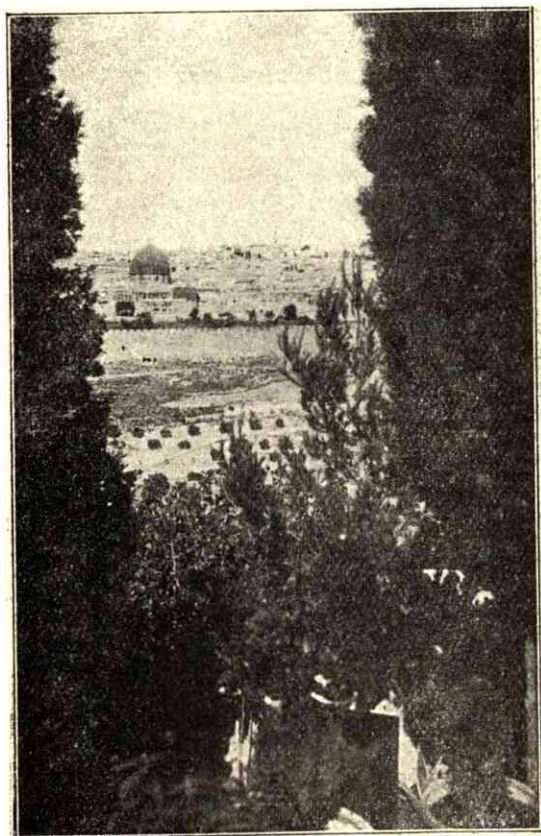

Vnitřek hrobu P. Marie.

na Kalvarii, je hrob prázdný. I zde zlomen byl osten smrti... I zde nedal Bůh svaté své viděti porušení...

Kde bývají pochováni rodičové, tam hledáme i hroby jejich dětí. Ale i opač-

ně. A proto možno zde nalézt i hrob
Joachima a Anny. Zda skutečný či fik-
tivní, nejsem povolán rozhodnouti. Naše

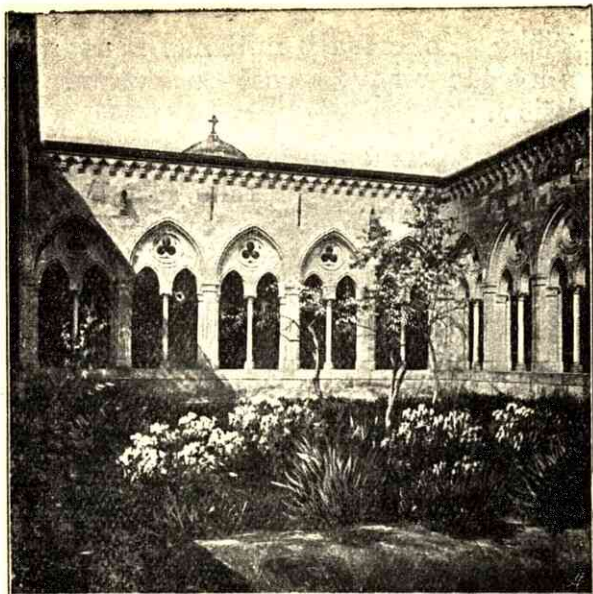
Pohled na Jerusalem od místa Pán zaplakal.

svíčky dohořívají, nutí nás k návratu. Veliký tác cínový prosí u vchodu o bakšiš...

Úzkou, kamením posetou pěšinkou stoupáme kolem ruského kostela do vrchu hory Olivové. Slunce praží nemilosrdně, cesta zkrápěna je potem... Na chvíli zaskočíme do kostelíka »Pán zaplakal«, stojícího na tradičním místě, kam lokalizuje se zpráva Lukášova 19, 37. »A když se již přibližoval ku svahu hory Olivetské... a město spatřil, zaplakal nad ním, řka: Kdybys bylo poznalo i ty...!«

A znovu plazíme se do kopce až k místu, kde podle starobylého podání učil Kristus apoštoly Otčenáši. Však i kostel na tomto místě stojící nese jméno »Pater noster« a stěny čtyř galerií, obklopujících do obdélníku svatyni, hlásají Otčenáš v 35 různých řečech, mezi nimiž i v české. Nebudou dlouho, neboť donutí je brzy ustoupiti nové basilice Božského Srdce Páně, jež má býti zde zbudována.

Malým kostelíkem nesla se po chvíli vroucí slova českého Otčenáše, ale zazněla též po česku papežská hymna, když objevil se před námi patriarcha jerusalemský, náhodou zde zpovídající, Msgr.

Chodba Otčenáše.

Barlassina. Ušlechtilý zjev vatikánského diplomata a nástupce apoštola Jakuba . .

Zbývá podniknouti ještě malý útok do vrchu a stojíme na temeni hory u místa zvláště posvátného, na němž se odehrál závěrečný výjev pozemského života Kristova. Sv. Lukáš líčí jej slovy: »Byl vy-
zdvížen před jejich zraky a oblak vzal jej s očí jejich . . .« Dnes stojí tu malá mešita, zbytek rozlehlé svatyně křesťan-

ské, nesoucí otisk levé nohy Spasitelovy? Místo pro křesťany tolik významné je opět v rukou nevěřících a jen z milosti propůjčováno jednou za rok, a to o svátku Nanebevstoupení Páně, křesťanským konfesiím ke konání bohoslužeb... Bolestný zjev v této Svaté zemi a nikoliv řídký...

Měkká jímavá melodie ženských hlasů zalétá až sem z blízkého ruského kostela, zv. »Viri Galilaei«, »Mužové Galilejští«. A když jsme již téměř u něho, vychází řada pravoslavných mníšek spolu i s archimandritou a jeho asistenty na prostranství před kostelem, aby přijaly z rukou svého církevního hodnostáře požehnání... Archimandrita ubírá se v plném lesku svých pontifikálií do své residence a my míříme na klášterní terasu, odkud naskytá se nám uchvacující pohled na Jerusalem. Ale odtud proniká náš zrak i k Betlemu, do Samařska, dokonce až k údolí Jordánu a k Mrtvému moři, ba ještě za ně k modravým dála-vám hor Moabských... Odtud možno shlédnouti i Bethfage a skutečně nám je naši průvodci ukazují. V myslí však jeho obraz nemám a nedovedl bych ani určití jeho polohu...

Auta naše přijela nám naproti, aby nás

odvezla po vyčerpávajícím půldenním putování horou Olivovou do našich provisorních domovů. S hory Olivové přehoupli jsme se na historicky památnou horu »Skopus« a po ní kolem anglického vojenského válečného hřbitova a nové budovy židovské university spěchali jsme k branám svatého města. Dojmy, jež jsme si odnášeli ve svých nitrech s posvátné hory, zůstanou v nás živé, svěží a silné až do posledního našeho dechu. Nyní teprve dostalo se naší víře nového světla, v jehož záři vystupuje jasná postava Spasitelova. Její rysy nejsou již neurčité, její výraz není již mlhavý. Je to jasný, živý Kristus sám...

T a m, k d e s t á l c h r á m
Š a l o m o u n ů v.

Jerusalem zbudován je na čtyřech pahorcích, jichž jména jsou: Kalvarie, Moria, Sion a Besetha. Každý z uvedených pahorků hraje důležitou roli v dějinách buď křesťanských nebo israelských. Ale jen jeden z nich hraje důležitou roli jak v dějinách křesťanských, tak i židovských. Jest jím pahorek Moria. Jeho historie dá se charakterisovati jmény: Abraham a Isák, Ornan Jebusita,

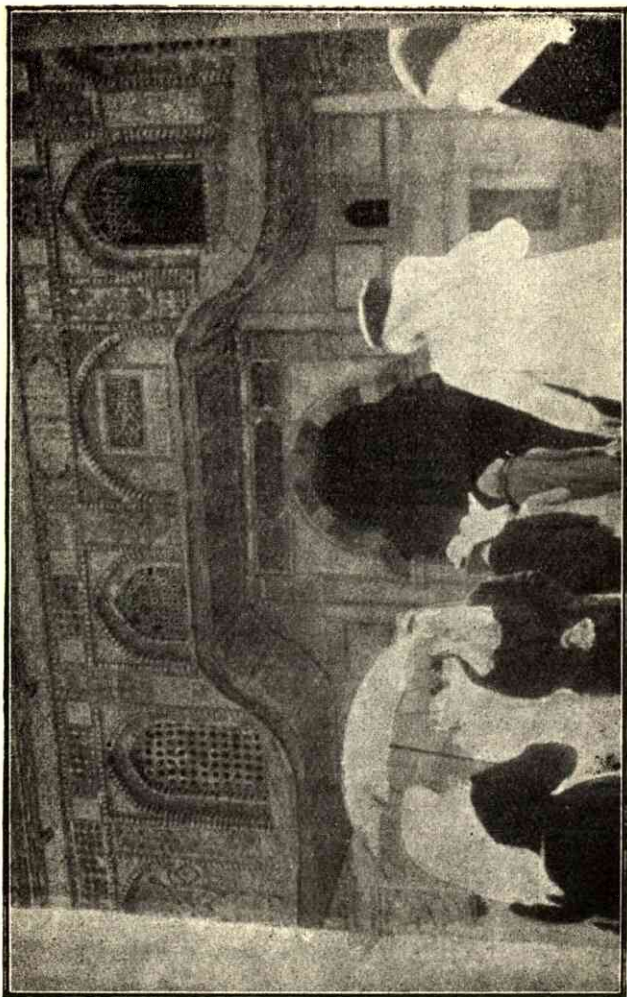
David a Šalomoun, Zorobabel a Herodes Veliký, Kristus a opět Kristus. A pak přijde Titus a Hadrian, Julian Odpadlík a kalif Omar. Jím končí se prozatím historie hory Moria. Abraham chystal se obětovati svého syna Isáka na hoře Moria. Ornan Jebusita prodal toto místo, jež v Písmě zove se humnem, Davidovi, který zde postavil stánek pro archu úmluvy. Šalomoun postavil zde nádherný chrám židovský, který Babyloňané zničili. Zorobabel obnovil chrám v menším měřítku a Herodes Vel. jej velkoryse přestavěl a luxusně vybavil. A v tomto chrámě byl Kristus obětován, zde rovněž i zůstal jako dvanáctiletý chlapec k velké starosti svých rodičů. Zde učil častokráte jako rabbi, odtud vyhnal prodavače a penězoměnce, zde měl nejednou ostré potyčky s oficielními učiteli Zákona, zde zachránil před smrtí ukamenováním ženu, dopadenou v cizoložství. Zde . . . Dosti! Stačí vzítí do rukou evangelia, abychom se přesvědčili, že většinu času za svého pobytu v Jerusalemě ztrávil Spasitel v chrámě. Titus chrám rozbořil a Hadrian zbudoval na jeho místě chrám Jupiteru Kapitolskému a poblíže něho chtěl obnoviti Julian Apostata na vzdory proroctví Kristovu

Mešita Omarova.

chrám Jahvův. Jeho smělý počín se nezdařil a tak stojí tu až podnes nádherná mešita Omarova.

Stojíme na Posvátném obvodu — Haram eš Šerif — před jednou ze čtyř nádherných bran proslavené džamie. Služebníci chrámoví obouvají nás do lýkových galoší, zatím co na pokyn Atta!la-

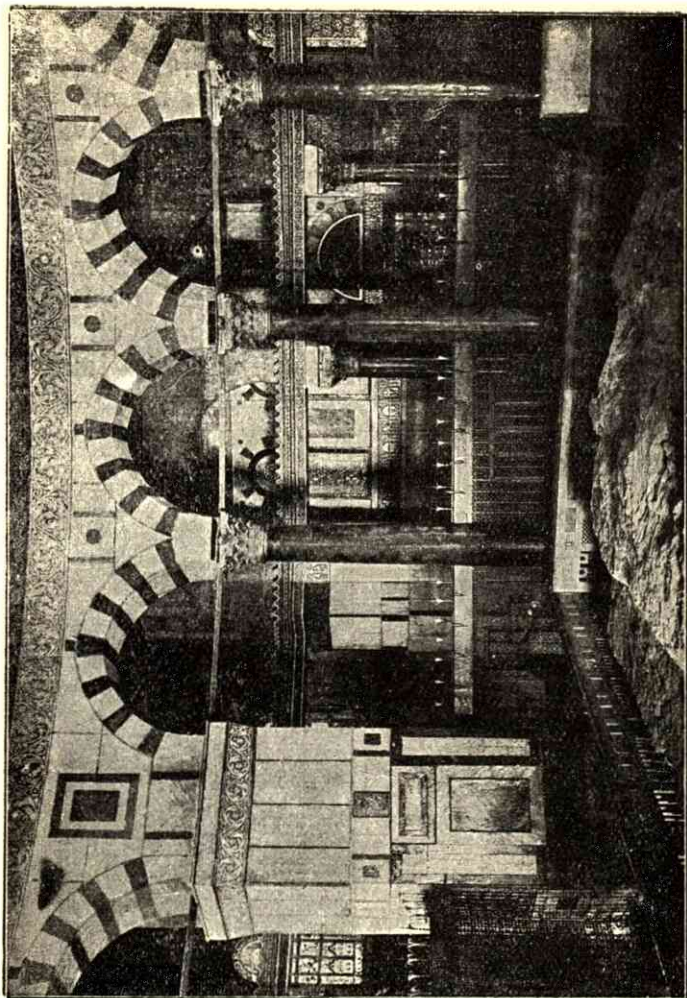

Vchod do mešity Omarovy. (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

ha jeden z nich poděluje nás anglickým a francouzským popisem památností mešity. Šoupavým krokem suneme se do nitra mohamedánské svatyně.

Několik okamžiků nevidím nic. S oslňujícího slunce octl jsem se v úplné tmě, ale jen na několik vteřin, nežli se moje zorničky přizpůsobily pohádkovitému osvětlení, docílenému řadou malých barevných oken. Počínám rozeznávatí nejbližší okolí. Stojím v pravidelném osmiúhelníku, vepsaném do kruhu. Kopule nesena je dvěma koncentrickými řadami sloupů, z nichž každý je z jiného mramoru. Jeden z bílého, druhý z červeného, třetí z fialového, čtvrtý ze zeleného, pátý . . .

Zdi vyloženy jsou mosaikou a popsány zlatými nápisy z koranu, z nichž jeden zní cize, ba rouhavě našemu sluchu: »Vy, kteří jste obdrželi Písma, nepřekračujte spravedlivých mezi ve svém náboženství! Mesiáš Ježíš je pouze synem Marie, vyslancem Boha a jeho Slova, jež složil v Marii. Věřte tudíž v Boha a jeho vyslance, ale neříkejte, že je Trojice; varujte se toho, bude vám to prospěšnější. Bůh jest jediný. Bůh nemohl by mítí syna. Je to Ho nedůstojno. Rozhodl-li nějakou věc, stačí, aby řekl: Budiž! — a je . . .«

Vnitřek mešity Omarovy.

Hlavní část mešity, a sice její střed, je vyplněna posvátnou skalou, na níž v chrámě Šalomounově i Herodově stával obětní oltář. S této skály vystupoval prý Mohamed do nebe, ale skála se ho pevně držela a chtěla s ním a jen pomocí Gabrielovou byla nucena vrátiti se na zem. . Prohlížím si skálu se smíšenými pocity. Jako místo bývalých obětí zápalných je mi vzácnou starobyloou relikvií, jako místo nanebevstoupení Mohamedova je mi předmětem naivní víry, nechci říci mythu . . .

Prohlížím si i spodek skály důkladně, až mi ji pozornost upoutá monotonní hlas, vycházející z prohlubně, nacházející se pod ní. Muslim starý klečí tu zabrán v modlitbu a v pravidelných intervalech dotýká se jeho čelo země . . . Modlí se k turbanu

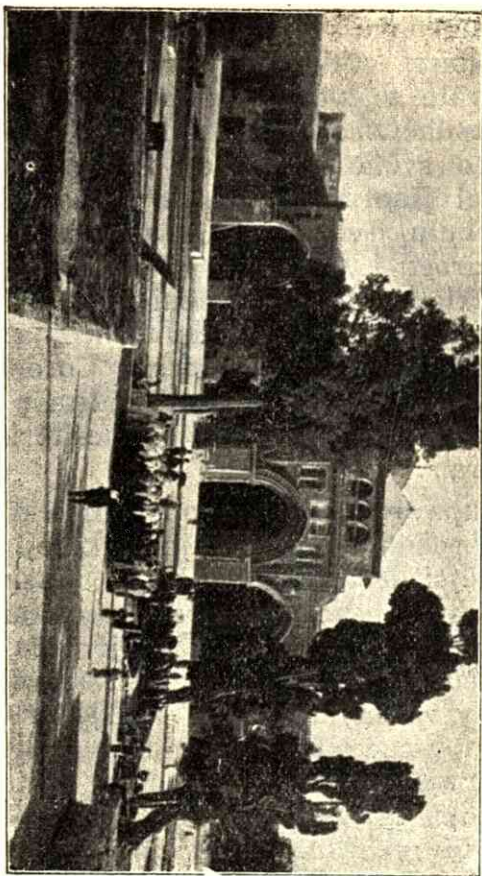

Mohamedán
při modlitbě.

Mohamedovu, otisknutému do skály, či rozmlouvá s dušemi zemřelých, zde se dvakrát v týdnu shromažďujícími...?

Mešita Omarova je chloubou muslimů celého světa a zdá se, že oprávněně. Prošel jsem skoro veškerými džamiemi Stambulu, viděl jsem vnitřek mešity Moudrosti i Achmedovy, prohlédl jsem si důkladně i džamii Jeni Validé u Galatského mostu a Suleimaniji jakož i Kahrié, byl jsem i v mešitě Cordobské, ale tak ucelené a harmonické krásy jsem nikde neviděl jako zde, v mešitě kalifa Omara...

Šoupavým tempem opouštíme džamii a po schodech sestupujeme k její chudobnější družce, k mešitě el Aksa. U cisterny, stojící ve středu prostranství mezi oběma džamiemi, stojí řada prodavačů vody a plní černé kožené kozi měchy vzácným mokem... Někteří mají již naplněné měchy na zádech a chystají se do města za obchodem. Jak groteskně vypadá ta vodní nádrž! Nožky trčí ztrnule vzhůru, kůže je napjata k prasknutí a useknutý trup slouží za hrdlo, jímž čepuje se občerstvující mok bez alkoholu... Voda je jediným nápojem muslimských Arabů. Pití piva, vína a likérů neznají. Jsou dosud ortho-

Mešita El Aksa.

doxními žáky Mohamedovými. Jak dlouho jimi zůstanou? V Cařihradě viděl

jsem mnohé jejich souvěrce, jak libovali si ten náš národní tekutý chléb...

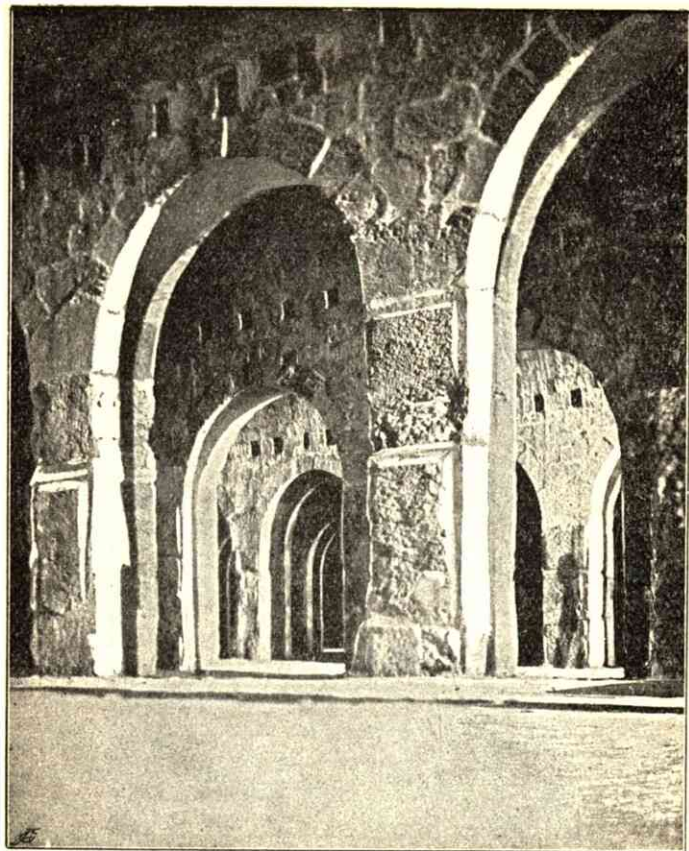
Mezi starými cypriši zvedá skromněji svoji kopulovitou hlavu druhá starobylá, mohamedány ve veliké úctě chovaná mešita, El Aksa, jejíž různorodé sloupy a hlavice jsou dědictvím po pohanských i křesťanských chrámech, zde kdysi stávajících. Vnitřek nese dosud ráz křesťanské basiliky. Není to ovšem mešita Omarova! Ta jest pouze jedna na světě. Po obou stranách vzácného mihrâbu stojí dvojice sloupů, zvaných »sloupy zkoušky«, neboť dle mohamedánské tradice ten, jenž jejich úzkou mezerou projde, dostane se zcela určitě jednou do nebe. Dle toho bych měl tedy nebe zajištěno. Ne tak ale můj poutní spulnoclezník, jehož herkulovská postava uvázla ihned na kraji mezery a musila býti násilím vyproštěna z těsného objetí sloupů...

Poblíže »sloupů zkoušky« ve výklenku, který sloužil křížákům za oratoř, ukazují mohamedáni otisk Ježíšovy nohy...?

Procházaje několikalodní mešitou El Aksa mám dojem, že se nacházím v některém ze starších chrámů křesťanských. I ten půdorys její, kříž, jemuž chybí

horní rameno, i ty arkatury, spojující řadu lodí, nesou pečeť křesťanského ducha architektonického.

Zbývá z památností, nacházejících se v Posvátném obvodu, prohlédnutí si ještě tak zv. stáje Šalomounovy. Nejsou od mešity nějak vzdáleny. Stačí několik kroků, abychom se dostali ke schodům, jež vedou do rozlehlého podzemního sklepení. S námi míří k témuž cíli malá skupinka cizinců orientálních tváří s knězem, rovněž exotické fysiognomie. Jsou to Armeni, kteří podobně jako my, připutovali na svatá místa ze své vlasti. V mžiku objeví se vedle mne osmahlá tvář jednoho z milých a sympatických mi spolupoutníků a šeptá důvěrně: »Zeptej se, zdali nejsou tihle Armeni z města...« nevím již, jak jmenoval můj sympatický soused ono armenské město. »A proč?« táži se ho udiveně. »Ale rád bych to věděl proto, že je v mé farnosti usazen a oženěn bývalý válečný zajatec, Armen, pocházející z onoho města.« Ukázalo se, že jeden z armenské skupinky pochází skutečně z dotyčného města, což mého sympatického tazatele neobyčejně zamrzelo, ježto opomenul z domu vzít s sebou dopis svého armenského farníka pro jeho příbuzné, kteří snad

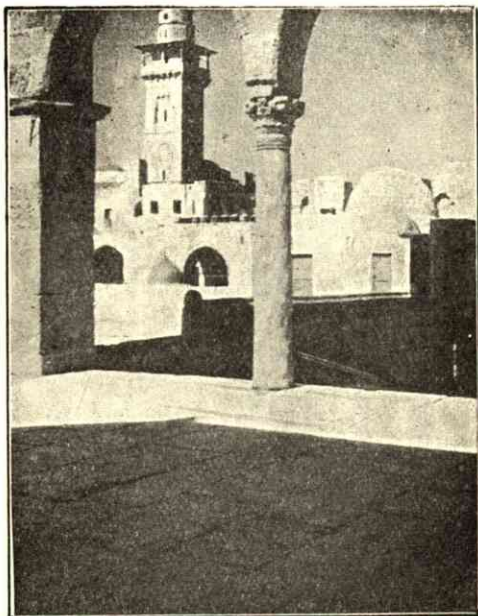

Stáje šalomourovy.

až dosud nevědí o jeho osudu a považují ho možná už léta za mrtvého, neboť jinak by aspoň jednou jeho dopis zodpo-

věděli... A tak ve stájích Šalomounových, které však koně moudrého israelského krále nikdy neviděly, za to však

Fot. Olga Drdlova.

Pohled k tvrzi Antonia,

sloužily za podezdívku jeho chrámu a teprve v dobách křižáckých za stáj, dostalo se nábožensky smíšené vesničky na

jižní Moravě vzpomínky a to jistě čestné...

Rozsáhlá plocha Posvátného obvodu, měřící přes 100.000 m², je téměř pustá. Několik cypřišů, několik starých zkomírajících oliv, několik mramorových mihrábů, několik malých triumfálních oblouků, několik kiosků, melancholickým svým vzhledem dává vkrádati se do duše návštěvníka pocit stejné melancholie, opuštěnosti. Jak bývalo tu kdysi živo! Odtud roztékal se život do celého svatého města, neboť zde bylo hlavní jeho zřídlo. Zde nacházela se hlavní tepna hlavního města judského. Odtud kolovala krev do ostatních údů Jerusalema. A středem Posvátného obvodu, kdysi chrámového obvodu, byla velesvatyně, chovající ve svém tajemném přítmí paladium národa, archu úmluvy, střežící dvěma anděly ve svém lůně dvě kamenné desky zákona, prut Aronův a zlatou nádobku s manou... Jen jednou za rok dovoleno bylo veleknězi vejíti tam, kde sám Bůh Israele prodléval... Jinak zdržoval se on i obětující kněží buď ve svatyni chrámové, chovající ve svých zdech pět sedmeroramenných svícňů a pět zlatých stolků s přesnými chleby anebo v nádvoří kněží, vlastní

svatyní chrámovou obklopujícím, kde stál oltář zápalný, kde přinášeny byly krvavé oběti Bohu israelskému. A jako by centrum chrámové nebylo dosti chráněné těmito dvěma náspy, zřízeno bylo kolem nádvoří kněží nádvoří Israele a kolem tohoto nádvoří pohanů... A z tohoto místa chrámového vyhnal Ježíš kupce a prodavače...

Stojím u Zlaté brány, po staletí již zazděné z pověrečného muslimského strachu z možné nadvlády křesťanů nad syny Allahovými ve městě Kristovy smrti a moje fantasie rozvíjí zimničnou energii... Vidím Spasitele, sedícího na oslici a doprovázeného zástupem jášajícího lidu. Zvláště dětské hlasy ostře pronikají rozpáleným vzduchem a krouží jak skřiváci nad mužným »Hosannah« dospělého lidu... Kristus projíždí Zlatou branou a blíží se k nádvoří pohanů... Konečně stanul před ním a sestoupil s pronajatého soumara... Ovzduší je naplněno touhou a očekáváním. Stačí jediná jiskra, jediné slovo a dojde k výbuchu a možná i k dlouho trvající bouři. Kristus však je nevyslovil, protože nemohl... Odchází do nádvoří chrámu, aby znovu zdůraznil, že pojem Mesiáše nekryje se s pojmem pozemské-

Fot. Dr. Fr. Vlach.

Poutníci na náměstí chrámovém.

ho krále... A lid rozchází se, zklamán ve svém klamném očekávání...

A fantasie pracuje rychlým tempem dále. Snaží se v mysli zkonstruovati nádvoří Israele, aby se jí snázeji a věrněji podařilo vyvolati scénu, jež by se dala označiti nápisem: »Dvanáctiletý Ježíš v chrámě...« Vidím dále vcházeti do téhož chrámu chudou ženu... Zastavuje se u pokladnice chrámové, aby i ona přispěla svým obolem na potřeby bohoslužebné. Veškeren její majetek spočívá v jednom kvadrantu, v jednom haléři, ale i toho se zbavuje a chvatným krokem spěchá do ženského oddělení v nádvoří Israele... A hle, tu vstupují opět jiní dva lidé do chrámu, aby se modlili. Krok prvního je sebevědomý, pyšný, pánovité oči rozhlížejí se kolem, jako by si chtěly vynutiti pozdrav kolemjdoucích. Krok druhého je váhavý, bojácný, zrak sklopený, hříšný... Z mého zadumání vytrhne mě náhle pokřik rozlíceného davu lidu. Žena jakási, oči vytřeštěné smrtelnou hrůzou, tvář politá smrtelnou bledostí, utíká před zástupem rozzuřeného lidu, chystajícího se ji lynčovati... Byla dopadena v cizoložství. Muž, možná svůdník a hlavní viník, je imunní. Tomu se nemůže nic stát... Ale

ženu nutno ukamenovati. V tom vychází Kristus z chrámu a kráčí naproti štvané ženě a vyprošuje ji z drápů lidských

Fot. Dr. Fr. Vlach.

Náměstí před mešitou Omarovou.

dravců... »Jdi a nehřeš už!« je Jeho jediným pokáráním velké hříšnice...

A zde na Posvátném obvodu, stoje před mešitou Omarovou, slyším též slo-

va, jež jako by vycházela z neznámých sfér: »Nezůstane tu kámen na kamení, který by nebyl rozbořen«. A nezůstal... Zeď nárků? Zbytek chrámu Šalomounova? Má se za to, ale kdož ví, kolikráté přestavována...

Je pátek. Den schyluje se k večeru. Po skončené pobožnosti křížové cesty opouštíme Boží Hrob, abychom oficiálně a hromadně vystavili své poněkud již poorientnělé obličejy i úbory citlivé desce fotografově... Do středu skupiny usedá i zástupce čsl. konsulátu a vedle něho farář jediného katolického kostela v Jerusalemě, P. Hermes Kohout, rodák z Čech. Čeští kohouti ku podivu zaletěli z vlasti hodně daleko... Jeden je farářem jerusalemským, druhý je předním hotelierem cařihradským... Ty znám osobně. Možná, že je jich ještě daleko více, kteří opustili české dvorky... Francouzským kohoutům bych se nedivil, neboť francouzský kohout je znám po celém světě...

S úctou, pýchou a radostí vzhlížím k staříckému P. Hermesovi, na jehož obličejí není však dosud viděti pustošivé činnosti stáří, a snažím se zachytnouti trs z jeho českého rozhovoru. Nepozoruji, že by mu činila jeho mateřština vážných

obtíží, ač působí již 40 roků anebo ještě více ve Svaté zemi.

Po srdečném rozloučení se vzácným krajanem spěcháme náměstím chrámovým, znovu obsazeným lidskou bídou a nemocemi... »Meski« a natažená ruka volají po zmírnění těžkého osudu... Známým bazarem proletíme se zatajeným dechem a zahneme do Bolestné ulice, z níž odbočíme postranní uličkou na pravo. Na rohu nový žebřák, slepec, ale na rozdíl od těch, kteří stáli před chrámem Božího Hrobu, tentokrát neobyčejně mladý, pětiletý arabský hoch. Oči jeho jsou zavřené, jen otevřená ústa opakují prosbu: »Meski« a natažená dlaň nahrazuje vyhaslý zrak... Vskutku vyhaslý? Komusi ze skupiny zželelo se mladičkého slepce i chce ho pohladit po ubohém zraku, když v tom hošík, snad ze strachu či ze zapomenutí otevře víčka, za nimiž zablysknou se dva černé uhlíky. Hošík zčervená, dá se do rozpačitého smíchu a uhání spolu i se starší sestřičkou, která maskovala jeho průvodce, uličkou jako honěný zloděj..

Ještě několik kroků a stáli jsme před Zdí nářků. Byl pátek, tedy den oficiálního nářku orthodoxního židovstva jerusalemského u jediného zbytku chrámu

Žed nářká. (Půjčil terstský Lloyd.)

Šalomounova, u jediného svědka bývalé jejich slávy. Byl podvečer, tedy vhodná chvíle, oficiální hodina k jejich schůzce. Neboť v pátek k večeru scházejí se tu pravověrní židé jerusalemští, Chassidim, Sefardim i Aškenasium, židé španělští i severoevropští, aby tu lkali nad smutným osudem svého chrámu a své vlasti.

v ten den ozývá se před obrovskými kamennými kvádry, ošoupanými hladícími je rukama, olízanými líbajícími jazyky, ohlazenými po nich sjiždějícími rozpálenými čely, bolestný hlas rabína: »K vůli chrámu, který byl zničen« a jemu odpovídá bolestný sborový hlas přítomných: »Sedíme tu opuštěni a pláčeme«. A znovu rozletí se úzkou slepou uličkou naříkavá slova rabínova: »K vůli našim zdím, které se sesuly« a opětně zní tatáž odpověď: »Sedíme tu opuštěni a pláčeme«. A lamentace, plná hlubokého bolu, krvavých slz a zoufalé beznadějnosti rozvíjí se dál a dále... »K vůli naší vznešenosti, jež zašla, k vůli našim velikánům, kteří zahynuli, k vůli drahým kamenům, jež byly spáleny, k vůli kněžím, kteří klopýtli, k vůli našim králům, kteří jimi pohrdli«. »Sedíme tu opuštěni a pláčeme«.

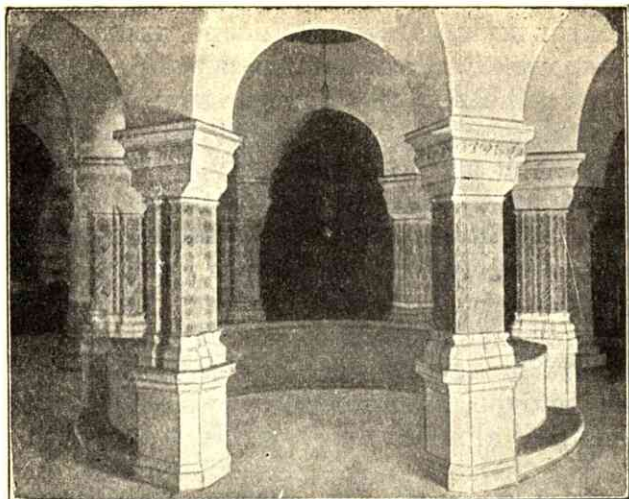
V ten den možno zde v této úzké slepé uličce spatřiti nádherné velurové roby černé, modré, fialové, v ten den možno zde v této úzké slepé uličce viděti i pravé typy židovské, typy stigmatizované ošklivosti a hrůz... Naše oči jich mnoho neviděly... Byl přece pátek a brzy měla začít již židovská sobota, ale z neznámé mi příčiny účast stigmatizova-

ného národa u Zdi nářku byla nepatrná. A bylo snad tomu tak dobře. Není slušno z pouhé zvědavosti nahlížeti do krvácejícího srdce druhého. A čím jiným bývá návštěva cizinců Zdi nářku v páteční podvečer? Úzká slepá ulička stává se lidskou klecí, v níž touha po něčem nespílnitelném a vzpomínka na zašlé doby svobody honí smrtelníky s místa na místo. A cizinci tomuto nezvyklému divadlu přihlížející...? Není snad třeba odpovědi.

Na Sionu.

Neděle, poslední den našeho pobytu v Jerusalemě, byla věnována poslednímu významnému pahorku, křesťanskému Sionu. Jsem pověřen malou skupinou kněží-poutníků úlohou čtvrt hodinového vůdce, který by ji vyvedl z labyrintu úzkých uliček až k bráně Davidově a ještě kousek za ní ke krásné románské basilice Zesnutí P. Marie. Přivedl jsem ji šťastně ke kapli nesjednocených Armenů, jež se považuje domněle za žalář Kristův. Poznav svůj omyl, vracím se spěšným krokem k Davidově bráně zpět a teprve potom uvádím svoje svěřence do pravého chrámu. Patří benediktinům

beuronským. A tím je řečeno mnoho, ba všechno... Vkus, umělecký cit, smysl pro esthetiku... Jsouce sami umělci, malíři, sochaři, řezbáři, staviteli, dbají zvýšenou měrou o umělecký vzhled stánku Boha... Patří k elitě mnišstva. Umělých květinových ozdob sotva by strpěli na svých oltářích... Jejich chrám, tradiční místo zesnutí P. Marie, je klenotem novodobé církevní architektoniky. V centrální kryptě, nacházející se pod lodí chrámovou, je radostno pobýti a ještě radostněji sloužiti. I té výsady se nám dostalo, že jsme mohli přinésti novozákonnou oběť poblíže smrtelného lůžka Panny. Zde, v této nádherné románské basilice bylo to tuším, kde po evangeliu objevila se silným již vousem prorostlá tvář celebrantova v cyrilometodějském ornátě a snažila se nám živými slovy zpřítomniti poslední večeři Páně, konanou před 19 sty lety v sousedství tohoto chrámu... Byla neděle, den Páně, den radosti. Z křesťanských chrámů jerusalemských a ze všech význačnějších budov církevních i státních zavlály prapory. Zavlál prapor i z budovy našeho čsl. generálního konsulátu. Proto i v tomto chrámě Zesnutí P. Marie po písni »Tisíckrát pozdravujeme Tebe« s nadšením a oblibou zapě-

Střed krypty.

né zaburácely o velebnou klenbu chrámovou slova našich národních hymen . . . Po společné povinné nedělní mši sv. a společném vydatném občerstvení v klášterním refektáři následovala zběžná prohlídka vzácných biblických památek z dob Starého i Nového zákona. Numismatika biblická, keramika a jiná zajímavá odvětví tehdejšího biblického života byla tu zastupena a oživena. Výstup na vysokou točitou věž stál mnoho kapek potu, ale byl bohatě vyvážen pohledem z ochozu na sv. město, ležící hlu-

boko pod jeho obzorem . . . Jak těžko jest se orientovati v městě, posetém kopulemi chrámů, byť bychom v něm dleli již několik dní! Chrám Božího Hrobu vidím v synagoze zbožných židů, zvaných Chassidim, a nedovedu-li určití polohu nejdražšího místa Jerusalema po šestidenním pobytu ve svatém městě, co pak dovedu? Nikoliv týden, měsíc, ba rok musil bych ztráviti v městě Spasitelovy agonie, abych mohl o něm psáti bez obavy, že budu kritisován pouhým pokrčným ramen jeho důkladných znalců . . .

Tradiční místo poslední Večeře Páně není daleko od novodobé basiliky beuronských benediktinů. Jako téměř všechna posvátná místa pro křesťany, je i dějiště ustanovení Nejsv. Svátosti Oltářní v držení moslemínů. A strážcové mešity, v níž ukazuje se večeřadlo Páně, nemají ani tolik porozumění pro naše náboženské citění, že nás hrubým, podrážděným »yala« zakřikují ihned na počátku společného Otčenáše . . . Není dovoleno, není možno pomodlití se tu křesťanu hlasitým slovem Otčenáš . . . V místě, kde, je-li tradice si sebou jista, zcela určitě zazněla tato oblíbená modlitba Páně při poslední večeři. Turecký koberec halí posvátnou podlahu, na níž

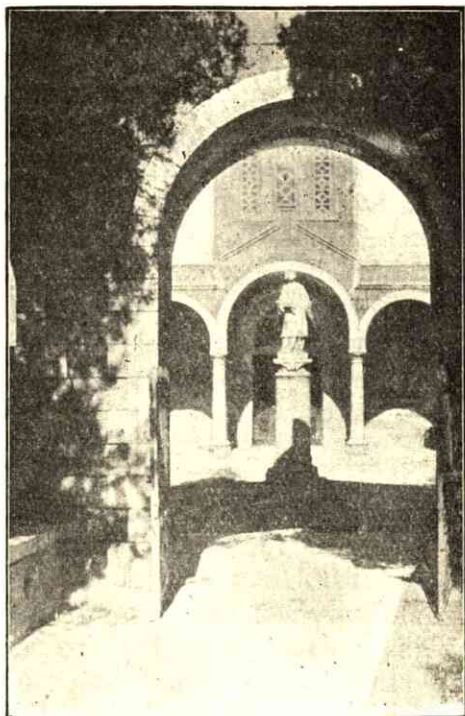
spočívaly kdysi nohy Mistra a jeho učedníků . . . Klenutý strop nese na svých bedrách několik sloupů . . . Nejsou to sloupy starobylého rázu orientálního . . . Korintské hlavice a gothická žebra oblouků, spočívajících na nich, mluví o středověku, mluví o XIV. století po Kr. Ale pak přišlo XVI. století a drahé místo křesťanské octlo se v rukou mohamedánů a zůstalo v nich až podnes.

Je neděle, tedy den Bohu a klidu těla vyhrazený, ale, bohužel, i v tomto, v dějinách křesťanství tak eminentně významném místě, není klidu, není pokoje. Třebas dosud moderní shon a šílené tempo života a práce nenašly tu ohlasu a porozumění, je přece jen pozorovati z pouličního života, že třetí boží přikázání je zde mrtvou literou zákona. Víím, jsme v městě s převážnou většinou Židů a mohamedánských Arabů, ale i ten zlomek křesťanských vyznání nezdá se dostatečně zastoupen na nedělních bohoslužbách. Jedině farní chrám katolického obyvatelstva jerusalemského, kostel Spasitele, je do posledního místa naplněn. Ale nejsou v něm viděti ponejvíce evropské tváře, mezi nimiž i tvář francouzského konsula a mnoha jiných význačných osob z diplomatického světa, netvoří tu gros účastníků mše sv. katoličtí vojáci an-

gličtí...? Velebná a prostorná basilika »Zesnutí P. Marie« byla před hlavními bohoslužbami skoro prázdná. Hrstka domorodých našich souvěrců, rozstříknuta sem tam po rozlehlém chrámě. Armenské kostely byly dokonce zavřeny, aspoň hlavní jejich kostel sv. Jakuba Vel., stojící na tradičním místě násilné smrti syna Zebedeova. Nezbývalo nežli čekat, až se vrátí kostelník patriarchátního dómu z pochůzky z města. Zatím krátíme si čas prohlídkou starobylých zvonů, umístěných v chrámovém peristylu. Jsou to desky dřevěné a kovové, na něž se tluče, na první v době postní, na druhé v ostatní čas církevního roku. U vchodu do nádvoří chrámového jako strážci stojí několikametrové kmeny vinné révy a jejich košaté koruny, obsypané velkozrnými hrozny, sklání k sobě jakoby pod tíhou plodů své rozčechrané hlavy... Kostelník stále nepřichází a proto možno si ještě obnoviti v mysli sporé znalosti tohoto tradičně památného místa. Není jich mnoho. Místo stětí apoštola Jakuba Vel., domnělé biskupské sedadlo sv. Jakuba Vel. (?) a tři kameny, jeden s hory Sinai, druhý s Tábora a třetí z Jordanu, jejichž přenesení se zmíněných míst do tohoto chrámu je rázu podivně nadpřiro-

zeného... Našli jsme v kostele všechny uvedené zajímavosti a znovu jsme byli utvrzeni v názoru, že výzdoba armen-
ských svatyn, jakýsi druh modrých ša-
motek, je všude stejná. Viděli jsme ji v
domě Anášově i Kaifášově, jež přemě-
něny jsou rovněž v armenské svatyně...
Poznali jsme tu jako onde velikou oblibu,
jaké se těší u nesjednocených Arménů
40 mučedníků, jejichž obrazy v různých
reprodukcích zdobí stěny jednoho a té-
hož kostela.

Ještě dva chrámy jerusalemské budily
naš zájem a příležitostně byly námi
navštíveny. Oba vyrostly na zříceninách
prastarých chrámů křesťanských, oba
zaujímají dle tradice důležitá místa z
doby Kristovy a apoštolů, oba jsou spra-
vovány francouzskými řeholníky, při o-
bou nacházejí se biblická musea cen-
ných nálezů a vykopávek a oba stojí té-
měř na jedné ulici, tvoříce její konečné
milníky. Je to chrám sv. Anny, tradiční
místo domku rodičů P. Marie a chrám
sv. Štěpána, tradiční místo ukamenování
prvního křesťanského mučedníka. V po-
slední nově zbudované basilice pietně
zachované zbytky staré basiliky IV. sto-
letí působí jako všude jinde, kde se s
nimi setkáváme, hlubokým dojmem a

Vchod do chrámu sv. Štěpána.

obracejí mysl sta a sta roků nazpět. Zde na tomto místě vytryskla tedy první mučnická krev křesťanská, zde zazněla tedy duchem Kristovým cele prodchnutá

slova: »Pane, nepokládej jim toho za hřích«. Zde odehrála se tedy dramatická scéna, již popisují Skutky apoštolské 6, 8—13! Bylo by záhodno i zde pohroužit se na hodiny do hluboké meditace, abychom mohli plně duchovně vychutnat starobytlou památnost místa. Než není to možné. Nervosní chvat, který domnívali jsme se zanechat ve staré vlasti, pohání nás i zde s místa na místo.

Na vnitřek chrámu sv. Anny se již nepamatují, ale hluboce vryt v myslí mám obraz Bethesdy neb Bravního rybníku, u něhož za dob Kristových stálo pět podloubí, naplněných slepými, kulhavými, čekajícími, až se voda pohne. Tento památný rybník, dějiště zázraku Kristova na 38 let nemocném, je totiž skoro spojen s chrámem sv. Anny. Jeho objevení zasloužilým archeologem Maussem je novějšího data a ježto se nachází poblíže bývalého chrámu Šalomounova, je téměř historicky zajištěným biblickým rybníkem Bravním. Je to tůň vodní, ne nepodobná maličkému úseku Punkvy. I ona je hluboko pod zemí, takže nutno k ní sejít po mnoha schodech i barva její vody je tak smaragdově zelená jako hladina Punkvy na dně Macochy. . . Sejdu po schodech k samé hladině rybníka, a-

bych aspoň orosil špičky prstů zázračnou kdys vodou . . . Zprávu sv. Jana 5, 2—11 o zázračných událostech na tomto místě možno si přečísti ve všech možných jazycích, tedy i v českém, na kamenných deskách koridoru klášterního . . .

K o l e m m ě s t s k ý c h h r a d e b.

Sabat, židovský den Páně, patřil návštěvě mrtvých. V den, kdy Zákon i Talmud zakazují svým věřícím opustiti své domovy a navštívit hroby svých drahých, ubírala se naše skupina pod vedením P. Klevety branou P. Marie k potoku Kedronu, aby kolem jeho vyschlého, někde mršinou oslí či velbloudí zaneřádného řečiště prošla údolím Josafatským. Je nevyrověditelně smutné to tradiční místo posledního soudu. Vyschlý potok, holá, žárem vyschlá úbočí, posetá tisíci náhrobními kameny na straně jedné a tisíci náhrobními turbany na straně druhé. Židé si zvolili horu Olivovou, mohamedáni horu Moria za místa dočasného odpočinku, aby k místu posledního soudu neměli asi daleko. I zde viděti je snahu po nadvládě nad křesťany . . . Jsou opuštěny ty jejich hroby,

U hrobu Jakubova
v údolí Josafat.

jež ani hrobům se nepodobají. Je to skalnaté, krascovité úbočí. Zastavujeme se u tří významnějších náhrobků židovských, z nichž každý má jiný vzhled. Ti, kteří prý pod nimi kdysi odpočívali spánkem věčným, jsou: Absolon, sv. Jakub ml. a Zachariáš..
Nás nezají-

mala ani tak tradice, jako spíše forma těchto hrobů, neboť tak asi vypadal i hrob Páně. A jak jsme viděli před několika dny u hrobů královských na opačné straně Jerusalema, vidíme i u těchto tří prastarých hrobů židovských, že ke každému z nich vedla malá předsíň a že

mají podobu buďto pecovitou nebo lavi-
covitou anebo výklenkovitou. Otvor hro-
bu byl uzavírán mlýnským kamenem,
který se dal kolem osy otáčeti. Otázka
nábožných žen, ubírajících se ke hrobu
Kristovu, ocitá se v patřičném osvětlení.
Ale na této cestě údolím Josafatským
dostalo se též správného osvětlení jinému
místu evangelia. Vysoký a příkrý svah
chrámového nádvoří, kolmo spadající do
údolí Kedronu, nutí opravití mylnou
představu o druhém aktu pokušení Páně.
Zde je vhodné místo pro pokušitelem
žádané salto mortale.

Kamenitou stezkou ubíráme se ponu-
rým údolím směrem k arabské vesnici
Siluanu, biblickému Siloe, zastavujíce
se na okamžik u potoka stejného jména.
Vedle druhého méně vydatného pramene
zv. Rogel je tento zdroj jedinou záso-
bárnou vody pro celé svaté město. Po
schůdkách sestupujeme k jeho hladině.
Je dosti hluboká a jeho voda mohla by
býti zdravá. Bylo by ovšem třeba dbáti
aspoň primitivních zákonů hygieny. Po-
užívají-li však arabští výrostci potoku
Siloe za koupaliště a možná i za W. C.,
pak to s tou hygienou jerusalemské
pitné vody je neobyčejně povážlivé a
riskantní... I tento potok, vyvěrající z

P. Rozmahel v údolí Kedronském u studnice Jobovy. (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

pod skály, má účast na veřejném životě Spasitelově, neboť k němu poslal Kristus slepého od narození, aby tu zázračně prohlédl . . .

Opouštíme údolí Josafatské na místě, kde potok Kedron zahýbá se na východ a obracíme se k západu, abychom druhým údolím, pověstnou Gehennou, kdysi hrozným obětištěm Molochovým, dostali se do města. Vše kolem spolu i s údolím připomíná hřích, zločin, ukrutnost, zoufalství. Hora Zlé rady, Pole krve, místo Jidášovy smrti jako by úmyslně sešly se v družném sousedství s Gehennou . . . K zvýšení chmurné nálady, vyvolané okolím, pomáhá ještě řada starých židovských hrobů, sloužících dnes za příbytky živých . . . Mlčky ubíráme se údolím smrti, zabráni do melancholických meditací, když v tom prosekne vzduch ostré, vyzývavé, nenávistné »Jahudim«. Vyletělo ze skupinky arabských děcek a patří nám, jež považují mladičcí náboženští fanatikové za nenáviděné židy. Rozhořčené »yala« a hrozebně vztyčená hůl vicerektora zavřely zlolajná ústa nezvedené cházky malých arabských otrhanců . . .

Jafskou branou vraceli jsme se do svých hospiců. Jafskou branou! Je-li u

Damašské brány možno zachytynoutí část obrazu východního života, je možno u Jafské brány zachytiti celý. Karavany velbloudů, řady oslů, ale i aut a drožek, hrozivé tváře beduinů, ale i tetované tváře arabských venkovanek, jašmaky i odhalené líce, nargileh i mokka, kozlí měchy naduté vodou, ale i limonáda, kupující, ale i prodávající, gramofon, ale i arabská zádumčivá píseň, Arabové,

Vodák.

ale i židé, měšťané, ale i fellahové, zde u brány Jafské jako by si dali dostaveníčko. Ve světle tohoto života chápe se mnohem lehčeji líčení tak mnoha událostí Bible... Orientální způsob života nedoznal valné změny od dob Kristových. Potomci Ismaelovi jsou tvrdošijnými konservativci. Díky jejich zarytému konservatismu možno ještě po devatenácti letech živě zrekonstruovati si Palestinu Kristovu... Nemyslím, že by jejich šat podstatně se lišil od šatu Kristových vrstevníků. Bílá sukně od krku až ke kotníkům sahající, přepásaná v půli šnurou, přes ni plášť z velbloudí houně, kolem hlavy bílý šátek, na nohou opánky...

Představujeme si oblek apoštolů i jejich Mistra poněkud jinak? A jejich obydlí? Liší se snad diametrálně od příbytků, existujících za doby Spasitelovy? Hliněné neb kamenné sklepy, zaryté do země ze strachu před nesnesitelným žářem subtropického slunce, ploché neb kopulovité střechy, primitivní zařízení vnitřku bez stolů a židlí, bez dřevěných nebo železných lůžek, s pouhými velbloudími či oslími kůžemi, rozprostřenými na chladící podlaze a sloužícími za místo nočního odpočinku. Nám je z toho

úzko, jim zdá se to býti i dnes něčím zcela přirozeným. A strava jejich? V čem liší se od stravy biblické? Biblická čočka, hrách, boby, podpopelný chléb z mouky, denně mleté na ručním kameném mlýnku, který patří i dnes k celkovému hospodářskému inventáři, opékané na rožni skopové či jehněčí, ale jen o dnech významných rodinných slavností, melouny, fíky, banány, zdaž nepatřilo vše to do jídelního lístku Kristovy Matky? Ulicemi Kristova Jerusalemu neprojížděly povozy, pouze velbloudi a osli vlekli se jimi lenivým chodem. A jak bylo kdysi, je i dnes... I dnešním starým Jerusalemem neprojela dosud drožka, neproletělo auto, jen velbloud a osel jsou tu jedinými dopravními prostředky. Dnešní starý Jerusalelem nezná právě tak jako Jerusalelem evangelní zvuků moderní hudby, gramofonu neb radia. Jestliže dříve ozývala se v pátek po západu slunce s hradeb Šalomounova chrámu posvátná šofa, hlas beraního rohu, oznamující sabat, den absolutního klidu a odpočinku, kdy ten, jenž byl na cestách, musil zůstat na místě až do západu příštího dne, kdo byl v boji, musil v něm přestat, pak dnes nahrazen je zvuk šofy posvátným, me-

lancholicky zbarveným, v malé terci a půltonech se nesoucím zpěvem muez-zina, který pětikrát za dne i noci vystupuje po točitých schodech štíhlého minaretu, aby z jeho ochozu vyzval věřící k modlitbě a vzpomínce na mocného Allaha... Jak smutně zní jen to jeho volání za noci! Byl jsem jím probuzen jednou o druhé hodině noční... Připadalo mi jako volání strážce opuštěného majáku uprostřed moře. Dnešní starý Jerusaleem dosud nezná způsobu moderní evropské zábavy. Zatím co v jeho evropsky zařízeném předměstí tančí bolševičtí sionisté tanga, foxtroty, charlestony, two stepy a jiné nejmodernější tance, neslyšeti ve vnitřním městě nic než melancholické tóny národních arabských hudebních nástrojů. Orthodoxní Arab nezná našeho tance, nezná našeho flirtování. Obličej jeho příští ženy je mu až do dne sňatku posvátným tabu. — Pravda, ne všem. Venkovské arabské ženy i mohamedánky chodí s odhalenými obličejí, za to i některé křesťanské ženy nosí jašmaky. Za dob Kristových hemžily se ulice měst a městeček slepci, za dnešních časů není slepec v ulicích jerusalemských řídkým zjevem. Klíč k tomuto nápadnému divadlu podávají čet-

né momentky, zachycené pochůzkou městem.

Ve stínu zdi, ale i na žhavém slunci sedí skupinka dětí. U nás bychom je považovali za nešťastný plod cikánů... Šat rozedraný, většinou z košilky sestávající, nohy špinavě opálené... Ale ty oči! Chorobně zanícené a spoustou much poseté... Očekáváte, že hoch či děvče zbaví se jediným mávnutím ruky nepříjemných těchto parazitů... Marně byste čekali... Mouchy klidně sedí na rozbolavělých víčkách a pokračují ve svém antihygienickém řádění... Proč? Z pouhého pověrečného strachu, že by odehnaním jejich zaviněno bylo neštěstí...

Dnešní starý Jerusalems má mnoho společného s městem Kristovým a je tomu tak dobře. Až zmizí jeho hradby a brány, až na místě jeho kopulovitých starých domů vyrostou moderní činžárky a mrakodrapy, až šat jeho obyvatelstva nahrazen bude anglickým neb francouzským stříhem, až rozbijí v něm své stánky divadla, bary, kina a hotely, až zazní v jeho zdech zvuk lascivního tanga nebo charlestonu, až jeho ulicemi budou pištěti, hučeti, křičeti a rváti automobilové houkačky, až jeho dlažba bude

asfaltová a jeho osvětlení elektrické, až orientální pach jeho úzkých ulic vypudí moderní parfum francouzské značky, pak už to nebude pravý Jerusalelem, pak už to nebude ozvěna Jerusalema Kristova, pak už nebude moci vzbuditi v cizinci živou představu svatého města...

Mince.

Šlápějemi milosrdného Samaritána.

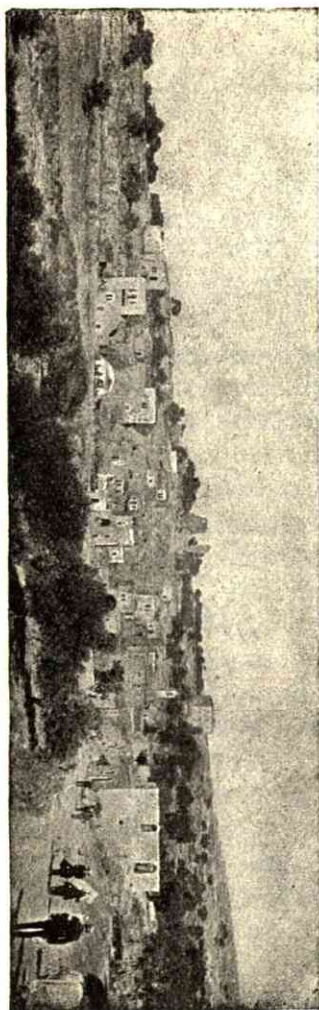
Doba šestidenního našeho pobytu v Jerusalemě byla přesně dle předem stanoveného a na dlouholetých zkušenostech zbudovaného programu účelně a hospodárně využita. Dopoledne bylo zpravidla věnováno památkám sv. města a odpoledne exkursím do bližšího i vzdálenějšího jeho okolí. Tím udržovány byly naše nervy v trvalém vzrušení a napětí, třebaš subtropické červcové slunce mělo dosti síly, aby vyvolalo v duši skláslot, depresi . . .

První odpoledne patřilo zájezdu k Jordánu a k Mrtvému moři. Opatření láhve-mi studeného čaje, jež nám takřka proti vůli vnutily starostlivé Marty z hospice, vsedáme do patnácti aut, připravených k odjezdu. Naše autová pětka, sestávající z vážného, mlčanlivého doktora, žoviálního řidičího, osmáhlého sympa-

tického faráře, hezkého bohoslovce a z mé maličkosti, opět se sešla ve společném autu. Jenom šofér byl jiný. Byl to opět Arab, kávově hnědé tváře, v šatech evropského střihu, ale ofezovaný. Jeho ospalé oči jako by se dívaly každé jiným směrem. Seděl lhostejně, téměř rozvaleně, za volantem a mezitím co jednou rukou řezal nebezpečné serpentiny, druhou strkal do úst darovanou cigaretu. Byl to typ dokonalého »klidasa« . . . Poněvadž nám zůstal věrným až do konce, budu mítí ještě příležitost k němu se vrátiti.

Objeli jsme horu Olivovou, na jednom místě ji přeřízli a stanuli jsme po několikaminutové jízdě u arabské vesničky El Azarie. Který ze čtenářů má jen skromnou dávku fantasmie a linguistického nadání, vzpomene při podivném zvuku tohoto jména na Lazara. Ano, má to býti evangelní Bethanie, dům chudiny, bydliště oblíbeného přítele Ježíšova a jeho dvou sester Marie a Marty. Přes šedesát lidských generací vystříдалo se na tomto tradičním místě Kristova velikého divu, ale ráz jeho se snad dosud nezměnil. Byla-li tu za dob Spasitelových ubytována nejchudší třída lidské společnosti, sloužila-li tehdy Bethanie dokonce

Bethanie.

za útulek malomocných, pak dnešní vesnička změnila pouze jméno. Vše ostatní zůstalo. Malé arabské domky, spíše zříceninám nežli lidským obydlím podobné. Ruiny, obývané lidmi právě tak ubohými, jako kdysi... Polední slunce zahnilo lidské tváře do chladící tmy lidských sklepů... Vesnice je jak po vymření. Jen na jednom místě viděti několik lidských cárů. Mrtvým tichem krade-

me se k tradičnímu hrobu Lazarovu. Opět sklep, do něhož možno dostat se po dvaceti či třiceti příkrých schodech a jen se svíčkou v ruce. A co uvidíte, viděli jste již několikrát v Jerusalemě. Kamenná, snad mramorová lavice. Nechce se mi věřití, že by s ukrytím mrtvoly Lazarovy zašli tak hluboko pod zemi... Či stojíme i zde na několikametrovém nánosu zřícenin a trosek? Je pravda, že kolem nás mezi trním a bodláčím tlačí se ze země fragmenty sloupů starých chrámů a klášterů... Dost možná tedy, že hrob Lazarův kryje tlustá vrstva sesutého kamene a jiného stavebního materiálu... Ale přece... V nitru lidském ukryt je tajemný, dosud psychologii neosvětlený pud, který je bezpečným vůdcem tam, kde rozum, kde věda, kde historie, kde tradice mlčí. Je to tajemný proutek hledačů skrytých vod... Je to zvon, který na patřičném místě rozezvučí se mystickými údery srdce... U hrobu Lazarova zůstalo srdce chladné, tiché...

A tamhle ta rozvalina má být domem Lazarovým a ta druhá vedle ní příbytkem Šimona malomocného? Jak byl bych vzrušen do hloubi duše, kdyby tradice odpovídala skutečnosti! Vždyť živá slova evangelia, lokalisovaná na tato

dvě místa, patří mezi nejoblíbenější partie mého katechetského umění. Zůstávám klidným... Ne, že bych nevěřil staleté tradici... Moje víra na všech památných místech Svaté země přesahuje takřka hranice rozumu. Ale nitro, srdce, chcete-li nervy, musejí míti na ní též svůj podíl. Musí zazníti tajemný zvon na poplach, jako zazněl na Kalvarii, na hoře Olivové, u rybníka Bethesdy, u potoka Siloe a mnohde jinde...

Naše dvaasedmdesátičlenná exkurse vyhnala z lidských doupat několik dravčích mláďat, která se vrhla se vši drzou mladistvou bujarostí na svoji kořist a když tato nechtěla rozuměti jejich dotíravému štěkotu, vycenila i své ostré zoubky. Několik kamenů zaletělo do naší skupiny a pitvorná gesta doprovázela ji k autům... Za to utrhl jsem si jedno nedozrálé granátové jablko se stromu, poblíže tradičního hrobu Lazarova stojícího... Jeho okvětí bylo dosud živé a plod tvrdý jako ten kámen, z něhož strom bral život...

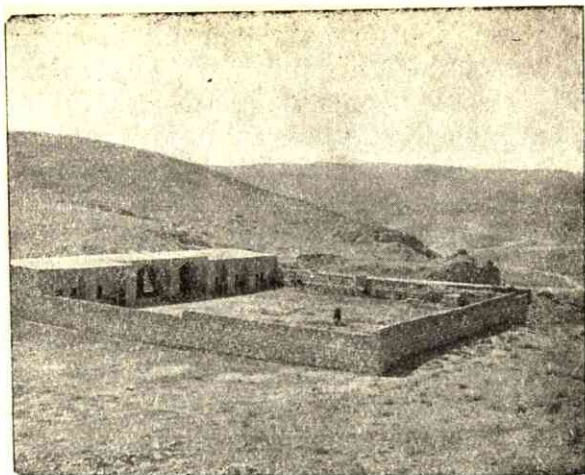
S pocity těžko analysovatelnými ubíral jsem se k našemu autu... Jdu stopami Kristových nohou, nebo nejdou? Blížím se k místu Jeho setkání s Marií

a Martou, či ne? Zazněla tu kdesi v blízkosti slova, jimiž těším u hrobu pozůstalé zesnulých: »Já jsem vzkříšení a život a kdo věří ve mne, byť i mrtev byl, neumře na věky«, či nedoletěla sem ani jejich ozvěna?

Úzkou stezkou proplétám se mezi zbořem domků a zvědavé oko noří se s pocitem svírající úzkosti do sklíčoví jejich tmy. Nevidí ničeho... Nevidí stolu, nevidí lůžka, nevidí obrazu, nevidí lidí... Jen chladící tmu. Několik arabských žen s tetováním na bradě a nad víčkami, s malými dětmi, rozkročmo sedícími na levých jejich ramenech, doprovází nás až k silnici a jejich žebrání je neodbytné...

Opouštíme místo, které místní arabská tradice považuje za sídlo šeika Lazara, mijíme naproti na skále hnízdící jinou šeikovskou ves Abu Dis a naše auta ocítají se na nakloněné rovině, jejíž výšková diference mezi startem a cílem činí přes tisíc metrů. Start začal u Bethanie, konečným cílem je Mrtvé moře. Bude to jízda jako na závodní dráze. Chladnokrevná zběsilost arabských šoférů, četné ostré zatáčky, prudký svah silnice a příkré hluboké rokle po jedné její straně budí vzpomínky na smrt aneb aspoň na možné zranění. Však jedeme cestou

milosrdného Samaritána... Tak jsem si to jeviště Kristovy paraboly v mysli vždy kreslil. Holé skály, hluboké rokle, hyeny a šakali. Jenom že skutečný obraz je daleko ještě ponurejší. Nikde stromku, nikde keře, nikde květinčky. Kupy judského pohorí, řada scutěsek skalních, propastí, roklí, vyprahlých údolí. Řečiště Kedronu má rozpukané rty od žízně... Asfaltovou silnicí, na níž místy hemží se mraveniště arabských dělníků a projíždí vetřelecký parní silniční vůlec, řítíme se šíleným tempem do prohlubně Jordanu a Mrtvého moře. Je to opravdová prohlubeň, všimneme-li si na silnici anglického nápisu Sea-level 0, hladina mořská 0, a uvážíme-li, že jsme vyjeli s výše téměř 800 metrů a že máme před sebou ještě skoro 400 metrů klesání... Krátká zastávka u studnice apoštolů. Zde zcela určitě odpočíval Kristus se svými věrnými učedníky, kdykoliv ubíral se tudy do Jerusalema anebo zpět se vracel, neboť je to jediný pramen na cestě z Jerusalema do Jericha... Ještě jednou přerušujeme svoji jízdu na této cestě. U karavan serailu, u Khanu, jemuž se říká hospoda loupežníků nebo též hostinec milosrdného Samaritána. Dvůr, čtverec masivních zdí,

U milosrdného Samaritána.

opatřených železnými kruhy na uvázání dobytka. Na jedné z vnitřních stran kolna pro ubytování cestujících a u hlavní brány brloh hlídačů s malým primitivním krbem na vaření kávy.

Tak v tomto brlohu odehrála se tedy před dvaceti roky ona dramatická scéna, již mi a domkaři toužimskému vyprávěl na pochůzkách Švédskem cestou od Trollhätanských zdymadel do hotelu milý strýček z Čebína. I on s ostatními přerušil tu tenkrát svoji pout k Jordánu či od Jordánu, ale na rozdíl od nás

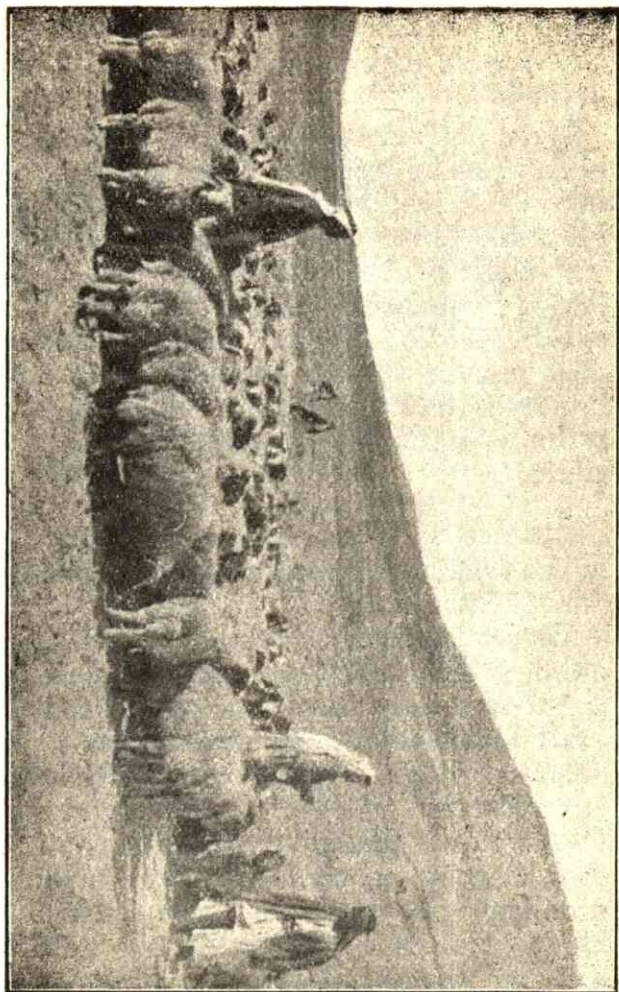
vešel do khanu, aby si poručil šálek pravého mokka. Káva mu tolik chutnala, že viděl se nucena projevit svoji úlohnou spokojenost arabskému kafetierovi, dosud ohnivému mladíkovi. I přistoupil tudíž k němu a poklepal mu rukou po rameni, pravě usměvavě: »Arab, ty fešák!« Ale jaké bylo jeho překvapení, když spatřil, kterak mladý arabský kavárník, zblednuv vztekem jak stěna, strhl se stěny pušku, přiložil k líci a namířil hlavní proti dobráckému strýčkovi... V strýčkovi stydla krev, ale obličej hrál krajní pohrdání... Rozbouřená krev Arabova lomcovala ještě dlouho jeho vyschlým tělem, nežli se ovládl... Ale i pak neuznal strýčka za hodna jediného pohledu... Po dvacet roků chodil náš strýček s nerozluštěnou záhadou v duši, čím jen zavinil smrtelný hněv potomka Esauova? Až letos dostalo se mu vysvětlení od našeho znamenitého orientalisty prof. dra Al. Musila. Už samo poklepaní na rameno je v očích Arabových projevem urážky aneb aspoň ponížení. Což teprve slovo »fešák«, jehož kmen »feš« v arabském jazvku znamená tolik, co naše děvkař. ba ještě cosi trochu silnějšího... A uvážíme-li, že arabský jinoh dívka svoji nezná a nepozná až v

den svatby, pak pochopíme, proč se měl ubohý strýček státí nevinnou obětí vraždy . . .

Naše skupina spokojila se prohlídkou khanu pouze zvenku, načež pokračovala v další jízdě. Na obzoru objevily se Moabské hory. Fialový závoj halil jejich úbočí a divně kontrastoval s vyběleným vápencem protějšších hor judských. Těžká tepelná vlna zrychlovala dech a vyháněla potůčky potu ze zma-látnělých údů. Karavany velbloudů pluly lenivým houpavým tempem po asfaltu silnice . . .

K J o r d á n u a k M r t v é m u m o ř i .

Těžce zafuněla nákladní auta, drápající se k Jerusalemu. A kolem jen samé hory, vápencové hory judské, holé jak lebkky, bez jediného stromu, bez jediného keře, bez jediné anemonky. Sporá jarní květenu shořela na letním slunci. Úžas budí četná stáda černých koz a ovcí, pasoucí se na poušti. Kam až oko pronikne, na několik hodin v okruhu, nikde vesnice, ba ani obydleného domku. Jedinou výjimku činí jakási budova po levé straně silnice, jež jako orlí hnízdo

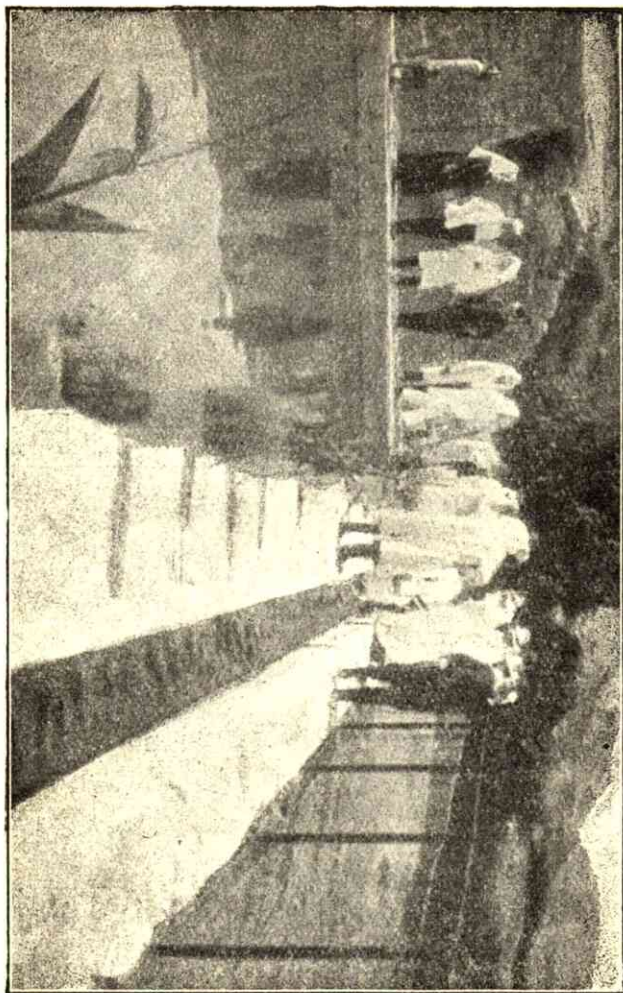
Stádo ovcí. (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

Klášter v kotlině Keltu.

je přilepena na skalní stěnu. Je to stará laura sv. Jana Koziby, obydlená řeckými mnichy. A údolím bublá potůček Kelt, pramenící nedaleko kláštera. Jemu vděčí stará laura za svoji existenci.

Údolí se rozvírá, obzor stává se širším. Zostřenějším tempem řítí se auta k propasti. Závany žhnoucího vzduchu zárážejí dech. Auta se předbíhají. Blížíme se k cíli... Údolí se úplně rozevřelo, poslední výběžky judského pohoří přecházejí v písečnou rovinu. Projedeme dnešním Jerichem až k veliké nádrži vodní, zachycující vodu biblického pramene

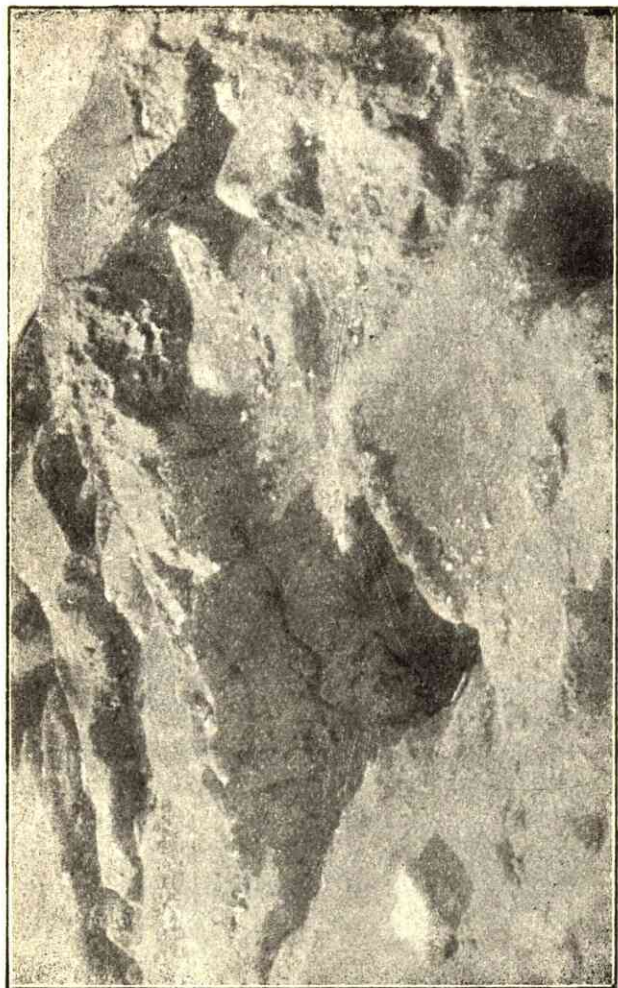

U pramene Eliseova v Jerichu. (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

Eliseova. Zde někde stálo před sta lety pyšné Jericho Herodovo, zde zazněla slova slepcova: Ježíši, Synu Davidův, smiluj se nade mnou! — zde bydlil hříšný Zacheus.

Kanaanské Jericho doby Josuovy, jehož zříceniny byly vykopány před dvaceti roky vídeňským archeologem Sellim, hledělo na nás s blízkého, mírného návrší. S posvátnou úctou a zvýšeným zájmem patříme na ty tisícileté obnažené zdi malého elipsovitého města, které slyšely hromový zvuk israelských polnic. Nechceme věřití svému zraku. Naše fantasie kreslila nám Josuovo Jericho zcela v jiných barvách, v jiných rozměrech.

Při četbě a výkladu místa bible Jos. 6. viděli jsme v duchu rozlehlé město se širokým pásem vysokých hradeb. A ve skutečnosti máme dojem tvrze, kolem níž vejcovitě rozloženo bylo podhradí. Celé město vešlo se do obvodu, jehož rozměry jsou 320×160 m! Roj vzpomínek zavíří hlavou... Není však času na jejich rozvinutí. Se silnice zaletí k nám volání houkačky. Čas kvapí, slunce zamířilo k západu a nás očekává ještě Jordán a Mrtvé moře. Bere me si na památku každý střepinu z jakési hliněné

Vykopávky starého Jericha, (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

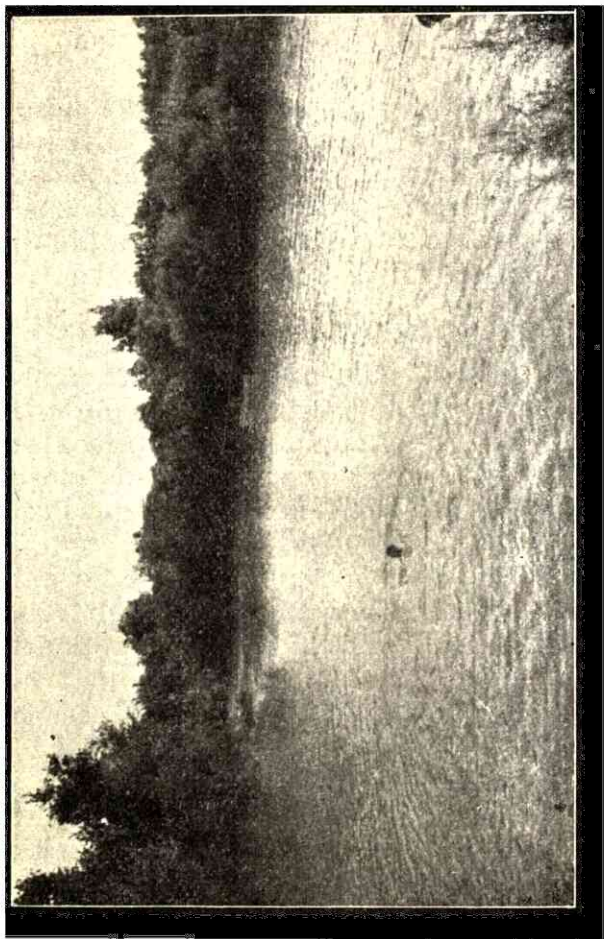
nádoby, sloužící kdysi k potřebě starých Kanaanitů, seběhneme s návrší k autům a opouštíme s těžkým srdcem historicky tak prastaré a významné místo. Modrý pás Jordánu zablýštil se v dáli. Na vteřinu zarazíme před novodobým Jerichem, abychom si utrhli několik sodomských jablek na památku. Jsou na pohled buclatá, svůdná. Domů si však přivezeme scvrklý, prázdný obal. Jako každá neřest!

Bez zastávky projedeme dnešním Jerichem, arabským Er Rihâ, sestávajícím z několik evropských domů, vil, ale i arabských příbytků a beduinských stanů a písčnými dunami, tu a tam porostlými tamaryškovými keři, sčejeme k Jordánu. Stáda velbloudů procházejí mezi keři, hledajíce potravu.

Rovina jordánská zdá se býti mnohým účastníkům pouti vhodným terénem pro hospodaření a proto projevují svůj podiv, že ji nacházejí ve stavu absolutní zanedbanosti. Byl to jen optický klam, který způsobil povrch půdy, nenepodobný naší ornici. Zatím je to jemný šedý písek, v němž řezou se kola našich aut, prodírajíce se k památnému místu křtu Pána Ježíše. Kdyby tradice odpovídala skutečnosti, pak jsme stanuli na jednom

z nejposvátnějších míst biblických. Josue, převádějící Židy řečištěm Jordanu, Naaman syrský, nacházející zde své očištění od malomocenství, Jan Křtitel, hlásající na této důležité křižovatce pokání a křtící tu samého Spasitele... Jordán, což v hebrejské řeči značí tolik, co prudký, lině valí své sporé šedivé vody k Mrtvému moři. Je červenec. Není tedy divu. Hospodin zavřel nebesa na sedm dlouhých měsíců. Kdyby nebylo Velikého Hermonu a jeho sněžných polí, byla by i tato jediná řeka palestinská vyschlá... Ale na jaře v době dešťů ukáže Jordán, že jeho hebrejský název nevznikl bezdůvodně. Tehdy nestačí mu vymleté jeho lůžko, tehdy rozleje své vody po celém širém okolí... Tehdy nejedna letitá vrba, lemující jeho tok, pozvedne své obnažené kořeny naříkavě k nebi...

Stojím ve stínu jakési doškové či dehtové kolny, primitivního to arabského bufetu, stojícího na břehu posvátné řeky, a domnívám se naslouchati kázání kněze s rudým strništěm ve tváři, opírajícího se o dřevěný sloup kolny. Jeho postoj je zcela jistě v rozporu s předpisy posvátného řečnictví, ale prostředí a šedesátistupňová mrtvá at-

U Jordánu.

mosféra ho omlouvají. S dvaasedmdesáti lidmi, jimž stéká pot neúnavnými potůčky po tváři, poslouchá ho i vycpaná hyena, sedící na jednom krově kolny. Jak je mi úzko v takovém ovzduší! Scházím k řece, abych její vlažnou vodou zchladil poněkud rozpálené spánky. Teprve zde poznal jsem v plné míře občerstvující sílu hospicového čaje a nejen já, ale i ti všichni, kteří využili mojih soumarských služeb. Čajová láhev byla opět naplněna, tentokrát jordanskou vodou... Pohroužili jsme se do pětiminutové meditace a pokračovali v cestě. Vozovou cestou, kterou nemožno vozovou nazvat, poněvadž v Palestině vozů v našem slova smyslu jsem neviděl, propletali jsme se auty mezi tamaryškovými keři k Mrtvému moři. Hora Pokušení ukázala svoji pravou tvář. Na této hoře zcela jistě nezazněla slova Pokušitele: »Toto všechno Tobě dám, jestliže padneš na kolena a budeš se mi klaněti!« Vždyť kolem je poušť, kamení! Ale zcela určitě pravil tu Satan: »Rci, ať z tohoto kamení chlebové jsou!« Proti tomu není námitek.

Mrtvé moře objevilo se na obzoru. Rychlost aut se zvýšila. Auto doktorské má ctižádostivého řidiče, který nesnese

soupeře. Auto mladičké Maryšky má žárlivého šoféra, který se chce zablásknouti svým řidičským uměním v očích té, která nevědomky stala se jeho idolem... Jen auto našich laických mužských výměnkářů jede svým klidným tempem, až konečně uváže v písčině nadobro. Reservní auto dopravilo je k Mrtvému moři ve chvíli, kdy naše těla marně pokoušela se proniknouti k jeho dnu... Jako mrtvoly nesla nás jeho hladina... Sůl a smola jsou těžko prostupitelnými látkami... Každá kapka jeho mořské vody působí několikaminutové slzení a slaný pocit v ústech odnášeli jsme si až do Jerusalema...

Mrtvé moře! Vskutku, není tu nikde života. Není života v jeho vlnách, které zardousí každý život, pronikající z Jordánu do jejich smrtícího objetí. Není života kolem něho! Mrtvé pohoří Moabské na východě, mrtvé pohoří Judské na západě. Opuštěnost, zoufalství. Moabit-ské Pentapolis je desolátním hřbitovem, zaplaveným mrtvolnými vodami...

S tělem, kupaícím se v potu, vrhám se lačně do vod Mrtvého moře, abych v nich našel částečného občerstvení... Marně! Vlažná hladina mořská nedovede vzkřísiti malátné tělo a hustota jejího

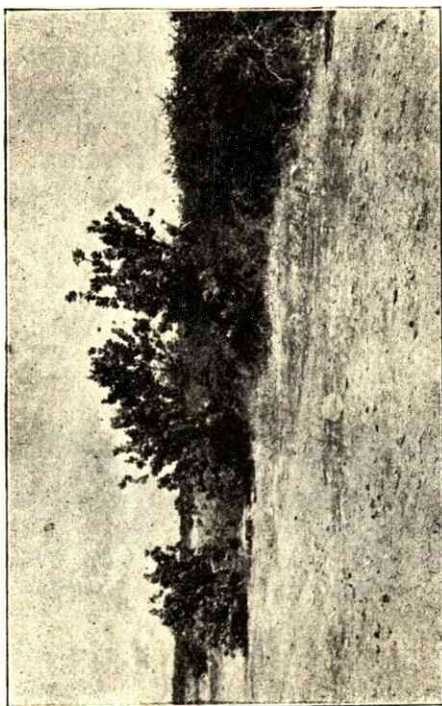
vodstva nechce mě pustiti do chladnějších hlubších jejích vrstev. Pluji po povrchu jako kus vraku. A postavím-li se na dno moře, podemele mi voda nohy a položí mě na znak jako plovoucí mrtvolu... S břehu, z malé budky ozývá se mdlý, monotonní, melancholický zpěv arabského zpěváka. Reprodukuje jej gramofon. Nezapadá zcela jistě do rámce přítomného obrazu... Aspoň svojí technikou ne...! Melancholie zvuku snad by se dala ještě uvésti v souzvuk s pohřební hudbou kraje...

Sodoma a Gomorrha, Lot, Abraham, tonou mi na mysli, zatím co nasedám do auta a chystám se opustiti údolí smrti. Bůh nebývá posmívám... Mlýny boží melou pomalu, ale jistě... Sunt certi denique fines!

Ukazují nám horu Nebo, na níž skonal vůdce národa israelského, Mojžíš, ukazují nám tvrz Machaerus, v níž věznil Herodes Antipas posledního a největšího proroka židovského, předchůdce Páně, sv. Jana Křtitele. Nevídám ničeho. Moje mysl je příliš roztoulána. Materiál, který měla zpracovati za necelý půl den, přesahuje její síly. Starý i Nový zákon kladou příliš značné požadavky pro sebe...

K západu slunce opouštíme Mrtvé moře. Modravý povlak hor Moabských přechází ve fialové zabarvení... Vniká-

Fot. Dr. Fr. Vlach.

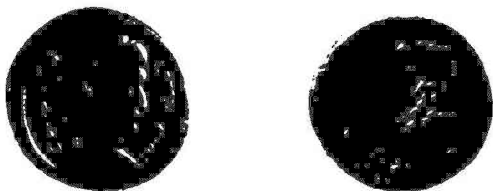

Keře se sodomskými jablky u Jericha.

me do hor judských... Naše auta proplétají se opět horskými soutěskami, lezouce hlemýždím krokem do vrchu...

Silnice je opuštěna... Červených praporečků neviděti.. Jen červená světla varují povozy před možným nebezpečím...

Zapadající slunce poleje krvavou září holé lebky okolních hor. Opuštěnost pomalu mizí... Ostré reflektory hledají cestu pro svá auta... Minuli jsme hostinec Milosrdného Samaritána... Jsme u Bethanie... Hora Olivová vítá nás z nebezpečné cesty...

Mince.

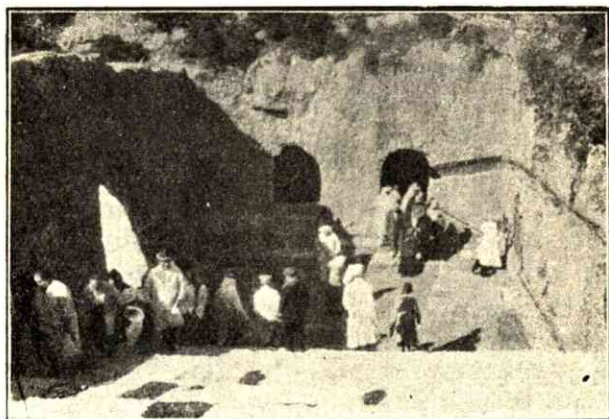

Do rodiště Předchůdce Páně.

Druhý náš zájezd, do Ain Karemu, dle staleté tradice rodného městečka největšího ze synů lidských, Předchůdce Páně, sv. Jana Kř., připadá mi dnes oasou, občerstvením, epizodkou, malou příjemnou poutí. Celé čtvrteční odpoledne stálo nám k dispozici a vzdálenost Ain Karemu od Jerusalema dá se auty urazit za čtvrt hodiny. I tuto malou pout konali jsme totiž auty, jež nás očekávala ke druhé hodině odpolední u Damašské brány. Aby odpolední program naší exkurse byl pestřejší a bohatší, zahrnuta do něho i návštěva chrámu sv. Štěpána a biblické školy francouzských dominikánů, spojené s klášteřem téhož francouzského řádu, načež následovala ještě krátká prohlídka královských hrobů, jeskyně Jeremiášovy a jeskyň královských... Královské hroby, byť i nebyly kdysi tím, zač je oficiální název prohlá-

šuje, totiž pohřebišťem králů israelských, nýbrž jakousi rodinnou hrobkou princezny Heleny ze staroegyptské Adiabeny a jejích potomků, jsou po stránce archeologické neobyčejně zajímavé a cenné. Pocházejíce z doby Kristovy, slouží

Fot. Dr. Fr. Vlach.

Naši poutníci u hrobů královských.

za ilustraci hrobu samého Spasitele. Předsíň, vlastní hrob buď podoby lavice, pece aneb výklenku, a náhrobní kámen, vlastně těžký mlýnský žernov... Jeskyně Jeremiášova za městskými hradbami východně od brány Damašské, rovněž název bez odpovídajícího jemu obsahu,

byla vlastně útulkem kamenolomců. Je však zajímavá s jiné stránky. Tvoří totiž část skalního masivu, který anglický důstojník a badatel Gordon považoval mylně za evangelní Kalvarii.

Naše auta octla se v předměstí jerusalemském. Široké asfaltové ulice, moderní fasády domů, kavárny, restauranty, kina, chraplavé gramofony, uniformovaní strážcové veřejného pořádku v tropických přílbách a bílém obleku, plakáty, auta, danciny, evropská móda, výkladní skříně... Ne, tohle to už není Jerusalemych představ, to je varšavská Praga, to je novodobé židovské ghetto... Ulicemi proudí dlouhé černé kaftany, plyšové klobouky, zrzavé pejzy... Obraz, který jsem již zachytil na varšavských Nálewkách...

V dáli na západě zaleskla se hladina středomořská, před námi nalevo odhrnul se cíp závoje s mystického Betlemu, plným úsměvem zakynula bohatá Beit Džala a z údolí vyhouplo se Ain Karem. I zde jsme v horách Judských... Vždyť jedeme cestou, kterou ubírala se před více než 19 sty roky Matka Boží, o níž praví Písmo: »Maria pak povstavši v těch dnech odešla s chvatem na hory do města Judova...« Na hory spěchala te-

dy svatá Panna ... A přece, jaký rozdíl mezi pohořím Judským směrem k Mrtvému moři a mezi tímto požehnaným jeho koutkem ... Z věnce štíhlých cypřišů, rozložených oliv, fikovníků a vinic zvedá své ploché střechy stádo bílých domků se dvěma pastýři, jejichž vysoké štíhlé věže shlížejí shovívavě na své okolí ... Jsou to dva památné chrámy: Narození sv. Jana Křtitele a Navštívení Panny Marie ... Ony jsou též cílem naší dnešní pouti. První jako tradiční místo, na němž spatřil světlo světa největší postní kazatel israelského lidu, pozdní a jediný syn kněze Zachariáše a jeho věrné družky Alžběty, druhý pak jako tradiční místo, na němž zahlaholilo velebné »Magnificat, anima mea, Dominum ...!«

Auta sjíždějí po automobilové silnici do kotliny, vtěsnané mezi úbočí Judských hor. Po automobilové silnici ... Angličané jsou tvrdošíjnými praktiky ... Jiný stát, byl-li by mu býval po světové válce svěřen mandát nad Palestinou, jistě by tu začal kolonizační práci bořením starých model čili tak zvanou osvětovou akcí ... Angličané, mající staletou praxi ze zámořských kolonií, ponechávají obyvatelstvu Svaté země jeho

náboženská křesťanství, řídíce se konserva-
tivní, ale při tom zdravou národní svojí
zásadou, že náboženské citění je ne-
dotknutelným majetkem člověka. Jejich
reformy berou se opatrnými stezkami,
sledují praktický význam a soustřeďují
se na neutrálním poli.

V Palestině započaly stavbou nebo o-
pravou dopravních prostředků. Rozumný
člověk nemůže leč schvalovati jejich ko-
lonisační taktiku. Zatím co Kemal paša
snaží se v sousední osmanské říši několi-
ka škrty péra přeorientovali mentalitu
mohamedánského světa, ponechávají
Angličané Arabům jejich fazy a jašmaky
i feredže, dopřávají jim i nadále do syto-
sti volání muezzinů z ochozů štíhlých
minaretů, nevnucují jim ani latinky ani
kyriliky, nýbrž stavějí jim vzorné silni-
ce, jakých v našem státě pořádku viděti.

Veškeré hlavní spojky palestinské:
J-fa—Jerusalem—Jericho, Jerusalem—
Betlem—Hebron, Jerusalem—Nablüs—
Nazaret—Tiberias, Nazaret—Haifa a
mnohé vedlejší jsou dnes kompletně vy-
bavenými závodními silnicemi. Za kaž-
dým dvoukilometrovým milníkem stojí
arabský cestář se smetákem v ruce a u-
držuje svůj úsek v patřičném stavu. Sil-
niční traktory, parní válce, dehtovací

ženy s plechůvkami. (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

stroje přenášejí nás svým častým zjevem do našich v tom směru méně šťastných krajů...

Naše auta vjela již do městečka a zastavila poblíže městské kašny, zvané »pramen Panny«. Vedle městských bran a bazarů jsou na Východě nejnavštěvovanějšími místy cisterny, kašny, prameny. I na ainkaremském náměstíčku kolem vodní nádrže panuje čilý ruch a život. Některé z žen perou tu prádlo, jiné přicházejí neb odcházejí s hliněnými amforami, ale i s plechovými nádobami od benzínu na hlavách. Hliněné amfory sedí jim šikmo na jakési kulaté podušce. Rázem ustává u nádrže hlučný rozhovor, oči obracejí se zvědavě k dvaasedmdesátičlenné skupině, vystupující z patnácti aut. Jsme na pouti... V minutě rozvine se ucelená dvoustupová řada a ocelově těžkým vzduchem zaznívají slova: »Se kterým jsi, Panno, Alžbětu navštívila!«

Poutním krokem stoupáme k chrámu Navštívení... Ainkaremská hladová mládež nedbá naší pobožnosti a s vytrvalostí neodbytných much obletuje nás až k samému vchodu do chrámu, snažíc se uloviti nějaký bakšiš. A nejen mládež, ale i dospělé ženy, matky... Jedno dítě sedí

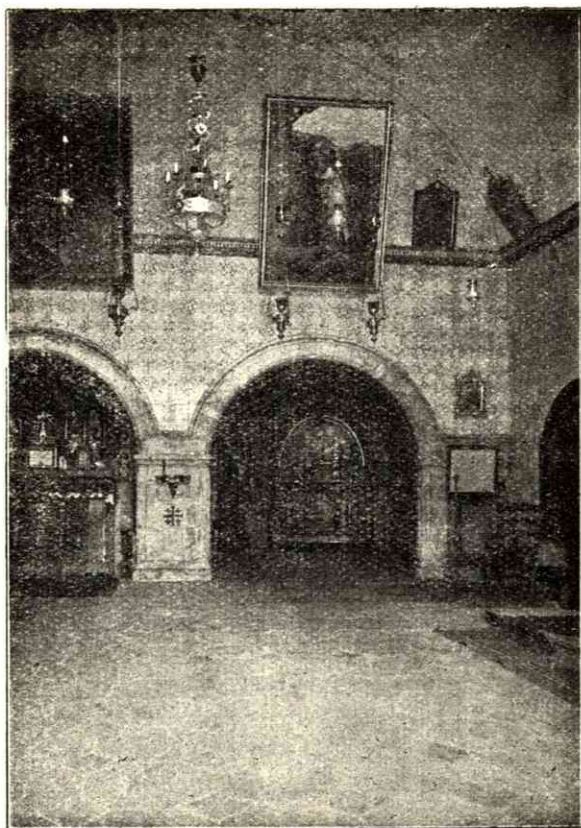
Děti s nádobami, (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

jim rozkročmo na rameni, druhé drží v náruči a třetí vedou za ruku.. Je tu vskutku tolik bídy a nouze? Vždyť údolí ainkaremské patří prý k nejúrodnějším údolím palestinským...

Poslední »Zdravas« usíná na prahu posvátné svatyně a již zachvívá se ovzduší chrámové velebnými zvuky hymnu: »Magnificat, anima mea, Dominum!« Koleno se bezděky ohýbá a ústa šeptají »Otčenáš« za dosažení odpustků. Klečíme na ruinách letního domu Zachariášova. Umělecká podobizna jeho majitele i jeho manželky, svírající v loktech sv. Pannu, hledí se stěny na nás. Renovovaná stěna vyrostla možná ze zbytků konstantinovské basiliky...

U východu chrámového čeká několik sester blízkého kláštera Naší Paní Šionké a neodolatelným svým úsměvem získávají nás pro své mlčky nabízené památky. Nemyslí při tom na sebe, myslí na své arabské sirotky. P. Maria Ratisbonne, jenž je tu na jejich hřbitůvku pochován, měl by radost ze svých duchovních dcer.

Za zpěvu poutní mariánské písně putujeme z chrámu Navštívení na druhou stranu městečka dc chrámu Narození

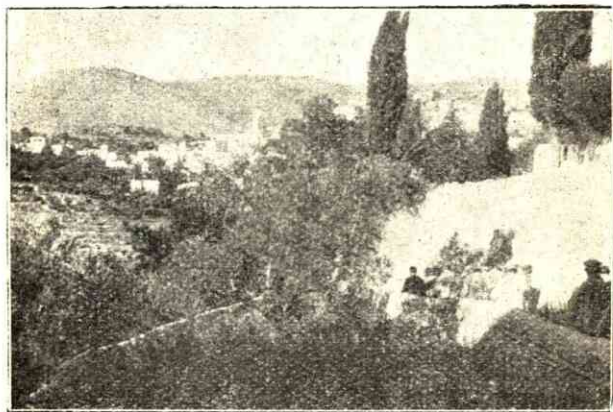
Oltář v kapli Navštívení Panny Marie.

sv. Jana Křtitele. Hejno neodbytných
much znovu se sletělo na kořist...

Za hlaholu zvonů vstupujeme do dru-
hého tradičního domu rodičů Janových,

do domu, v němž dala sv. Alžběta život dlouho želanému dítěti, v němž podivuhodným způsobem rozvázan byl jazyk Zachariášův a začal pěti: »Benedictus Dominus Deus Israel!« I naše ústa zanotila tento chvalozpěv, když

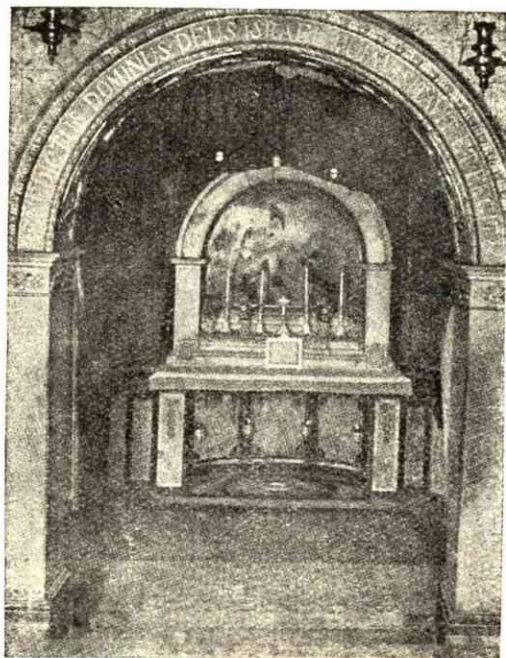
Fot. Dr. Fr. Vlach.

Návrat našich poutníků z kaple Navštívení Panny Marie.

naše nohy po prvé dotkly se posvátné půdy chrámové. A pak tatáž ústa spočinula na místě, označeném slovy: »Hic praecursor Domini natus est« — »Zde narodil se Předchůdce Páně!« Bylo to v

jakési jeskyni, proměněné v útulnou kapli. Strop její tvořily skály, stažené železnými pruhy. Pod mramorovým oltářem

Oltář v chrámě narození sv. Jana.

řem visely čtyři stříbrné lampy, ozařující svým matným světlem nejposvátnější místo jeskyně. Myšlenky, jako rozstříknu-

té hejno ptáků, rozletěly se bleskem na různá místa Svaté země... Poušť, Jordán, Machaerus. Zde, v této tvrzi krvesmilníka v královském purpuru, končila kariéra posledního a největšího proroka... I za časů Janových bylo nebezpečno říci mocným tohoto světa pravdu do očí... I tehdy nestrpěl lid mezi sebou nejlepších svých synů.

Naše poutní pobožnost skončila. Po krátkém občerstvení v blízkém františkánském hospici nastalo rozloučení s milým rodištěm Křtitelovým. I za tak kratičkou dobu našeho pobytu v jeho zdech dovedlo si získati naše sympatie, takže odjíždějice z Ain Karemu obráceným zrakem loučili jsme se s ním, až nám zmizelo s obzoru...

Klášter Milosrdných v Tanturu
u Betléma.

Do rodiště Páně.

Páteční odpolední pobožnost křížové cesty, vykonaná na tradičních místech, jimiž ubíral se sám božský Spasitel s postupným nástrojem smrti na Kalvarii, otrásla do základů mým nitrem a naplnila je drásavou bolestí... Zeď nářku nedovedla ji ztlumiti, ba ani zmírniti. Pocit krajní opuštěnosti a neutišitelného zármutku přeléval se duší... Čím jen zahaliti vnitřní slzy, čím jen zapuditi bol? Změnou místa... Osvědčený prostředek, který tentokráte zcela určitě nevědomky nabídl sám vůdce naší pouti. »Komu mílo, může ztráviti již noc s pátku na sobotu v Betlemě. Ty, kteří se přihlásí, očekávají auta večer o sedmé hodině u Jafské brány. Ostatní vyjedou do Betlema v sobotu ráno.«

Ztráviti noc v Betlemě! Není to dosti lákavá vyhlídka? A ztráviti ji na tomto místě dětsky čisté radosti, zdaž nesli-

bovalo balsám rozbolněné duši? Příroze-
ně, že jsem neváhal ve volbě... A tak
po páteční večeři v hospici rozloučil jsem
se na jednu noc se svým spolunocležní-
kem a spěchal s druhými, podobně snad
naladěnými poutníky, k bráně Jafské.
Slunce svítilo nám na cestu již jen odra-
zem svých paprsků, ale ku podivu ještě
s postačující intenzitou, abychom mohli
zachytiti dychtivýma očima legendární
studnici Magů a klášter sv. Eliáše, sto-
jící prý na onom místě, na němž odehrál
se biblický výjev, který líčí kniha krá-
lovská 19, 1.

Na silnici je živo... Fellahové vra-
cejí se z města do svých domovů. Jejich
špinavě modré vlněné suknice se široký-
mi rukávy, přepásané zíněnými opasky a
přehozené pláští, vrhají groteskní stíny
na silnici... Některý z nich vede za
uzdu oslika, na jehož hřbetě sedí žena.
Čtyřrohý šátek, v trojúhelník složený,
kryje jí hlavu. Střední cíp padá jí na
šíji, zatím co dva postranní, protažené
pod bradou, splývají na záda. Černá
šňůra, stahující šátek kolem hlavy, vyjí-
má se jako věnec.

Zachycený obraz bleskem mění směr
myšlenek. Dychtivý zrak, lovící až do-
sud dojmy z venku, obrací se do nitra..

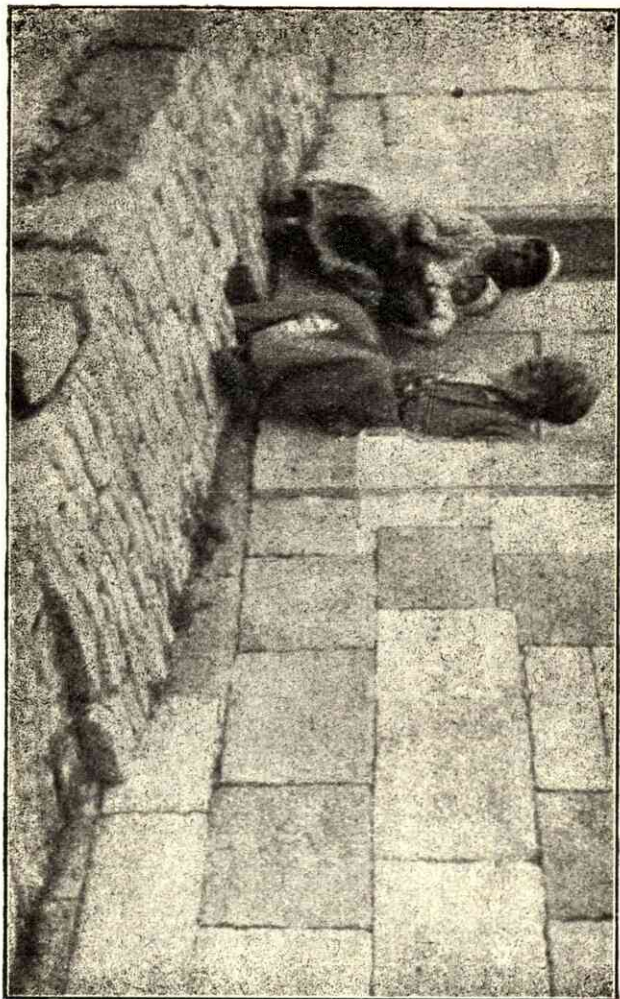

Děti v Aín Karemu. (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

Jedeme do rodiště Spasitelova. Cestou, kterou se ubíráme, brali se před 1930 roky Josef, tesař, a jeho snoubenka Maria, dosud Panna, ač těhotná, oba z rodu Davidova... Vydán byl rozkaz císaře Augusta, aby i v té zapadlé židovské provincii provedeno bylo sčítání lidu. A tak každý nucen byl odebrat se do místa lidového soupisu, jímž bylo rodiště zakladatele rodu...

Naše cesta je krátká, pohodlná a rychlá... Naše solidní auta hltají kilometry. Silnice je asfaltová, uhlazená, prvotřídní... Jemný vánek, vysílaný Judskými horami, příjemně ochlazuje vypálenou pec okolí... Na nebi rozžehují se první světla a od Hebronu blíží se sám pastýř nebeského stáda... Je v plném lesku. Jeho tvář je zakulacená a usmívá se na plno. Noc slibuje býti štědrovečerní... Schází jen jemný poprašek sněhu a desetistupňový mráz...

I o stáda ovcí se Prozřetelnost postarala. Nejedno z nich nuceno je vyhýbat našim povozům... A přece cosi chybí, aby moje duše byla štědrovečerně disponována... Doba! Tuto cestu přál bych si vykonatí pěšky v podvečer 24. prosince. Víím, že i tehdy moje iluze nestaly by se skutečností, ale vánoční nálada va-

Arabská rodina. (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

nula by přece jen nitrem . . . V červencovém ovzduší přenést se do atmosféry štědrovečerní i při veškeré mohutnosti dojmů je nad moje síly . . . Dosud nevyvanul z duše pocit velkopáteční tragédie a již mám se vžítí do nejradostnější události křesťanského světa? Nemohu . . .

Auta míhla se bleskem kolem malé kopulovité stavby, a jejich reflektory ozářily anglický nápis »Tomb of Rachel« hrob Rachelin. Zde tedy dle staré tradice, skoro již sedmnáct set roků trvajících, vykoupila manželka Jakobova život svého synáčka, Benjamina, vlastním svým životem . . . Hrob její je až dodnes skrácen slzami pravověrných jejích souvěrců . . .

Jsme již na okraji Betlema. Auta plazí se hadovitě do vrchu, až stanou na větším prostranství před chrámem Narození Páně. Náš příjezd zelektrisoval snad všechny betlemské Wernery . . . »Rö-misch«, »katholisch«, ba i »apostolisch« doráží k nám se všech stran. Útok obchodníků devocionaliiemi a pohlednicemi odrážíme pokrčením ramen a unikáme jejich dotěrnosti spěchem do blízkého frant'skánského hospice . . .

Chrám Narození Páně jest již uzamčen, jeskyně Narození Spasitele dnes již ne-

přístupna . . . Vlna zklamání převalila se
myslemi účastníků . . . Jen na chvíli . . .
Vzrušující losování, budící naději na
sloužení půlnoční mše na historicky té-
měř jistém místě narození Ježíše Krista,
zatlačuje do pozadí vše ostatní . . . Ne-
jsem dítkem Štěstěny . . . Los, jež jsem
vytáhl, neopravňuje mne sloužení půlnoční
nekrvavou obět novozákonní na místě
Narození Páně, neopravňuje mne sloužení
mši vůbec na tomto nejpamátnejším mí-
stě křesťanského světa . . . Jsem losem
zatlačen až ke kapli sv. Josefa. Bez-
hříšně závistivým okem pohlížím na
šťastného Otce B., jehož ruka byla
tak požehnaná, že mu připravila nejra-
dostnější okamžik v jeho životě. Jeho
rozeně kněžská tvář zazářila jako měsí-
ček v úplňku a oči vysílaly tlustými
skly brýlí paprsky dětsky čisté radosti.

Měsíčná noc vylákala nás na terasu
františkánského hospice. Ano, tak mohl
vypadati Betlem za dnů sčítání lidu. Tak
zcela jistě asi vypadal . . . Hvězdnatá
obloha . . . Měsíc rozlévá po okolí své
mléčné světlo . . . Elektrické žárovky,
rozseté po terasovitě rozloženém městě,
patří rovněž k štědrovečerní jeho deko-
raci. Vypadají jako tlumeně svítící
lucerny . . . K doplnění scény je třeba

ještě pole pastýřů, které nám ochotně ukazuje P. Stanislav... Co chybí ještě k úplnosti štědrovečerního obrazu? Zpěv andělů? I ten snáší se po chvíli nad spícím Betlemem v rouše ovšem lidském... S terasy františkánského hospice, sousedícího bezprostředně s chrámem Narození Páně, zaznívá nesměle do okolí »Narodil se Kristus Pán«, jež vystřídá již smělejší »Nesem vám noviny, poslouchejte!« a pak již následuje jedna koleda za druhou...

Betlem spí... Jen odkudsi ze dna jeho údolí ozývají se zvuky dechové hudby, zkoušející francouzskou národní hymnu... Marseillaise, pochod rudé revoluce, a Betlem, místo pokoje par excellence...! Ty dva pojmy jsou divergentní... Kdo jen může tak disharmonicky zasahovati do betlemské melodie...? Jsou to sami žáci františkánské školy v Betlemě, připravující se na uvítání reprezentační pouti francouzských katolíků...

A P. Stanislav pokračuje na hospicové terase ve svém lidově zajímavém popisu historických výjevů a památností města... Živě kolorovanými tahy načrtává historii moabitské Ruth a betlem-

ského Boozu. Jeho měkce polsky pronášená slova ožívují betlemskou bránu, u níž bohatý Booz prohlašuje nemajetnou ovdovělou snachu Noeminu před 10 staršími betlemskými za svoji nastávající choť. I tehdejší ženy znaly prostředky k polapení srdci mužů. I tehdy rozhodovala postava, tvář i vlas... A Ruth nebyla z těch, jež by nedovedly obluditi srdce mužské...

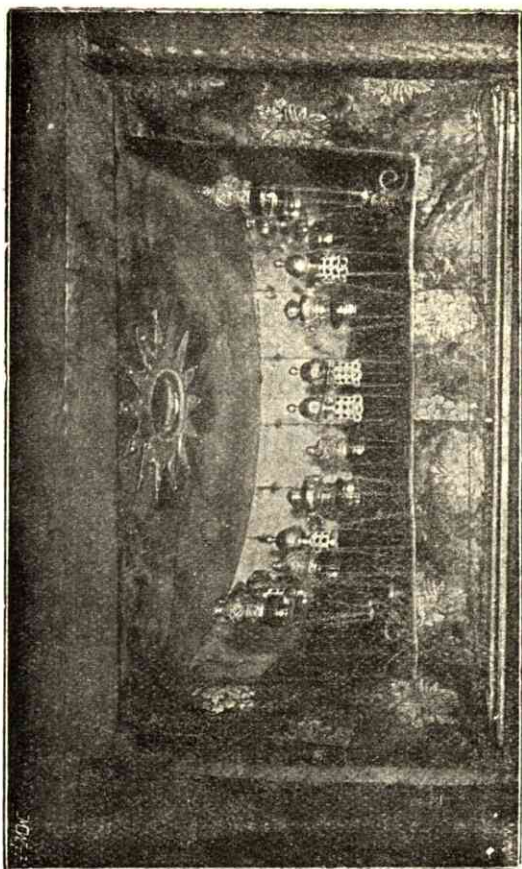
A znovu kreslí nám výmluvná ústa polského františkána jinou epizodu biblickou, jež odehrála se v tomto svatém městě. Hlavní úlohu v ní hraje David a Samuel... David, syn betlemského významnějšího občana Isaje... Kdo by nevzpomněl i na Sunamitku Abisag? I na ni přešel rozhovor, ale tehdy již nesly mne moje znavené nohy po točitých schodech na chodbu rozvětveného hospice, abych v jednom z jeho útulných pokojů pod mušelinovou sítí dočkal se jitra příštího dne... Uléhaje do měkkého, čistého lůžka, vzpomněl jsem jiných dvou poutníků, kteří, ač daleko znavenější a vyčerpanější, nenašli místa k nočnímu odpočinku pod lidskou střechou a byli nuceni spokojiti se s nedalekou jeskyní, vyhlodanou ve vápencovém masivu...

Zde Slovo Tělem učiněno jest.

Při prvním kuropění byl jsem již na nohou. Za ranního šera spěchám žíznivě do sousedního kostela sv. Kateřiny a odtud podzemní chodbou k jeskyni Narození Páně. Cestou potkávám lidské tváře. Připadá mi, jako by se vracely s půlnoční mše... I ozářený katolický farní chrám, oblitý z venku šedavou tmou rodícího se jitra, zdá se mi býti kostelem, jež právě opustili věřící po jitřní... S utajeným dechem opouštím poslední schod a poklekám před kolébkou křesťanství. »Hic de Virgine Maria Jesus Christus natus est.« »Zde se narodil z Panny Marie Ježíš Kristus...« I kdyby nebylo tohoto nápisu a stříbrné hvězdy pod ním, vytušila by duše, že místo, na kterém se nachází, svaté je... Mocné údery srdce jako rozhoupaný zvon tlukou na poplach... Se zamženými očima skláním se k stříbrné hvězdě a dlouhým polibkem celuji místo, na němž »Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi...«

I zde právě tak jak na Golgathě a u Božího Hrobu je vše tak divně ošumělé, vetché, tak orthodoxně zaostalé, neumělecké. I zde zdá se prorážeti ztuchlina modrým damaškem, halícím opoceny ká-

Místo narození Páně.

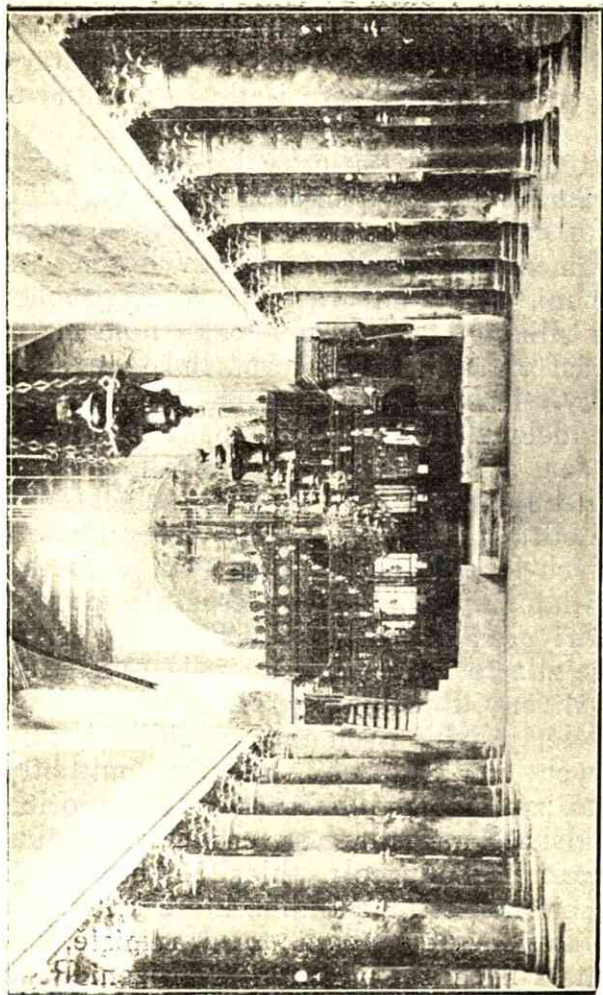

men zdiva. Řada lamp visících se stropu a řada lampiček, ozařujících místo Narození Páně... Několik obrázků řecko-

pravoslavného stylu, rozvěšených bez symetrie kolem prostinkého oltáře... A přece je mi těžko odtrhnouti se od tohoto svatého místa... Cítím, že v jiném prostředí bylo by mi mnohem obtížněji oživit si chlév betlémský... Vracím se po těchže schodech do chrámu sv. Kateřiny, abych v kapli sv. Josefa odsloužil svoji vánoční mši sv. Vede mne maličký betlemský ministrant, osmiletý arabský hošík černých pichlavých oček a hustých, jako smola černých vlasů... Povodí mne podzemními chodbami, jako by mi chtěl ukázati veškeré jejich poklady, až stane se mnou v malé nízké podzemní kapli, jejíž oltářní obraz »Sen sv. Josefa« mě poučí, že jsem konečně u cíle. Třeba jsem se nacházel na tradičním místě, kde Josef ve snách napomenut byl andělem k útěku do Egypta, cítil jsem blízkost místa Narození Páně i Jeho jeslí, jež podněcovaly ducha k pravé mešní dispozici.. Po mši sv. vyvedl mne mladičkový ministrant z podzemního labyrintu do sakristie farního kostela františkánského, a zatím, co pokleknuv, jednou rukou prosil o požehnání, druhou vztahoval po bakšiši. Jeden piastr (1.64 Kč) zdál se mu nedostatečnou mzdou za službu mně prokázanou. Hledal dokonce zastání u vousatého

františkánského fráttra . . . Ačkoliv tento, soudě podle vzezření a gest, nezdál se uznávat oprávněnost jeho stížnosti, přidal jsem masnému ministrantovi ještě jeden nový piast. Arabský projev díky a smějící se oči byly mi důkazem hochovy plně spokojenosti. Vzpomínám na slova P. Stanislava, pronesená před několika hodinami na terase betlemského františkánského hospice: »Naše misijnářská práce je zde velice těžká. I zdejší lid je nasáknut duchem materialistickým. Jde za tím, kdo dá víc . . . Katolické obyvatelstvo betlemské žije vlastně z františkánského kláštera. V jeho domech zadarmo bydlí, do jeho škol zadarmo chodí, z jeho kuchyně se i přiživuje . . .« A přes to počet katolíků palestinských zůstává ztrnule konstantním. Dokonce se některý z nich i zpronevěří a dá se zlákat výhodnější nabídkou jiné církve . . . »A proto,« dočává náš bodrý polský františkán s žertovnou pointou, »hledíme ty naše mladé katolíky »sesobášit« už ve škole . . . Pak nám již neutečou . . .«

Nežli přijela druhá skupina z Jerusalema, zkoušel jsem vníknouti do tajů nejstarší křesťanské basiliky v Palestině. Přesvědčil jsem se, že není to věcí tak snadnou. Podobně jako chrám Božího

Basilika sv. Heleny.

Hrobu je i basilika Narození Páně se tří stran zastavena klášterními budovami latiníků, Řeků a Armenů, jež ji drží v těsném objetí. Proto i zde je uměním utvořiti si v duchu obraz jejího půdorysu, který prý činí latinský kříž, jehož horní rameno a obě příční rozšiřují se v apsidy. Řekům patří z chrámu presbytář a pravé rameno, Armenům koutak v levém rameni, latiníkům právo na volný průchod basilikou... A ta umělecky nejvzácnější část chrámová, prostorná loď, rozdělená čtyřmi řadami korintských sloupů na pět oddělení, je prázdná, poněvadž patří všem a nikomu. Je to neutrální pole. A přece cosi anticky prostého a elegantního hledí z toho jejího interieuru, z těch živých jejích sloupů. Proto nutně pocítíte zklamání, jakmile se octnete v presbytáři před hlavním oltářem. Právě konají se zde řecké bohoslužby a jsou četně navštíveny. Betlemanky, pleti bílé i narůžovělé, pravidelných tahů v obličeji, tmavých velikých očí, s vysokými bílými závoji na hlavách, sedí po orientálsku na dlažbě chrámové, mluví mezi sebou zcela hlasitě, ba spatřil jsem některé mezi nimi, které klidně pojídaly svoje snídaní... Na místě, pod nímž nachází se jeskyně Narození Páně!

Můj údiv byl zmírněn, když jsem zvěděl, že bohoslužby řecké započaly již ke druhé hodině noční a skončí snad až k deváté... Ostatně i ten monotonní, stále a stále se opakující chorální zpěv celebranta a jeho asistence není s to upoutati mysl na delší dobu... Řada hořících svící, hustý dým kadidla a malá prostora presbytáře, naplněná věřícími a několika-hodinovými jejich výdechy i výpary, činil ovzduší těžko dychatelným...

K sedmé hodině byly naše poutní skupiny opět pohromadě, aby se účastnily společné mše sv., sloužené duchovním vůdcem pouti v jeskyni Narození Pána Ježíše u oltáře Mudrců.. Úzkou tmavou kamennou chodbou nesly se tentokrát radostné tóny našich znárodnělých vánočních písní a koled »Narodil se Kristus Pán«, »Pastuškové, pospíchejte!«, »Nesem vám noviny...« a ztrácely se kdesi v dále, až snad v oratoři sv. Jeronýma..

Vlna nevýslovné radosti, jaká asi lomcovala po každé nitrem sv. Františka, kdykoliv slavil půlnoční u svých jeslí, přebíhala i naší duší... Ve svitu hořících světél a lamp zaleskla se slza v nejednom oku... Srdce rozhořelo se ohněm víry, ohněm spalujícím každou náboženskou pochybnost, každý náboženský vrtoch,

ohněm, spalujícím každou nezřízenou vášeň, každou hříšnou náruživost... Cítili jsme se očištěni od nezdravého ducha světa. Chodbou, vedoucí z řeckého presbytáře, zalétaly k nám monotonní tóny nekonečných zpěvů... Nerušily nás v naší pobožnosti... Nevadilo by nám, kdyby i z druhé chodby zaznívaly sem zpěvy armenského duchovenstva... Naše radost byla tak čistá a tak veliká, naše náboženské city byly tak krajně vypjaté, že je nedovedla zeslabiti ani přítomnost arabského vojáka či policisty s fezem na hlavě, sedícího na jednom ze schůdků, vedoucích z jeskyně Narození do řeckého presbytáře... A je to přec zjev neobyčejně smutný, ba krajně skličující, neboť účast vojinova na našich bcho službách nebyla dobrovolná, nýbrž nakázaná úřady... Potomek Ismaelův je tedy i na tomto posvátném místě rozhodčím mezi rozvaděnými syny Kristovými...

Kněz u oltáře končil mši sv. »Et Verbum caro factum est et habitavit in nobis« — »A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi«, doznělo od oltáře... Jak zcela jinak vnímají se ona tajemná slova Janova na tomto místě, kde stala se skutkem...! Ale již nás

vytlačují s posvátné půdy rozkolní Armeni, chystajíce se svým způsobem přinést tu oběť novorozenému Spasiteli. Odcházíme podzemní chodbou kolem místa jeslí do známé kaple sv. Josefa a dále ještě kolem kaple Neviňátek do oratoře sv. Jeronýma, kde v blízkosti hrobu tohoto církevního velikána a jiných dvou hrobů jeho duchovních dcer sv. Pavly a sv. Eustochie, vyslechneme krátkou, ale našim náladám plně odpovídající promluvu mlčenlivého dómského faráře a doktora... Svými prostými, z věřící duše vytrvsklými slovy přenesl nás do let čisté dětské naší víry, kdy jsme se cítili nejšťastnějšími a nejspokojenějšími tvory na světě... Konkluse plnula sama sebou...

Vracíme se podzemní chodbou na denní světlo, zastavujeme se u jednotlivých oltářů, abychom vykonali krátkou pobožnost. Oltář v kapli Mládětek budí obzvláštní pozornost a i radostný údiv. Bělostný jeho mramor, krystalisující v záři svící jako panenský sníh na slunci, je tu v této začazené podzemní kobce příjemným překvapením... Zlatý nápis, vrvtý na něm, svědčí, že i českoslovenští katolíci při dobré vůli a velké lásce dovedou se důstojně reprezentovati...

Při opětovné společné prohlídce staré basiliky Narození Páně, pocházející ze IV. století po Kr., byl jsem upozorněn na cosi, čeho jsem si dříve nepovšiml. Vskutku, jak mi mohl zjev tak nápadný ujít? Jedině proto, že jsem přímo z fran-tiškánského hospice přešel do jejich farního chrámu a pak podzemními chodbami přecházel z jedné části chrámové do druhé, z armenské apsidy do řeckého presbytáře a z něho do starobylé lodi... Nenapadlo mi, kde je hlavní vchod do chrámu, poněvadž jsem ho nehledal, a nehledal jsem ho, ježto jsem ho nepotřeboval... A dosti možné, že bych ho býval ani nenašel. Je tak nenápadný, tak nízký, že nutno jím prolézati s ohnutým tělem. Proč? Z důvodů obranných proti koním a jinému dobytku, který Arabové schválně zaháněli do chrámu, považující jej ve své protikřesťanské zaslepenosti za místo vhodné pro stáj...

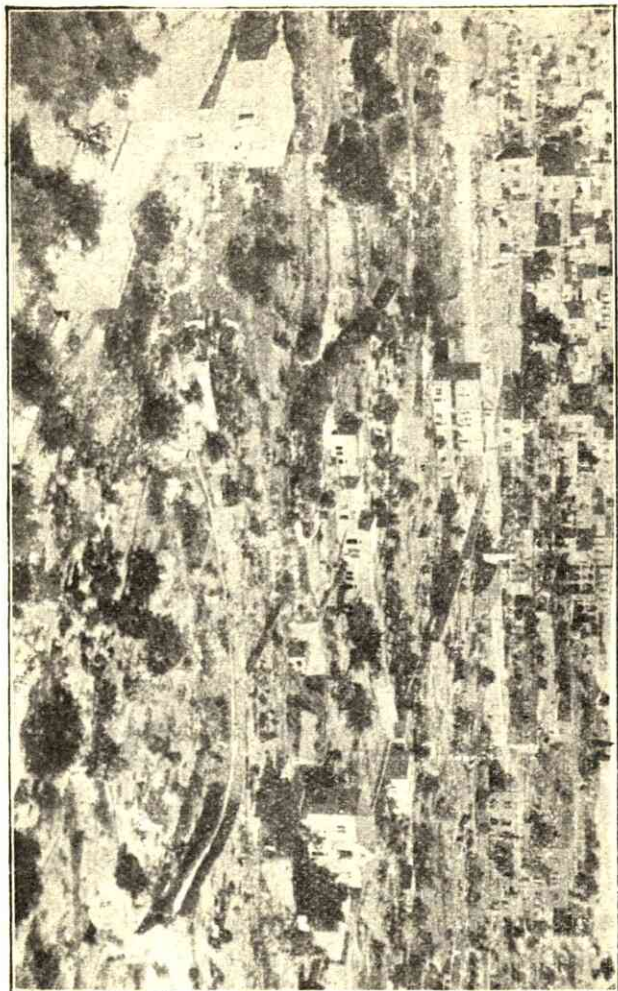
Ještě jednou vystupuji na terasu hospice, abych si vryl do mysli obraz městečka, které je známější ve světě nežli mnohé residenční velkoměsto státu. Jakou nepříjemnou přeměnu způsobilo palčivé letní slunce! To není již štědrovečerní Betlem, jež jsem viděl za měsíčního osvětlení minulé noci, to je vypá-

lené arabské město jako každé jiné, s úzkými nečistými uličkami, s kopulovitými domky... Jen to jeho obyvatelstvo zdá se býti poněkud jinší, nám bližší, evropštější... Či je to rovněž iluze? Nezrodila ji myšlenka, že se nacházím v nejkřesťanštějším městě arabském?

P. Stanislav tentokráte za denního osvětlení opakuje nově příchozím z Jerusalema včerejší populární líčení památností města. Pole Boozova, jakož i pole pastýřů nejsou již zahalena noční tmou... Jest je jasně viděti, i jakési zříceniny na nich. I tato památná místa patří dnes rozkolným Řekům a katolíci mají dovoleno pouze jednou za rok vykonati na poli pastýřů čtvrt hodinovou pobožnost. Hodinky v ruce řeckého mnicha nedovolí překročiti povolenou lhůtu ani o minutu...

Návštěva Mléčné jeskyně, vzdálené od basiliky Narození Páně jen několik minut, až dosud vuvolává v mé duši jakýsi svěží, neobvykle miloučký dojem. Je toho příčinou vzorná, veselá, čistá dekorace její kaple, nebo snad legenda, jež dala podklad místní tradici?

Po čtrnáct téměř hodin dlel jsem v chrámě aneb v jeho sousedství a na krok nevyšel z jeho obvodu. Veškero moje

Pohled na Betlem s františkánského hospice.
(Fot. Dr. Fr. Vlach.)

obeznamování se s Betlemem omezovalo se na pozorování jeho s hospicové terasy. I bylo záhodno nahlédnouti do tajů jeho uliček zblízka. Nedostal jsem se dále, než před františkánský hospic. Smečka do-
těrných obchodníků vrhla se na mne lačně ihned u východu a donutila mě, že jsem resignoval na prohlídku města a usedl na kamennou lávku před hospicem a snažil se získati bližší informace o životě betlémského obyvatelstva od dvou vedle mne sedících místních občanů, Arabů... Naše konverzace byla krajně obtížná, poněvadž neovládali žádné ze světových řečí. Z jakéhosi konglomerátu jazykového, jevícího prvky angličtiny, franštiny a španělštiny, jsem vytušil, že jeden z mých informatorů se právě vrátil z Již. Ameriky z města Valparaiso a že v Betlemě se těžce žije, poněvadž není výdělku. Ovšem není také viděti chuti k práci, jak dokazovali moji sousedé . .

Mince
(římský orel).

K mausoleu patriarchů israelských.

Po deváté hodině opouštěli jsme Betlem, abychom památnou starozákonní biblickou cestou, která nesla kroky Abrahamovy, Isákovy, Jakobovy, Josefovvy, Absolonovy a Davidovy, putovali dál do nitra Judska až k nejposvátnějšímu místu Israele, k mausoleu jeho velikých patriarchů — k Hebronu.

Herkulovské postavy patriarchů israelských, jak mi je tvořila fantazie, kráčely s námi. Jejich duch jako by dosud vanul ovzduším kraje, jímž jsme projížděli. I ty karavany velbloudů, i ta stáda ovcí, i ti obíěžkaní oslí, i ti jejich honci, vše zapadalo do rámce starozákonního biblického obrazu. Jen naše auta, široko daleko ojedinělá, rušila harmonický celek. Nebyla tu ani ráda viděna. Ba jsem přesvědčen, že nejedno prokletí je pro-

vázelo. Vždyť znamenala kus moderního, nervosního chvatu, jenž musil v líné, apatické, fatalistické duši vyvolati dráždivou reakci. Po staletí chodili tu lidé vyšlapanými cestami, po staletí věřili, že gíaurové nemají duše, po staletí žali obilí srpem, vydrcovali je kopyty svých mezků, čistili je odpoledním vánkem, po staletí mlali je mezi ručními kameny, po staletí uzavírali se zevnějšímu světu, který jich neznal. A nyní i oni jsou nuceni proti své vůli přicházeti do styku se západní kulturou křesťanskou... Zachmuřené tváře mluví o jejich vnitřních pocitech..

Jedeme krajem hornatým, jen spoře postříknutým stromovím. U rybníků Šalomounových přerušujeme po prvé jízdu, abychom si prohlédli vodní nádrže, zachycující dešťovou vodu s okolních pahorků a posílající ji potrubím do Jerusalema. Nepocházejí prý od Šalomouna. Jeho jméno obdržely proto, že na jejich místě stávala kdysi zahrada moudrého krále israelského. Ale Kristův obličej se již možná zrcadlil na jejich hladině, ježto jejich vznik klade se do doby vlády Pontia Piláta.

U Ain Dirue — pramene sv. Filipa, tradičního místa pokřtění eunucha krá-

lovny etiopské sv. jáhnem Filipem, vystupujeme z aut po druhé, abychom schladili palčivou žízeň několika hlty občerstvující vody. Obraz, který se nabízí našemu zraku, je čistě biblický a zaslouhoval zachycení fotografickými sítnicemi našich amatérů. . Skupina velbloudů, několik oslů a jejich hanci, odpočívající ve stínu tamaryškových keřů . . .

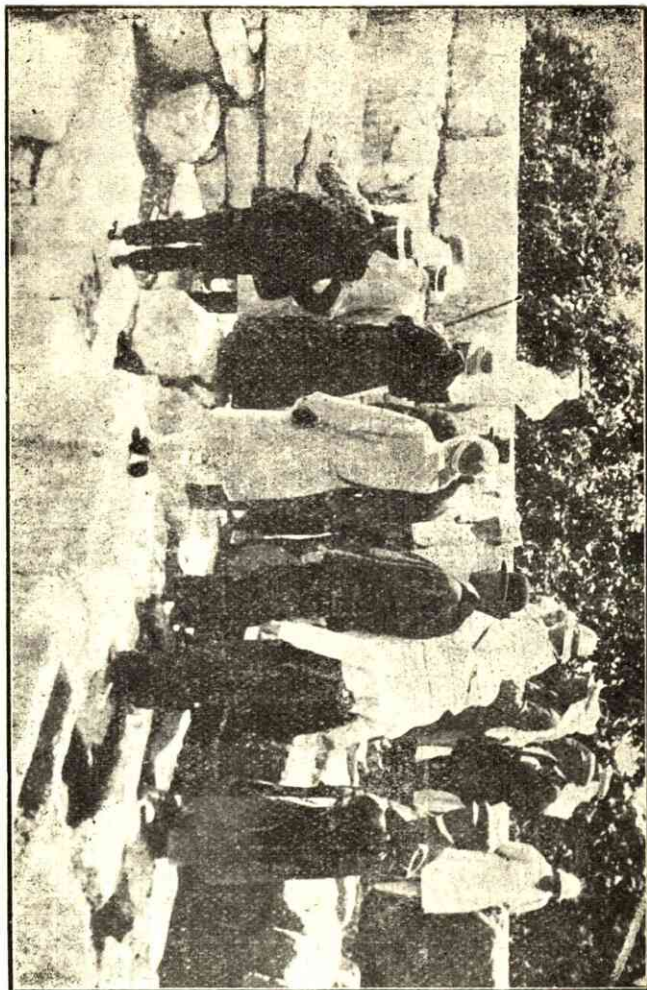
Kolem biblické Betsury, vyvolávající z podvědomí vzpomínky na statečného Judu Makabejského, jenž zde měl s hrstkou svých věrných porazit šestero-

U rybníků šalomounových.

násobnou přesilu Lysiášova vojska, spěcháme k výšině »Přítele božího — k Ramet el Chalil«. Naše auta zarazí na silnici naproti kamenité stezce, po níž ubíráme se asi deset minut, stále obklopení bujnými vinicemi, oranžovými a olivovými sady, až na samé temeno pahorku. Tradice sem klade dubinu Mambre, v níž stál stan Abrahamův, v němž pohostil praotec národa israelského samého Jahve...

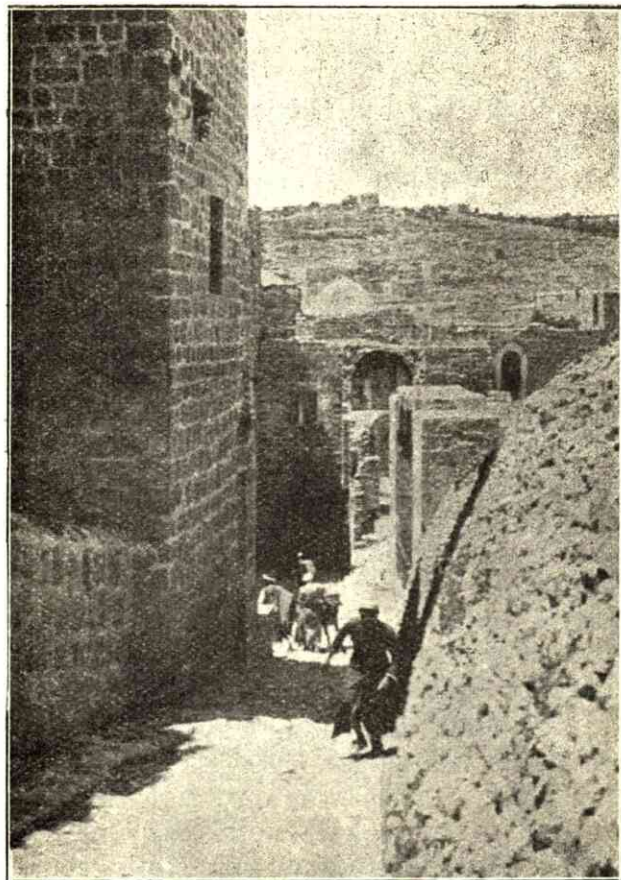
Starobylou tradici zdají se podporovati novodobé vykopávky, podniknuté archeologem Maussim, jež vynesly na povrch ohromné kvádry zdiva, jež dokazují, že tu stával kdysi velechrám. Obtížnou naši cestu do vrchu za žhavého poledního slunce bohatě vyvážil pohled na cenné archeologické vykopávky, jakož i nádherný rozhled do širého okolí. Odtud mohl zcela jasně spatřiti Abraham dým, vystupující ze země jako kouř z pece, při katastrofálním zániku Sodomy a Gomorrh. Vždyť vidíme odtud Mrtvé moře jako na dlaní. Vidíme i Herodium čili Hory Franků, ale z pyšného letohrádku vraha betlemských nemluvňat zbyly jen trosky... S návrší Mambre vidíme i posvátný Hebron, jenž je konečným cílem naší exkurse.

U vykopávek v Mambre u Hebronu.
(Fot. Dr. Fr. Vlach.)

Vědomí, že vjíždím do nejstaršího israelského kdysi města, v němž trvale zakotvil kočující Abraham se svou ženou Sarou, kde velkou část života ztrávil Isák, kam vrátil se z Haranu i Jakob, kde prohlášen byl David za krále israelského a kde několik roků i sídlil, kde jeho syn Absolon roznítil revoluci proti svému otci, kde zavražděn byl vojevůdce Saulův Abner vojevůdcem Davidovým Joabem, vědomí, že vjíždím do města dnes fanaticky arabského, které nenávidí slepě vše, co nenese na sobě pečeť Mohamedova ducha, které ještě před rokem potřísnilo svoje ulice krví vyznavačů jiné víry, naplnilo moje nitro pocitem posvátné hrůzy, ale i čistě lidského strachu... Snad spolupůsobilo i upozornění našeho monsýnora, abychom možnou provokaci hebronského obyvatelstva, hlavně mládeže, trpělivě ignorovali a co možná si pospíšili s prohlídkou památného města.

Jeho zkušená rada nebyla dána bezdůvodně. Naše auto bylo tak šťastné, že ihned při vjezdu do města bylo uvítáno prudce hozeným kamenem, který na štěstí proletěl otevřenými okny auta ven... I potupné »Jahudim« (»židé«) provázelo nás cestou k památné Makpele, k ro-

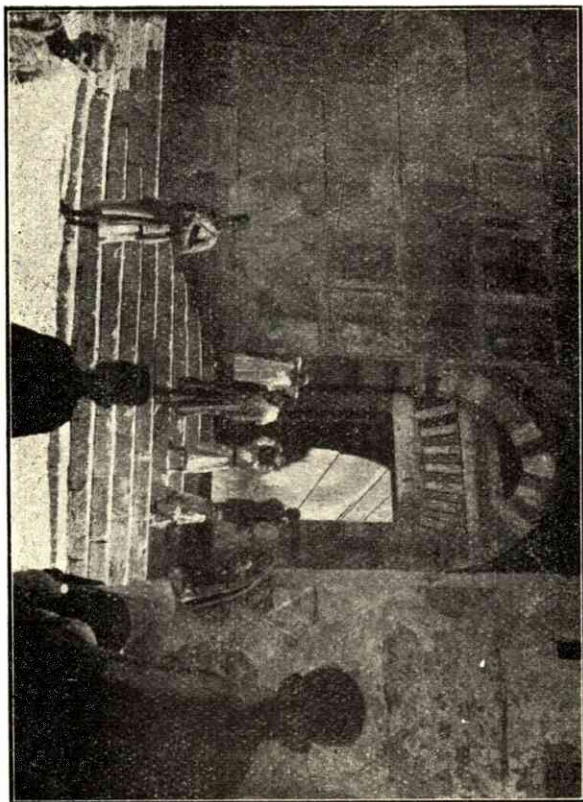

Ulička v Hebronu.

dinné hrobce Abrahama, Isáka, Rebeky, Jakoba a jeho druhé ženy Liy, kteří pochováni jsou na bývalém poli Efronově, které koupil od syna Seorova sám prarotec Abraham. Nevпустиh nás do mausolea israelských patriarchů, jež tvoří střed mešity. Tam z křesťanů kromě snad bývalého anglického krále Eduarda VI. dosud nikdo nebyl. Nevпустиh nás ani do mešity, jež stojí uprostřed Posvátného obvodu. Nevпустиh nás dokonce ani do Posvátného obvodu. Dovolili nám pouze vystoupiti na šestý schod schodiště, vedoucího k Posvátnému obvodu, a vybízeli nás, abychom pocolovali malý otvor ve zdi, k čemuž jsme však neměli ani důvodu, ani chuti... Několik ofezovaných a oturbovaných Arabů stálo na stráži, by nikdo z nás nepřekročil sedmý schod... Jejich zlobné výkřiky a rozčilený výraz obličeje sehnal nás se schodiště do blízkého bazaru, kde zelenina a ihned vedle maso, cukroví a železné výrobky, holiči a příštipkáři, okurky a melouny, hrozny a datle, fíky a hrczinky, vše poseté mouchami a prachem, v družné orientální pospolitosti vydechovalo parfum, dráždící sliznici..

Hebron je městem výrobců skelných předmětů, ale i hrncířského nádobí. Ta-

kový hebronský hrnčíř je umělcem svého druhu. Sedě na hliněné chladicí zemi v temném sklepení, stvoří v jedné minutě pěknou amforu pomocí jediného o-

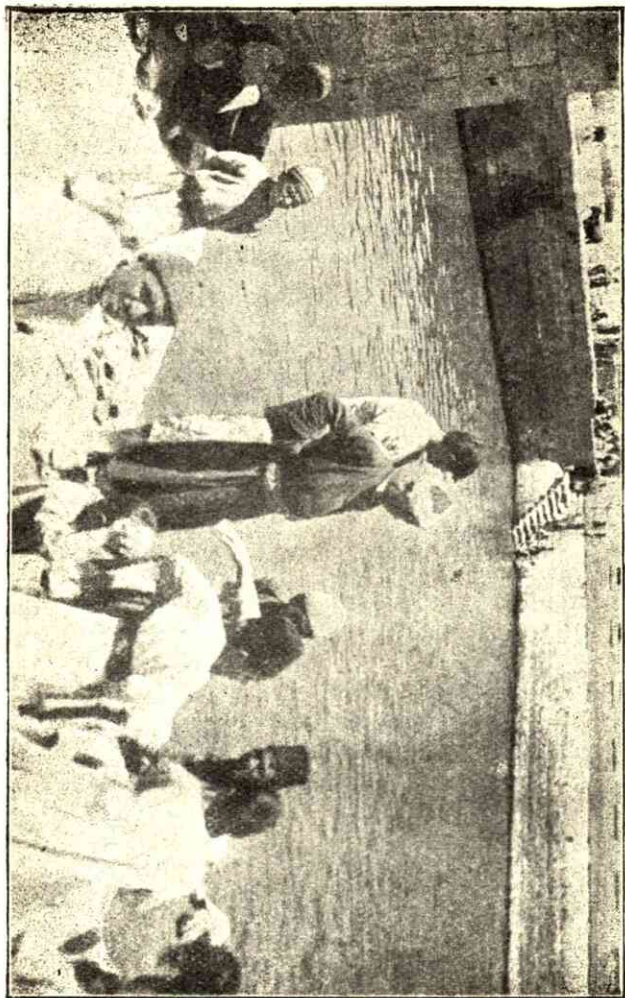

Cesta k mešitě nad hroby patriarchů.

tácejícího se podstavce. Jeho dovedné ruce laskají se takřka s uhnětenou hlinou, dávajíce jí libovolnou formu. A při tom usměvavé oči pohlízejí na vás a natažená ruka bere bakšiš za dokonale zahrané divadlo...

U rybníka hebronského, na jehož březích dal David pověsiti vrahy Išboseta, syna Saulova, končila naše pochůzka městem. Čeho jsme byli svědky u rybníka Siloe, viděli jsme i zde ve zvětšeném měřítku. Hebronská mládež vesele zchlazovala svá rozpálená těla ve vodní nádrži, z níž čerpá Hebron svou jedinou pitnou vodou... Na východě není patrně hygiena dosud ani podle jména známou... Veliký počet slepců mezi hebronskými dětmi by tomu rovněž nasvědčoval...

Poněvadž chování koupající se hebronské mládeže počalo zacházeti za meze mravnosti, vzdálili jsme se diskretně, nasedli do aut a vraceli se toutéž cestou zpět do Jerusalema.. Kdesi před Betsurou dohánělo naše auto čtyřčlennou společnost, sestávající z děvčátka, sedícího na oslíku, vedoucího za provaz dvěma obtyly obtíženého velblouda, po jehož boku kráčel hospodář-fellah.

U rybníka v Hebronu. (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

Velbloud, pobouřen asi neslýchaným dosud hukotem auta, přetrhl prováz a pustil se do šíleného trysku. Po třicetimetrovém běhu zbavil se jednoho pytle, který spadnuv na silnici, vyložil celý svůj obsah na zem... Velbloud hnál se poklusem dále a byv ohrožen ve svém spěchu jiným fellahem, postavivším se mu v cestu, opustil silnici a zrychlenějším tempem pádil cestou necestou směrem k biblické Betsuře. Tam kdesi v půli svahu zbavil se i druhého pytle a nyní byl volný a mohl zvýšiti rychlost o dalších několik procent. Ale co chudák Arab? Jeden rozsypaný pytel na silnici, druhý vysypaný o 500 kroků dále a zvíře již kdesi za kopcem... Bylo mi ho líto, třeba jsem cítil, že nás a naše auto budou provázeti jeho kletby až do Jerusalema...

Betlem.

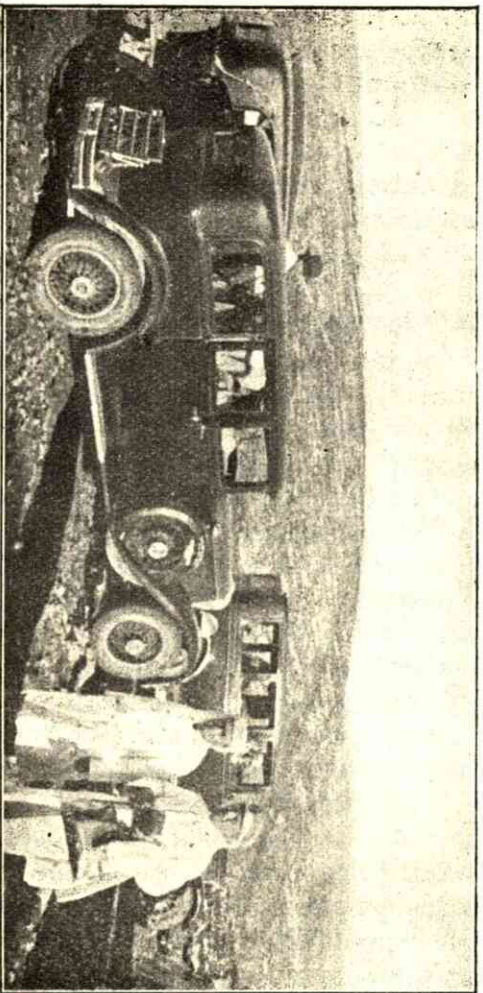
Po stopách učedníků emauzských.

Poslední odpoledne v Jerusalemě a k tomu ještě nedělní! Vzpomínám . . . Bylo rovněž nedělní odpoledne . . . Je tomu již dávno, plných devatenáct set let . . . Dva mužové, mladších ještě let, prošli tehdy branou Damašskou, octli se za hradbami svatého města a zamířili k západu. Hluboký bcl vanul jim s tváří a jejich úryvkovitá slova vydechovala beznadějnost . . . Vraceli se s pohřbu . . . Zabíli jim jejich Mistra, jejich naději, jejich víru . . . Jejich srdce byla nyní pustá, vysušená jako ten kraj kolem nich . . . Kdo je zas svlaží, kdo je zas zúrodní? Snad ne ten cizinec, který se k nim nenápadně připojuje? Vždyť ani neví o té děsné tragedii, která zavinila jejich tupou bolest! Zármutek nemiluje cizí, neznámé tváře, nerad naslouchá živému rozhovoru . . .

Ale ku podivu tento cizinec není jim nepřijemný, jeho hovor není jim odporný... Dokonce budí zájem jejich apatických duší... Každé jeho slovo zapadá jako jiskra do vyschlých jejich srdcí, takže po šedesátistadiové cestě rozhořela se jejich srdce plným plamenem. To byli již u Emauz... A pak přišlo lámání chleba. A jejich oči prohlédly a jejich ústa radostně vykřikla: »Rabbi!« »Mistře!«

Byla neděle a bylo odpoledne... I naše poutní výprava prošla Damašskou branou a v autech zamířila k západu... Známou již silnicí vzdalovala se od Jerusalema směrem k Jafě... Ne dlouho... Snad již u biblického Neftoe, snad až u Kulonu sjela naše vozidla s hladké silnice napravo a hledala si cestu k Emausům mezi lesem menších balvanů. Jen solidně stavěná anglická či americká auta a apatická chladnokrevnost jejich řidičů snesou podobné cestování a zdolají veškeré překážky. Změkčí evropští cestující trnou strachy a drží jazyk za zuby... Je vážné nebezpečí, aby se nevrátili do vlasti jen s jeho půlkou... To, po čem naše auta jedou, není vozní cesta. To není vůbec cesta! To je židovský hřbitov, jemuž chybějí hroby, ale nikoliv náhrobky... Konečně stává se bez-

Fot. Olga Drdlová.

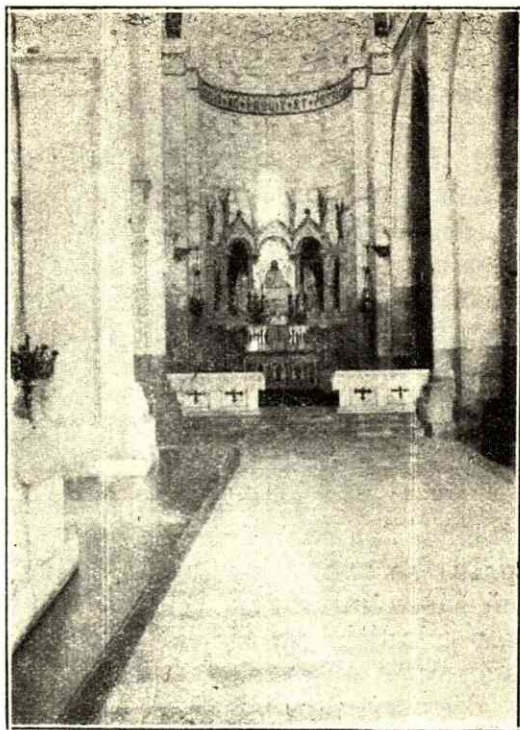

Náše auta na emauzské cestě.

mocnou i solidnost našich vozů i apatická vzdornost našich šoférů... Překážky staly se nepřekonatelnými. Nezbylo nic moudřejšího, nežli vystoupiti z aut a zbytek cesty vykonati po způsobu učedníků emauzských...

Po desetiminutovém vyhýbání a přeskakování zvětralých balvánků stanuly naše nohy na silnici, po níž za zpěvu velikonoční písně »Aleluja, vstalť jest nad smrtí Zvítězitel!« ubírali jsme se v seřazeném poutním šiku do arabské vesničky Kubeibe, tradičního bydliště dvou učedníků emauzských. Na věži františkánského kostela, stojícího snad na místě někdejšího domu učedníka Kleofáše, rozhoupaly se zvony a vítaly nás velikonočně jásavými svými hlasy... Stanuli jsme v mladičké románské basilice před mramorovým oltářem, kde kdysi možná stál dřevěný stůl, na němž lámal chléb sám Kristus. Slova příslušné perikopy oživila nám posvátné místo a eucharistický Kristus dal nám na rozloučenou své požehnání....

V sousedním rozlehlém hospici byli jsme opětně svědky zvláštní pozornosti, jakou projevovali všude ve Svaté zemi naši poutní výpravě OO. františkáni. Tentokráte stál nám k službám i jeden

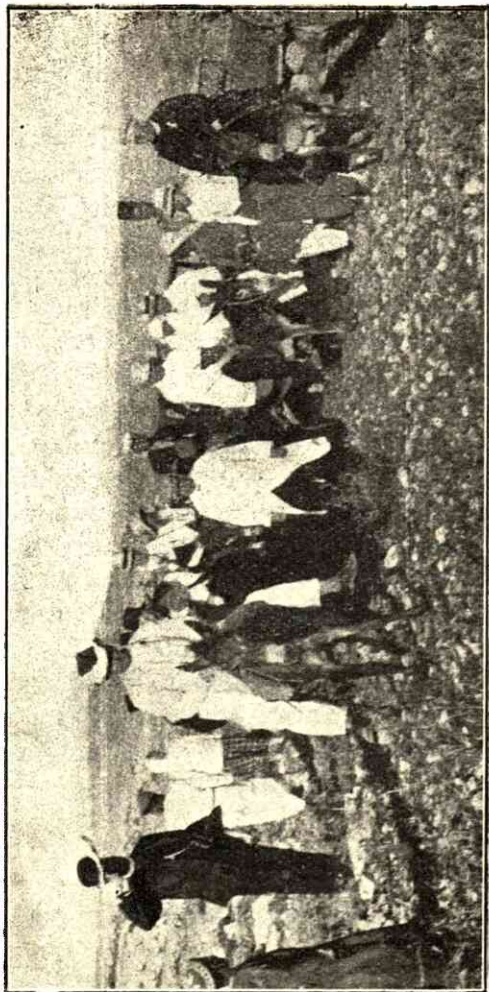

Vnitřek chrámu v Emauzích.

enormně korpulentní bratr sv. Františka, první a poslední výjimka mezi duchovními syny Dobráčka z Assisi v Palestině...

Zpětnou cestu z Emauz k stanovišti našich aut vykonala většina účastníků na

Fot. Dr. Fr. Vlaciř.

Naše kavalerie v Emauzích.

hřbetě trpělivých oslíků. Bez zprostředkovací akce zřízence Atallahova, která ostatně skončila pláčem a nadávkami ubohých arabských honců, pronajal jsem si sám za 6 piastrů umíněné zvíře a vedl oslí skupinu... Ostré bodlo honcovo a kroucení ocasem ubchého tvora dosáhly, že jsem byl první na místě... Desetiminutová tato jízda byla by milou vzpomínkou, nebýti rušivého dojmu, který zavínil Atallahův »employé«, jak si sám pyšně říkal, ofezovaný Arab, nepříjemně ostrých očí, pronikajících obyčejnými skly velikých okulárů. Ošidil, bezcitný lišák, honce o jejich zpropitné. A přes to nechal jsem se uřknouti jeho uhrančivýma očima příštího jitra a koupil jsem od něho album známek za 180 Kč, jež dle odhadu filatelistického odborníka nemá ceny ani 50 Kč.

Křik, nadávky, proklínání a pláč honců, ošizených uhrančivým zaměstnancem Atallahovým, provázely nás ještě notný kus cesty k Jerusalemu...

Poslední večer v Jerusalemě.

Poslední večer ve svatém městě... Poslední návštěva Božího Hrobu a Kalvarie... Poslední slzy, skanuvší na nejdražší tato místa... Poslední pohled s hospicové terasy na usínající Jerusalelem... Poslední zachycení táhlého smutného zpěvu muezzinova... Poslední večere v útulném našem hospici, poctěná přítomností našeho vzácného krajana P. Hermesa a zástupce našeho konsulátu pana Cháry, jehož procítěná slova, pronesená tu na rozloučenou, zanechala ve všech hluboký dojem a zasluhují, aby byla v plném znění uvedena. Zněla následovně:

Velevážené dámy, vážení pánové!

Jedním z velkých a vznešených přání — posvěceným snad celoživotní prací a šetřením do posledního groše, — je u mnohých našich krajanů v té dálné a drahé vlasti — návštěva Svaté země...

Tato návštěva není však u nich cílem materiálním. Je u nich spíše cílem duchovním, cílem čistě náboženským: shlédnouti na vlastní oči místa nejdražší všem křesťanům — místa, kde se Spasitel náš narodil, kde žil, a kde jako náš Vykupitel mučednickou smrtí pro nás zemřel, aby z mrtvých vstal a na nebe vstoupil — a místa ta vděčnou modlitbou poctíti . . .

Zdejší lidé říkají, že Palestina je koncem světa — a dle tradice věří, že u Jerusalema bude jednou soudný den všech národů . . .

Ač ze zašlých slavných dob nezůstal zde snad už ani, jak se říká — kámen na kameni — tvrdí se, že přítomnost Božská zem tuto dosud neopustila.

Naše vlast je od Svaté země bohužel příliš vzdálena. Je od ní vzdálena nejen geograficky, ale i duchově a fysicky. Naše představa o Svaté zemi je něčím vznešeným a něčím nade vše ideálním. — To, co nám dnes ze Svaté země zůstalo, nesmí nám tuto představu a dojem nijak kaziti. Ty kameny, holé skály, pouště, — dále pak rostoucí města a vše, co lidská ruka zde udělala — je tak málo, jako nic. — Je třeba se zde na svatých místech, jež nám tu zůstala, ode všeho

toho odpuťati a prožiti chvíle sám a sám před Bohem, Nekonečnem a Věčností. A nikde snad na celém světě nejsou k tomu tak vhodné a hojné chvíle a prostředí, nikde nejsou snad tak velebné a krásné noci jako zde, nikde snad nejsou tak nepřetržité slunné dny s čistou oblohou, barevnými horizonty a uchvacujícími východy a západy slunce jako ve zdejší Svaté zemi, — jež jsou zajisté stále tytéž dnes, jako před tisíci a tisíci lety. A v těchto zbožných chvílích na zdejších Svatých místech, není-li člověk omlušen a zaslepen, pocítí svou nicotnost a musí se zachvěti jako nad propastí..

Přátí této naší V. a jubilejní moravské pouti třeba i nejlepšího zdaru, je přáním příliš paušálním, příliš laciným... Je třeba jí přátí více. Vždyť jejím cílem bylo prožiti na svatých místech dojmy z našeho stvoření — a dojmy z našeho vykoupení pro věčnost. — Jejím cílem bylo očištění ducha, utvrzení ve víře, získání vnitřního zadostiučinění a načerpání radostné naděje pro život — nehledě k jiným zásluhám z dobrého skutku. — A proto si dovoluji ve vši skromnosti přátí této pouti, aby si odnesla ze Svaté země pravý dojem z Božské a Nekonečné Přítomnosti. — Přeji jí, aby při-

nesla s sebou do vlasti z této slavné pou-
ti věřící a čistá srdce, nadšení, vnitřní
klid a spokojenost, naději a odhodlanost
v Božskou Prozřetelnost, a šířila ji k
dobru celého národa. — Nikdy nebylo
snad více třeba než dnes obrátiti se lid-
stvu k těmto pravým ideálům a odpouta-
ti se od bloudění a blouznění, jež zamo-
řilo svět...

Tato V. jubilejní a lidová pouť mo-
ravská do Svaté země byla jednou z nej-
větších událostí v době trvání zdejšího
československého konsulátu. Na její po-
čet vlála tudíž na něm hrdě po celou
dobu jejího pobytu ve svatém městě
československá národní vlajka.

DEKUJI všem váženým poutníkům a
poutnicím, kteří nám sem přinesli po-
zdrav naší milé vlasti a přinesli s sebou
též viditelný a makatelný důkaz své ži-
vé víry, a blahopřeji ze srdce k záslužné
činnosti Spolku poutníků diecési mo-
ravských do Svaté země. Zvláště pak
děkuji nejváženějšímu vůdci jak této,
tak i dřívějších poutí, Msgru a profeso-
ru Bartošovi za jeho bezpříkladnou o-
bětavost a bezmeznou laskavost v této
záslužné činnosti našemu národu věno-
vanou.

Ať žije V. jubilejní pout moravská!

Zástupci československého konsulátu případnými slovy poděkoval Msgr. Bartoš. Intimní večírek, na nějž těžko se zapomene, byl ukončen zapěním našich národních hymen v útulné kapli hospice.

Poslední noc probděl jsem téměř celou na lůžku... Zpěv muezzina z ochozu blízkého minaretu zastihl mě ještě s otevřenými víčky... A byly dvě hodiny s půlnoci...

Těžko se mi loučilo příštího jitra s jerusalemským naším domovem... Příliš záhy jsem v něm zdomácněl. I ten jeho arabský klíčník Ali připadal mi odjakživa známým. Ale neúprosný čas nedovolil tu zůstat ani o hodinu déle, neboť čekala nás ještě dlouhá a namáhavá cesta Samařskem do Galilee, která musila býti absolvována za dva dny, jinak bychom se dostali do vlasti až za měsíc...

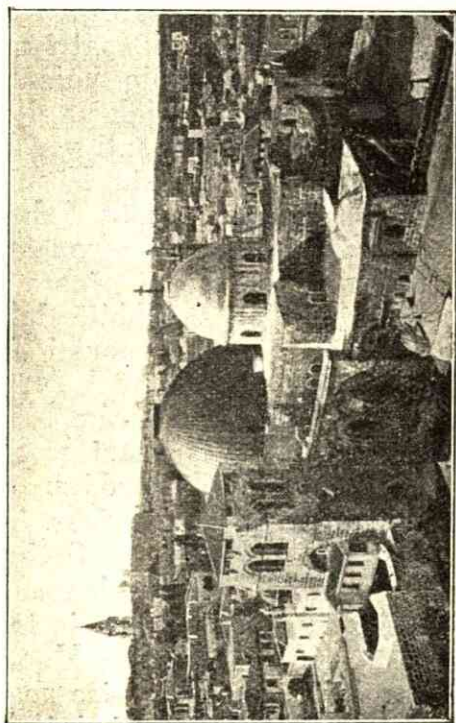
Život v ulicích jerusalemských počal se teprve rozhořivati, když jsme dávali hospici poslední »s Bohem«. Jen u sklepní kavárničky naproti seděla obvyklá partie Arabů a hrála kostky, srkajíc při tom kouř z baňaté láhve... Oslík kibicoval, sáhaje občas pysky do napřažené dlaně hospodářovy, plné zrní, aby se posilnil... Stádo ovcí capkalo směrem k bráně sv. Štěpána. Několik velbloudů

Na severní straně hradeb jerusalemských.
(Půjčil terstský Lloyd.)

liným chodem přinášelo na trh potraviny . . .

Ještě jednou rozloučilo se s námi smutným okem údolí Josafatské s vyschlým Kedronem a naše auta opouštěla

Pohled na kopule chrámu Božího Hrobu.

periferii svatého města a hnala se na kopec Skopus, historický kopec, na němž stanul kdysi Titus a před ním ještě Ale-

xander Veliký. Oba uchváčeni byli nádherným pohledem, jenž se jim odtud nabízel. I my stanuli jsme na této památné hoře, abychom naposledy rozloučili se se svatým městem. Obraz, který zachytil dychtivý náš zrak, patří mezi nejkrásnější, jež kdy spatřilo moje oko. Jerusaleň ležel před námi jak na dlani. Odtud již dovedu rozpoznati všechny významné jeho chrámy a místa. Křesťanský Sion vévodí celému městu. Jeho umělecká basilika přechází svou věží všechny ostatní. Náš zrak překračuje městské hradby a letí střelbitě dál až k Betlemu a ještě za něj k poušti Judské, načež se stáčí nalevo až k Mrtvému moři a ještě za ně k horám Moabským a Gileadským, pak vrací se zpět a běží na sever až k údolí Jordánu . . .

Poklekáme na kamenité temeno hory a se slzami v očích modlíme se Otčenáš. Je to na rozloučenou s Jerusalemem, je to na rozloučenou s Betlemem, je to na rozloučenou s celým Judskem. Mnozí z nás tě, Jerusaleme, už nikdy více nespattí. Nezklamals našeho očekávání! Nevstoupili jsme do tvých bran v intencích Lotiho. nýbrž v intencích Joergensenových. Nehledali jsme v tvých zdech ztracenou víru, nýbrž její oživení a posilně-

ní... A nebyli jsme tebou macešsky od-
byti... Nakrmils nás duchovní stravou
až k zalknutí, naplnils nás žhavým ohněm
víry a svatého nadšení, očistils nás od
ducha tohoto světa, dals nám okusiti
sladkosti nebeského Jerusalema... A
proto, Jerusaleme, nechť uschne pravi-
ce má, nechť přilne jazyk k dásním mým,
zapomenu-li kdy na tebe...

Pomodlivše se Otčenáš, zapěli jsme
ještě »Anděle Boží, strážce můj!« a vy-
dali se na cestu Samařskem do Galilee.

Koráb pouště.

Ke studnici Jakubově.

Naše jízda Samařskem a Galileí až k jezeru Genesaretskému a odtud do Nazareta byla opět natáčením filmu s několika krátkými přestávkami, a naše dojmy podobají se dojmům těch, kdož viděli natočený film jednou běžeti na plátně... Jasně, ale i mlhavé, ba docela rozplízlé obrazy reprodukuje dnes naše duševní fotografická deska. Některé obrazy nedají se vůbec vyvolati, poněvadž na desce nic neuvázlo. A přece kraj, kterým jsme projížděli, je v pravém slova smyslu poset významnými biblickými místy a jmény. Většinu jsme projeli bez zastávky, nuceni spokojiti se letným pohledem z pádícího auta. Jiná, vzdálenější místa, zachytil zrak sotva na minutu. Na některých zdrželi jsme se na čtvrthodinku a pouze tři místa byla významána delším naším pobytem. Cestovní rozvrh nepřipouštěl změny. Nebyli jsme studijní výpravou, nýbrž poutní!

Zpracování celkového materiálu, zachyceného cestou, měřící skoro 200 km a vykonanou za jediný den, jest neobyčejně nesnadné, poněvadž získaná látka nemohla býti řádně zažita. Tak ihned při zvuku Tell el Fúl, označujícího místo starozákonní Saulovy Gabay, zůstává resonanční psychická deska němá. A přec je to rodiště i residence prvního krále Israele! O násilném a nemravném činu, jehož dopustilo se jeho obyvatelstvo na ženě efraimského levity, jakož i o jeho potrestání, vypravuje kniha Soudců 19. a 20. Čtyřhranné balvany, vykopané na tomto místě, jsou jedinými hlasateli zašlé jeho slávy.

Již jasněji se mi vryl v paměť obraz vesničky, na pahorku ležící, nesoucí dnes arabské jméno Er Râm. Vzpomenejte snadno na biblickou Ramu, na prokvní Deboru, soudící zde kdysi lid israelský, vzpomenete i na slova Jeremiášova: »Vox ululatus et planctus audita est in Rama« — »Hlas nářku a pláče slyšeti jest v Ramě«, neboť Rama stala se po dobytí Judska Babyloňany koncentračním táborem israelských zajatců. Odtud odváděni byli do zajetí babilonského... A sotva jste si s náma- hou poznačili v cestovním zápisníku ně-

kolik jmen, hlásí vám silniční milník a ručně psaný krátký rozvrh dnešní cesty, že projíždíte mohamedánskou vsí El Bire, jež není ničím menším, než dědicem biblické Maspy . . ! Odtud podniknuta byla na popud velekněze Fineesa trestní výprava proti pokolení Benjaminovu, aby ztrestala znásilnění ženy efraimského levity, zde soudil Samuel svůj lid, zde ustanovil Saula za krále, zde vyhlásil Juda Makabejský válku za osvobození národa ze jha syrského, zde dle tradice zpozorovali rodiče Kristovi, že jejich dvanáctiletý hoch se ztratil.

A nedaleko tohoto biblicky tak významného místa, stranou hlavní silnice, nachází se jiné, ještě posvátnější, z něhož nezůstalo, leč poarabštěné jméno Beitin. Není potřebí zvláštní fantazie, abyste si z arabského názvu vyvodili starozákonní Bethel, kde se oddělil Abraham od Lota, kde přespal podivnou noc Jakob na cestě do Haran, kde postaven byl prvním králem říše Israelské, Jeroboamem, chrám, v němž uctíván byl Jahve způsobem modlářským, kde byla prorocká škola, kterou navštívili největší proroci, Eliáš a Eliseus!

U Beitinu opustila naše auta Judsko a octla se na půdě bývalého Samařska.

Hornatý, pustý, vyprahlý kraj provází nás vytrvale. Po pravé straně silnice je viděti z vozu pahorek a na něm jakési rozvaliny. Z vůdcovského auta jsme upozorněni, abychom si ho dobře všimli. Je to bývalé Silo, středisko národa israelského po příchodu do země Kanaanské, poněvadž zároveň i sídlo jeho paladia, archy úmluvy... Heli, Anna, Samuel vybaví se vám v mysli...

Vjíždíme do menšího údolí. Je rovněž tak pusté a vyprahlé jako ty kopce, jež jsme opustili. Je sevřeno dvěma horami, jejichž jména Garizim a Hebal zní jako hudba v duši... Studnice Jakobova, Kristus, Samaritánka, to je logický postup myšlenek, vyvolaných těmito památnými horami. Opouštíme na několik minut svoje vozy a ubíráme se cestou několik metrů k základům jakési obrovské, ale jen načaté a nedostavěné budovy. Patří pravoslavným Řekům, kteří mají úmysl na tomto místě památné rozmluvy Kristovv se Samaritánkou zbudovati chrám. Pro nedostatek prostředků peněžních panuje na stavbě mrtvý klid již delší dobu. Vcházíme do krypty chrámové, kde uprostřed nachází se studnice Jakobova, 32 metrů hluboká, z níž malým okovem vytáhne ochotný náš schismatic-

ký bratr dosti vody, aby občerstvil ty nejžiznivější. Načež spouští okov po druhé, po třetí, aby se všem dostalo té vody, kterou pil sám Mistr. Krypta jest nízká

Fot. Al. Kratochvil.

Chrám u studnice Jakubovy u Sichemu.

a vybavena v duchu řecké orthodoxie. Spousta lamp, visících se stropu, několik začouzených ikon na zvlhlých stěnách, přeplněný oltář a dva obrovské svícný po stranách studně...

Neradi loučíme se s příjemným chladem podzemní svatyně a vracíme se do

vyhřáté pece na denní světlo. Se zrakem upjatým k hoře Garzim nasloucháme předčitané perikopě, zvláště při slovech Samaritánčiných: »Otcové naši na této hoře modlívali se, a vy pravíte, že v Jerusalemě jest místo, kdež náleží se modliti.« Dí jí Ježíš: »Ženo, věř mi, žeť jde hodina, kdy ani na této hoře, ani v Jerusalemě nebudete se modliti k Otci.« Jak je to tak prostě a pravdivě řečeno! Ano »na této hoře«! Vždyť stojíme na jejím úpatí! Dnes již nezvedá se na jejím temeni pyšný vzdorochrám samaritánský, právě tak jako na hoře Moria nezůstal z jeho židovského soupeře kámen na kameni... Nadešla chvíle, že ani v Jerusalemě ani na této hoře nejsou vysílány modlitby k Otci... Židé rozehnáni do všech úhlů světa a ze Samaritánů zbylo 160 duší, z nichž většina živoří v blízkém Nablúsu, biblickém to Sichemu. I v tomto dnes důležitém mohamedánském městě jsme na chvíli zarazili, abychom tu na místě samém obnovili vzpomínky na události, jež se zde před tisíci roky odehrály. Pomstění zneuctěné sestry synů Jakobových muži sichemskými, Abimelech, Jeroboam, povýšivší Sichem na residenční město nově utvořené říše israelské, Samaritáni...

Při průjezdu čilým rostoucím dnešním městem zahlédl můj lačný zrak barevnou reprodukci podobizny Pia XI. Byl jsem neobyčejně překvapen, neboť vedle Hebronu je Nablús téměř úplně muslimským městem, jehož obyvatelstvo je právě tak fanaticky zaujaté proti ostatním konfesím, jako hebronské.

Žena beduinská.

K hoře hor.

Naše auta pokračují v šílené jízdě. Přelétnou silnici, vedoucí do Jafy, a přiblíží se k pyšné biblické Samarii, ale jen na úctyhodnou vzdálenost... A nám těžko je uvěřiti, že ta malá arabská vesnička Sebastie, sestávající z několika kopulovitých arabských domků, je potomkem slavné Samaře, sídelního kdysi města modlářského krále Achaba a jeho nástupců Ochoziáše, Jorama, Jehu, nám těžko je věřiti, že ovzduší pahorku, nescoucího stopy mohutných staveb, bylo kdysi prosyceno marnými prosbami a hrozbami Eliáše a Elisea...

»Tell Dothan,« oznamuje nám při vjezdu do zavodněné rovinky náš jízdni rád a naše fantasmie oživuje tučné její pastviny stády dcbytky Jakobova a hledá v jedné z jejích četných cisteren ubohého Josefa, nenáviděného snáře a miláčka otcova... Historie, kterou vypravujete

šestiletým dětem nejraději, historie, při níž vaši malí posluchači maskují pláč rozpačitým smíchem, ba ne jeden z nich, citlivější, měkčí, náladovější, sensitivnější, úkradkem setře slzy, deroucí se mu do očí, historie, při jejímž živém líčení i váš hlas někdy zakolísá, tato čistě dětská biblická historie o Josefu Egypťském odehrála se tedy z části v tomto údolíčku, svlažovaném dvěma prameny, bohatém na cisterny, zeleném i v době letního sucha . . .

U Dženinu, starozákonního to Enganimu a novozákonního tradičního místa uzdravení deseti malomocných Kristem, opouštíme staré Samařsko a vjíždíme do galilejské roviny Esdrelonské. Věvec pohoří vyrůstá ze země. Gelboe, úmrtní lože Hospodinem opuštěného Saula a jeho syna Jonathana, Karmel, posvěcený kročejemi Eliášovými, Malý Hermon s posvátnou horou Tábor, která je cílem naší dopolední urychlené jízdy . . . Dříve však než staneme na široké lebce této posvátné kupy, jest nám objeti vesnici Zerain, biblické residenční město Jezrael, kde z návodu Jezabely ukamenován byl nevinný Nabot, kde však z rozkazu krále Jehu zločinná Jezabel dopadla s roztržštěnými údy na dlažbu ulice . . .

Zde kdesi v této širé rovině, která v jarní době vlní se mořem klasů, kde palestinská flora pokryje svým pestrým kobercem úbočí řetězového okolního pohoří, zde kdesi zahlédly mé oči první selský vůz, právě takový, jakého používají naši rolníci při svážení obilí. Jak až sem vnikl? Blízká židovská kolonie, jakých je tu několik, podala mi klíč k vysvětlení záhady. Sionisté, jimž přidělen byl zlomek půdy palestinské, něco přes 900 km², snaží se racionelními prostředky hospodářskými podmaniti si vzdornou palestinskou zemi, kterou, kdysi mlékem a medem oplývající, proměnila staletá líná, lhostejná, fatalistická arabská ruka v nepoddajný, zaneřáděný úhor aneb dokonce v kamenitou poušť . . . A je viděti, že při dobré vůli a pilné snaze stala by se Svatá země opět tím, čím kdysi byla. Dokazují to ty četné kolonie sionistické, jakož i některé kolonie křesťanské. Arabský způsob hospodaření zachovává až dosud tvrdšíjně biblickou tradici. Místo žacího stroje srp, místo mlátičky kopyto oslí či buvolí, místo třídícího stroje mořský odpolední vánek, místo vozu hřbet osla nebo velblouda, místo železného pluhu nebo traktoru primitivní dřevěné rádló, místo parního mlýna ruč-

ni žernov... Myslili byste, že místo umělého hnojiva dopřejí svým pozemkům aspoň přirozené mrvy zvířecí... Ani té jí nedají, používajíce jí za palivo...

Zde kdesi zahlédlo též moje oko první skutečný háj, rovněž výsledek práce sionistických kolonistů. Nese čestný název našeho presidenta...

U El Afule objeli jsme železniční trať, vedoucí z Haify do Damašku, opustili pohodlnou silnici a vypálenou travou hledali si cestu k majestátnímu Táboru. Z věnce oranžovníků, cukrovníků, fíkových a granátových stromů usmála se na nás arabská vesnička Sulem, starozákonní to Sunam, rodiště krásné Abisag, jejíž bujná, orientální horká krev měla zapuzovati chlad ze zimomřivého těla zestárlého Davida... Až dosud prý vynikají sulemské dívky neobyčejnou krásou a horkokrevnou letorou...

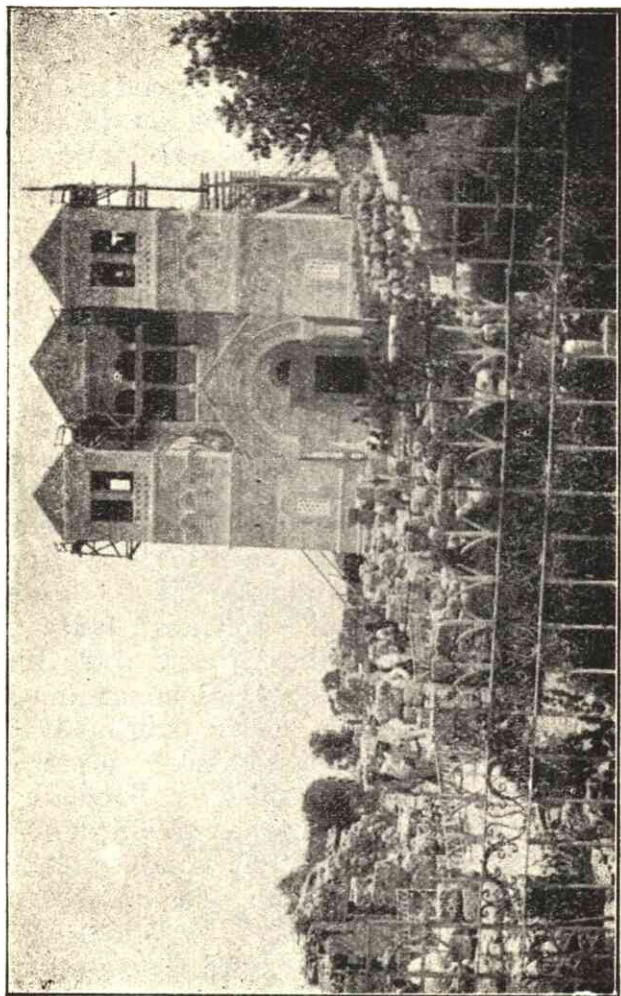
Ve vodní nádržce našeho auta vše voda, že to slyšíme až dovnitř vozu. Teploměr již dávno překročil normál. Volant dá se stále obtížněji řídit. Co z toho všeho vykvete...? Malý smyk právě před malou arabskou vesničkou, ležící bokem na svahu Malého Hermonu. Je to památné Naim, dnes Nain zvané. Zatím co náš

Basilika na Táboru. (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

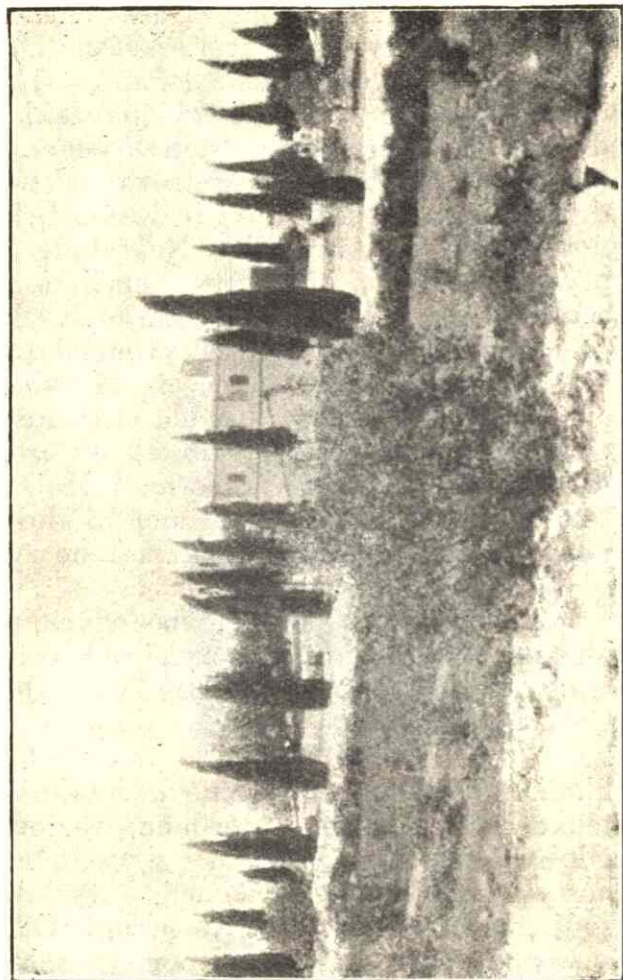
řidič s pomocí svých kolegů snaží se uvést volant do chodu, upírají se naše zraky k místu zázračného vzkříšení mládence. Bývalý obraz fantasie nemá se skutečností ni jednoho bodu styčného. Několik domků z hlíny uhnětených, bez městských hradeb, bez bran, do nich prozažených, těžko zapadá do rámce zidealisovaného obrazu... A opodál Naimu rovněž na svahu Malého Hermonu jiná arabská vesnice, zvaná Endur, budí náš zájem a s ním i reminiscence na dobu biblického studia. V Endor to bylo, kde dal si nešťastný Saul v předvečer bitvy s Filištiny v jeskyni známé místní spiritistky vyvolati ducha Samuelova, aby z jeho úst zvěděl tragický svůj konec... Nitrem lomcuje žízňivá touha zaskočiti do obou těchto namátných míst, poněvadž tajemný pud orientační a rozpoznávací je neobyčejně pobouřen, cítě blízkost dějiště skutečných výjevů Písma. Volant je však již uveden do pořádku a mysl násilně odtržena od zdroje zajímavé meditace.

Stanuli jsme již na úpatí svaté hory, kterou nazývají Arabové »Džebel el Tur« a křesťané Tábor... Projedše arabskou vesnicí Deburijí, kde Kristus uzdravil člověka, posedlého zlým duchem, na-

Basilika na Táboru s okolními zříceninami.

stupujeme nebezpečnou cestu do vrchu, ležícího 562 metrů nad hladinou Středozemního moře... Přes dvacet ostrých zatáček, někdy tak ostrých, že je třeba vzít na dvakrát, musila naše auta vytočit, nežli se octla na vrchu hory. Hrdlo se stahovalo, dech se úžil, srdce přeskakovalo při pohledu na příkře spadající úbočí a stametrovou hlubinu... Při couvání aut v ostrých záhybech stačilo povolení brzdy a náš osud podobal se osudu nešťastných poutníků bavorských, zde zahynuvších při automobilové nehodě... Teprve nyní pochopil jsem výzvu monsignorovu na hoře Skopus k zapění hymnu k andělu strážci... Ustal rozhovor, úsměv odletěl s lící, jen zbledlé rty šeptaly »Anděle Boží, strážce můj...!« Jediný šofér nezměnil výrazu své tváře... Tatáž fatalistická lhostejnost, totáž líně přimhouřené levé oko, tatáž nonchalantní posice za volantem, totáž pobroukávání si monotonní jakési arabské písni... A přece i on byl rozčilen... Svědčilo o tom šedesát cigaret, toho dne vykouřených a nepozorovatelné téměř oddechnutí, když jsme dosáhli cíle.. Naše stísněná prsa znovu volně si oddechla a tentokráte s opravdovým porozuměním, nadšením a vděčností doprovázela naše

Řecký chrám na Taboru.
(Fot. Dr. Fr. Vlach.)

kroky jásavým hymnem »Bože, chválíme Tebe!« do restaurované krásné byzantské basiliky »Proměnění Páně,« zbudované v letech 1921—1924 na základech křížáckého kostela. Stanuli jsme na místě, kde zazněla slova Petrova: »Pane, dobře jest nám tu býti . . . !« I nám bylo dobře dlíti ve stánku Boha Nejvyššího . . . Mystické světlo, dosažené uměleckou souhrou barevných oken chrámových, připomínalo zář, polévající proměněnou tvář Kristovu a nadšená píseň »K nebesům se orla vzletem« zanášela naše duše do vyšších sfér, v nichž vznášelo se proměněné tělo Ježíšovo, hovořící s Mojžíšem a Eliášem . . . Temperamentní slova neunavného poutníka jerusalemského vyplnila prázdná místa obrazu . . .

Po mši sv. a vydatném občerstvení v blízkém františkánském hospici polaskali jsme očima s chrámové terasy širé okolí. Celá Galilea ležela v náručí našeho zřaku. Oko po prvé spočinulo na modré hladině Kristova jezera, znovu dotklo se tenké nitky šedavého Jordanu, rozloučilo se s pohořím Gelboe a s posvátnými horami Hebalem a Garizimem a vyslalo svůj předběžný pozdrav Karmelu . . . Orli a sokoli, zde v přátelském poměru oblétující svatou horu, loučili se s výše s ná-

mi. Každá velká radost trvá jen okamžik.
I naše volně a radostně rozšířená hrud
opět se stahuje strachem a úzkostí...
Procitěná prosba k andělu strážci vnáší
resigovaný klid do duše...

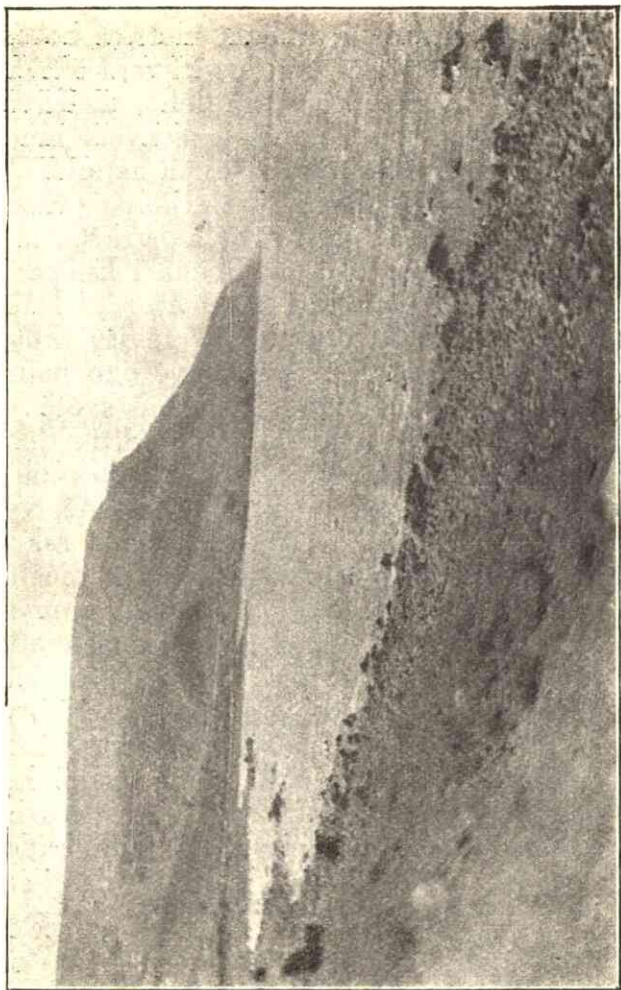
Jerusalemský žid.

K jezeru Kristovu.

Opouštíme basiliku a vrháme se do nebezpečné prohlubně... Hlemýždím tempem slézáme příkré úbočí svaté hory. Každá serpentina vyvolává v nás zvýšený oběh krve a mocný tlak ve spáncích... Přední auta, vykrucující poslední zatáčku, zdají se nám malým balvanem, řítícím se s kopce dolů... Jak jim závidíme!... Konečně jsme se též šťastně dolů dostali a pádíme cestou necestou kolem paty Tábora směrem, který nám vytklo vůdčí auto... Nebyl správný... Nutno se vrátiti a jinou cestou raziti si přístup k dalšímu cíli, k jezeru Genesaretskému...

Jak jsem se těšil na toto oblíbené místočko Spasitelovo...! Vždyť na jeho březích zrodila se evangelia, na něm aneb v jeho blízkosti proneseny byly hlavní řeči Ježíšovy, na něm aneb v jeho sousedství byly vykonány divy Kristovy.

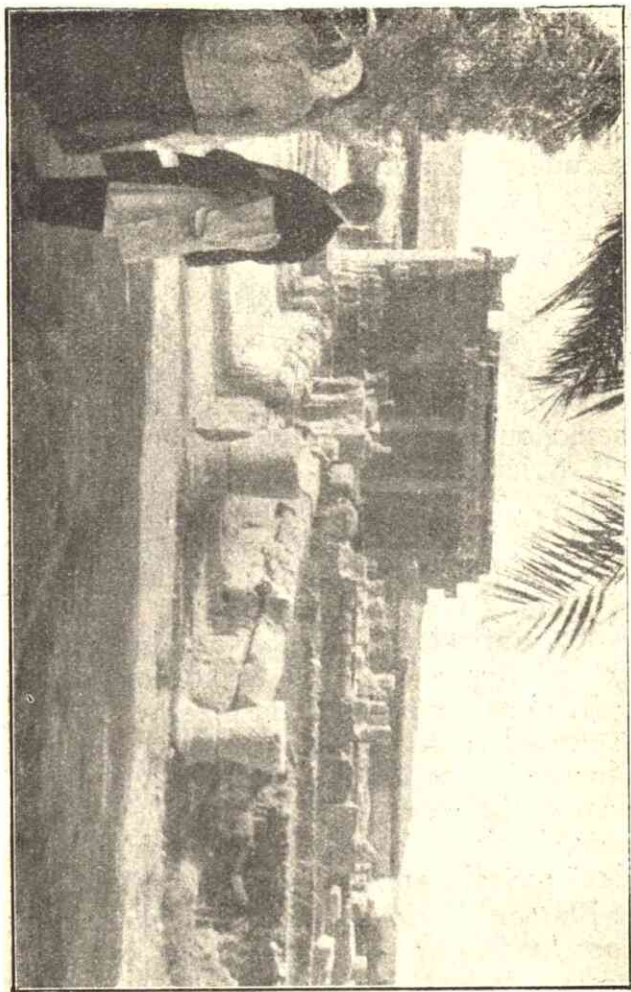

Na břehu jezera genesaretského.
(Fot. Dr. Fr. Vlach.)

Zázračný rybolov, utišení mořské bouře, zázračné nasycení lidu, uzdravení tchýně Petrovy, uzdravení ochrnulého, uzdravení služebníka setníkova, uzdravení mnoha jiných nešťastníků z jejich neduhů . . . Ale zde v blízkosti laškujících vlnek tichošlápského jezera byla vzkříšena i dcera Jairova, byla zaslíbena i Eucharistie . . . Jak jsem byl zklamán . . . ! Duše zachvěla se do posledního závitů, když po prvé zachytilo nedočkávané oko poušť tam, kde si malovalo ráj na světě . . . Smutný dojem nedovedla vyhladiti z duše ani Tabgha s pečlivě pěstěnou zahradou . . . Vše kolem jezera pusté, vysušené, vyprahlé, prázdné . . . Nikde stromů, nikde květin, nikde květcucích měst a městeček . . . Prokletý kraj! . . . Prokletý samým Spasitelem! . . . Tolik se zde nalopotil, tolik se zde namořil, tolik dobra zde způsobil . . . A výsledek? Skoro žádný! Proto slyšeti je až dosud ozvěnou z těch smutných, holých prázdných svahů kol oblíbeného jezera Kristova slova hrozby a kletby: »A ty Kafarnaum, zda budeš povýšeno až do nebe? Až do propasti se jdeš: neboť, kdyby v Sodomě byly se udály zázraky, které se děly v tobě, byla by zůstala až podnes. Avšak pravím vám: Zemi sodomské bude lehčeji v den

soudný nežli tobě.« Až dosud odrážejí pustá úbočí hrozebný hlas Spasitelův: »Běda tobě, Korozaim, běda tobě, Bet-saido! Neboť kdyby v Tyru a Sidonu byly se udály zázraky, které se děly ve vás, byly by dávno v žínici a popelu činily pokání!« Co zbylo z těch pyšných, nadutých měst..? Nic aneb skoro nic... Co zbylo z Kafarnau, z města, které nazýval Kristus svým městem...? Nic... Vykopané kvádry kamenné a čtyři zachované korintské sloupy s architrávem nemohou přec býti zbytky synagogy, v níž Kristus tolikráte kázal a zázraky činil...? A více pamětihodného zde není... Stará Kristova synagoga odpočívá snad až dosud pod troskami pozdější z doby římsko-byzantské... A je tu dále františkánský klášter s jedním pouze bratrem a s malou rozkošnou kaplí, jejíž okna hledí přímo do jezera.. A pak jsou tu konečně beduinské stany, jejichž obyvatelé zalézají před žhavým sluncem do jejich niter, ale i do jejich zastíněných okolí, jakmile slunko vleze zvědavě svými paprsky i do útrob stanů...

Plamenná slova ctitele Eucharistie a rodičky boží příbramské dopadala silou hromu do našich zemdlených a sklíčených duší, když v klášterním refektáři

Vykopávky synagogy v Kafarnaum.

(Fot. Dr. Fr. Vlach.)

kafarnaumském vyvolávala obraz dřívější krásy a hýřivého života, panujícího na těchto místech... Na to rozněžněla se při líčení scény přislíbení Chleba Života, aby znovu věštecky zdůrazněným hlasem varovala před podobným osudem naše moderní nevěřící města.

Z Kafarnau nezbylo tedy nic aneb skoro nic... Ale i z Betsaidy a Korozaimu nezůstal kámen na kameni... »Tam kdesi stála Betsaida,« praví mi P. Kleveta, ukazuje při tom na skupinu stromů na břehu jezera, »a na onom pahorku, jižně od údolí Semak, stála pravděpodobně Korozaím...« dodává smutně k tomu... Nic nezůstalo z těch četných kvetoucích měst a vesnic, lemujících jezero Mistrovo... Jen ta modrá jeho hladina usmívá se až dodnes na nás... Proč by se neusmívala..? Vždyť ona je nevinná, čistá jako ta průzračná čistá její voda... Její vlny vždy rády a ochotně nabídly svá záda svému Pánu, aby Ho přenesla s jednoho břehu na druhý... Její tvář vždy klidně a radostně naslouchala Jeho slovům... Její nitro poskytlo vždy ochotně potravu Jemu a Jeho apoštolům... Proto s radostí a rozkoší svěřujeme osvěžujícím vlnám jezera Kristova svá rozpálená těla. Je-

zero Genesaretské není Mrtvým mořem . . . Četné přítoky sladkovodních vod udržují jeho teplotu v osvěžujícím stavu, třebaž i jeho hladina je hluboko pod normálem Středoziemního moře . . . U jednoho svěžího přítoku odkládám svoji toaletu, kterou nesu již skoro pět minut v ruce, nemoha nalézt vhodného místa ke koupání, a vrhám se lačně do jeho vod . . . Vedle na břehu rybáři vypírají sítě, rozvěšují a spravují . . . Možno si přáti lepšího biblického pozadí . . . ?

Slunce povážlivě naklonilo svou tvář k západu . . . Hladina jezerní dostává zasmušilou barvu okolních pustých, šedých hor. Nasedáme znovu do aut, opouštíme oasu Tabghskou, projíždíme rovinkou genesaretskou, kterou Kristus tolikráte prošel pěšky, uzdravuje nemocné, a kolem El Medždel, evangelní Magdaly, spějeme do jediného města, ležícího na břehu jezera, zvaného Tabarije . . . Tabarije — Tiberias! Město, jehož vznik spadá do doby vlády Heroda Antipy, soudce Ježíše Krista . . . Rodiště talmudistické »Mišny«. Kristus se tomuto městu vyhýbal . . . My přece zastavujeme tu na několik minut, abychom svlažili vyprahlá nitra šestipíastrovou láhví piva . . . Naši šoféři přerušili s námi přátelské styky . . .

Spokojenost po koupeli v jezeře genesaretském.
(Fot. Dr. Fr. Vlach.)

Jejich lhostejný výraz obličeje přešel v zakaboněnou tvář... Nevíme proč?... Řeknou nám to cestou sami... Pili jsme u žida... A žid je jejich úhlavní nepřítel... Ale co počítí, když Arab je nenapravi-

telný lenoch a Tabarije je po výtoe ži-
dovská . . . ?

Míjíme vilovou čtvrt Tiberiadskou a
stoupáme do vrchu, odkud běží již rovná
silnice kolem Kurun Hattin, tradičního
místa horského kázání a historického mí-
sta porážky křižáckých vojsk r. 1187
sultánem Saladinem, dále k Nazaretu.
Projíždíme údolím, zv. »wâdi Rummane«.
Jeho prst mohla by býti matkou boha-
tých obilních klasů, které trhali apošto-
lové Kristovi, trápeni hladem, a vydr-
cené zrno pojídali cestou . . Ale bylo to
právě v sobotu . . . Farizeové měli opět
další malicherný důvod, aby vinili Mi-
stra z rušení dne Páně . . .

M i n c e .

Do Nazareta.

A pak již přišla Kefr Kenna... Slunce zapadlo již za obzor, ale jeho ohnivé paprsky zabarvovaly krajinu dosud krví své záře... V jejím osvětlení přečetl jsem jasně na pokraji vsi nápis na jedné budově: »Domus Bartholomaei« — »Dům Bartolomějův«... Jsme tedy již v Kaně Galilejské...! Apoštol Bartoloměj je totiž zdejším rodákem... V takovém místě nutno vystoupiti. Ubíráme se tudíž pěšky k tradičnímu domu zázraku Ježíšova... U vesničky je neobyčejně živo... Občané Kefr-kennští jsou v nejlepší práci... Mlátí obilí, které uzrálo již před čtvrt rokem. Jako u nás na horách, kde se mlátí v zimě. Jenže je rozdíl ve způsobu mlácení. Obyvatelé moderní Kefr-Kenny zůstali věrni obyčejům biblické Kany... Mlátí až dosud po starověsku... Naše čtená výprava přerušuje je v práci. Ukazují nám hromadu pšenice, ba jsou ochotni prodati nám

hrst palestinského obilí za jeden piastr . . .
My jsme je ovšem o to nežádali a ne-
máme ani v úmyslu činiti pokusy s
Kefr-kennskou pšenicí na naší půdě . . .
Ale jsou patrně obchodnický založení,
tihle Kefr-kennští . . . Neboť v minutě
jsme obypáni rojem malých i velkých
Kefr-Keňanů, vnučujících nám miniaturní
hliněné amfory, pohlednice, granátová
jablka, hrozny, fíky, ba dokonce nabízí
nám jeden z malých Kefr-Kenňat i živého
vrabce . . . Toho bez díky odmítáme, ra-
díce malému obchodníku, aby jej raději
pustil na svobodu, poněvadž ho beztoho
nikdo nekoupí . . .

Prosekáváme se takřka cestou k far-
nímu chrámu františkánskému, abychom
shlédlí tradiční místo evangelní svatby . .
Po schodech sestupujeme do krypty, kde
stojí šest imitovaných džbánů kamen-
ných, připomínajících šest evangelních
štoudví na vodu . . . V úzkém otvoru, ve-
dle se nacházejícím, byl vykopán ká-
men s nápisem: »Na zbožnou památku
Josefa a jeho přátel! Buď mu požeh-
nání! Amen!« Vedle pak je prázdná ci-
sterna . . . Tajemný psychický proutek
orientační je nervosně rozechvěn a na-
pomáhá fantasií k rekonstrukci evangel-
ního děje . . .

I tento novější chrám, zvedající se nad troskami domu příbuzných snoubenců Mistrových, nese ráz syrských svatyň, podobně jako basilika Proměnění Páně na hoře Tábor.

Doprovázeni neodbytnými kupčíky kanskými po celé cestě až k autům, vsedli jsme rychle do vozů a pokračovali v další jízdě. Soumrak snesl se již nad krajem a jen reflektory určovaly směr . . . Melancholie vkrádala se v duši . . . Nitro přeplněno bylo dojmy . . . Kristus byl jejich středem . . . Žhavá touha, spatřiti Ho v lidském těle, zachvívala nervy . . . Kraj, místa, osoby napomáhaly fantasii k vytvoření Jeho věrné podoby . . . A přece nebyl to On . . . Scházelo Jeho živé slovo, chyběl Jeho vševidoucí zrak . . . Je vůbec možno oživit osobu Kristovu . . . ? Bůh a spolu člověk . . . ! Uniká našim lidským představám . . . Vymyká se lidské obrazotvornosti . . . Máme přibližné podobizny Sokratovy, Demosthenovy, Budhovy, Mohamedovy . . . Máme i vzdálenou podobu Krista . . . ? Nemáme . . . Nezanechal nám žádné . . .

Za tmy vjíždíme do Nazareta. Jen elektrické žárovky, rozseté po amfitea-

trálně rozložené stráni, upozorňují nás na důležitost místa . . . Jsme v městě třicetiletého skrytého života Ježíšova . . . Přesycen dojmy a znaven celodenní jízdou uléhám ihned po večeři v útulném pokojíku františkánské »Casa nova«, abych již o páté ranní hodině první sloužil mši sv. na místě Zvěstování tajemného Početí Panny . . . Rozrušené nervy nedají mi klidně spát, takže již o půl třetí hodině mohu vstát s lůžka, neboť vím, že každý pokus, donutiti znavené tělo k odpočinku, bude bezvýsledný . . . Přes to čekám až do čtvrté hodiny, načež opouštím hospic a za ranního světla hledám vchod do chrámu Zvěstování P. Marie . . . Hlavní brána je dosud zavřena, proto nutno prostranství chrámové obejít a vniknouti do nitra vedlejším vchodem. Před bohatě rozkvetlými dvěma oleandrovými stromy sedím tu na nádvoří chrámovém spolu se svým dobráckým a sympatickým spolupoutníkem, jehož tvář již silně upomíná na tělo biblického bratra Jakobova a bílý plášť přechází již ze šedého do černého odstínu . . . Dobráček boží, rovněž tak vyspalý jako já, netají se svým podivem nad dobrým spánkem bratří Dobráčka z Assisi, neboť dveře chrámové jsou dosud zamčeny. A

kolem mrtvý klid... Otevřeli nám památný chrám teprve deset minut před pátou... A za deset minut na to sestupoval jsem v mešním rouše, doprovázen bratrem františkánem, po stupních do tmavého klenutí, nacházejícího se pod hlavním oltářem, abych na místě, poznačeném slovy »Verbum caro hic factum est« — »Slovo tělem zde učiněno jest« přinesl novozákonní oběť Slovu tělem učiněnému... Při mši sv. dolétala k mému sluchu jak z mešního formuláře, tak zvláště z prostředí slova evangelia Lukášova: »Měsíce šestého pak anděl Gabriel poslán byl od Boha do města galilejského, jemuž jméno Nazaret, k panně, zasnoubené muži, jemuž jméno bylo Josef z domu Davidova, a jméno panny Maria...« Řada nazaretských žen přistoupila při mši sv. ke stolu Páně...

U téhož oltáře sloužena byla o dvě hodiny později společná mše sv., při níž otřásaly se klenby chrámové naší mariánskou písní »Zdravas, Maria, anděl Páně s nebe...!« Po mešním evangeliu vystoupil z jeskyně bílý strahovský premonstrát a prosycen posvátností místa, jal se mluvití »avec onction«...

Poněvadž náš slavnostní vstup do

památné svatyně nazaretské minulého dne byl znemožněn pozdním naším příjezdem do Nazareta, bylo stanoveno v náhradu jeho uspořádati příštího dne slavnostní průvod městem s návštěvou jeho památných míst... Proto rozhlaholila se následujícího dopoledne úzkými uličkami nazaretskými lurdská oblíbená lidová píseň »Kde v údolí ku řece hora má sklon« a přerušila práci nazaretských mědikovců, truhlářů, kovářů, ševců, krejčích, tesařů, pracujících vesměs skoro na bazarové ulici... Tak pracoval i Josef a jeho mladičkový pomocník Ježíš... Bůh mi odpustí, že jsem spolu nezpíval a v mysli rozvínoval tuto představu... Byla přec tak lákavá a slibná... Což nezasluhovala rovněž patřičné pozornosti..? Stanuli jsme v kostelíčku sjednocených Řeků, stojícím na tradičním místě nazaretské synagogy... Perikopa, přečtená na této posvátné půdě, dosvědčila, že nikdo není prorokem ve své vlasti: »... i rozvinuv knihu, našel místo, kde bylo psáno: Duch Páně nade mnou; proto pomazal mne, poslal mne zvěstovat evangelium chudým, uzdravovat zkroušené srdcem, ohlásit zajatým propuštění a slepým prohlédnutí, propustit utisknuté na svobodu...« Za

to chtěli Ho spoluobčané svrhnouti se skály...

Rozvinuji přerušeny obraz Ježíše — mladíka cestou k prameni Panny Marie .. Lurdská píseň znovu plní úzkou uličku nazaretského bazaru. Ocitáme se na vol-

Pro vodu!

nějším prostoru. Karavana velbloudů klusá k Tiberiadě, obtíženi osli vracejí se do města, »z něhož nic dobrého nemůže pojití«, zástup žen s amforami, ale hlavně s plechovými nádobami na hla-

vách spěchá k jedinému zdroji nazaretskému... Pátrám po jejich obličejích... Jsou hezké, některé i krásné... Bílá pleť, husté řasy, pravidelné rysy tváře a dlouhý černý vlas... Spuštěné copy po zádech sahají mnohým až k bedrám... Je to opravdu jejich vlastní vlas...? Je až příliš černý, ne nepodobný velbloudímu zínění... Či činí i Nazareťanky to, co činily naše ženy před deseti či patnácti roky...? Ale podoby Panny mezi nimi nenalézám... Za to jsem šťastnějším při pozorování mužské mládeže... Vlastně jsem upozorněn bystřejším pozorovatelem na krásného hochu, příjemné jakoby modelované tváře, ale co hlavního, čistého blondýna... Zjev, který není v Palestině k objevení... V Nazaretě u studnice Panny Marie jsem jej zachytil...

Pramen Panny Marie, jediný pitný zdroj nazaretský a proto zcela určité navštěvovaný samou Matkou boží, vyvěrá poněkud dále od kašny, a to na místě, na němž stojí dnes řecká svatyně, která nám byla zpřístupněna teprve po delším čekání na jejím nádvoří.

Za zpěvu lurdské písně vracíme se zpět do města. Tentokráte zdraví nás

U pramene Panny Marie v Nazaretě.
(Fot. Olga Drdlová.)

jásavý hlahol zvonů z chrámu »Dílny sv. Josefa«, v němž hlavní oltář, zasvěcený Svaté rodině, věnovaný také katolíky moravskými, ještě důstojněji než v Betlemě representuje naši vlast na svě-

tovém foru palestinském. Chrám sousedí s palácovou budovou chudých bratrů sv. Františka . . .

Mnozí z poutníků netají se svojí nevolí . . . Mně postačila osoba F. Jana, robustního, zdravého, německého františkána, diplomovaného inženýra a architekta, tvůrce kostela i kláštera a stavitele budoucího největšího chrámu palestinského . . . Není to luxus, je to přirozený projev františkánského genia . . . Zdravý germánský, podnikavý a k tomu hříchem neposkvrněný geniální duch potřebuje k svému vybití značného rozpětí . . . F. Jan to částečně již ukázal a ještě dokáže na stavbě nazaretského dómu, jehož kopule bude mítí poloviční průměr kopule svatopeterské v Římě . . . Dobrácký syn sv. Františka provádí nás dosavadním dílem svého architektského genia a končí prohlídku ve své skromné technické kanceláři, plné plánů, náčrtků, kreseb, fotografií a sádrových odlitků . . . V životě civilním byl by dnes možná novým, moderním Bramantem aneb aspoň sekčním šéfem technického oddělení ministerstva veřejných prací . . . Takto je chudým františkánem, ale přitom tak spokojeným, že mu k jeho spokojenosti neschází již nic jiného — jen

nebe... To byla jeho slova na rozloučenou....

A na svahu kláštera elektrický drtič mele ocelové skály na prášek a jiný stroj uhlazuje kvádry a opět jiný tvoří mramor... a nedaleko parní mlýn moderním tempem žere obilí... V Palestině, kde se dosud neodpoutalo devěta-
devadesát procent obyvatelstva od mentality biblických svých předků...!

V chrámu Zvěstování Panny Marie ukončen byl náš slavnostní průvod velebným »Bože, chválíme Tebe!«

Fellah s čibukem.

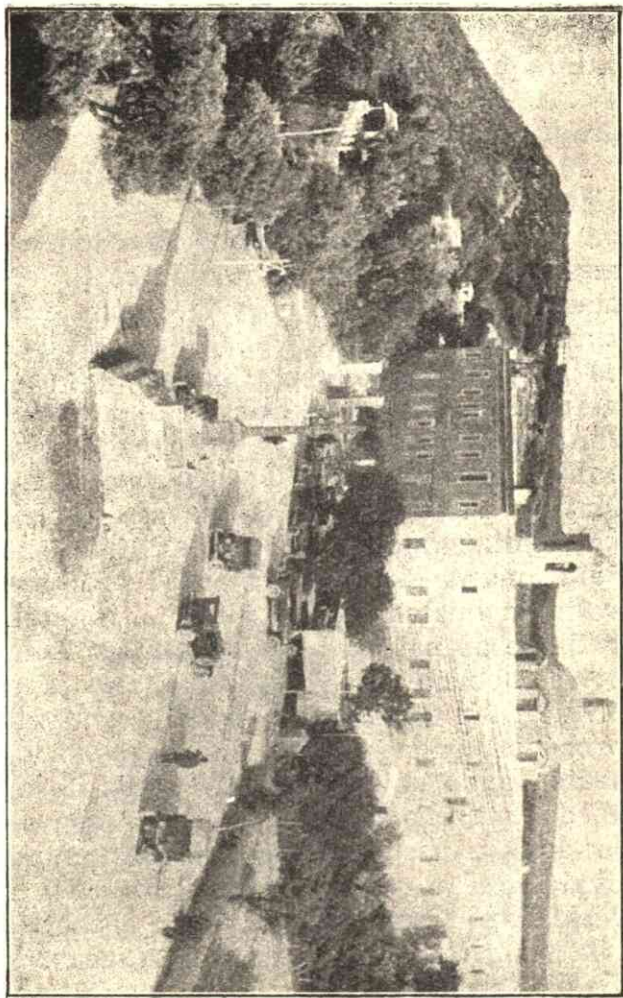

Na Karmel.

Kolem pahorku s kapličkou »Naší Paní Hrůzy«, kam klade tradice místo, z něhož Matka Boží, plná smrtelné úzkosti, sledovala svého jedináčka, hnaného jako vyvrhele z města na skálu, se které měl býti svržen do propasti, a kolem této hory Svržení pospíchala naše auta k druhé hodině odpolední k závěrečnému a poslednímu cíli naší pouti palestinské... Spáleným plochým krajem blížila se k moři. Přejela památný potok Kison, jehož vody znachověly kdysi krví mrtvol vojska Sisarova, poraženého geniálním duchem Debory a Baraka, jakož i krví mrtvol kněží Baalových, usmrcených z rozkazu Eliášova... Blížili jsme se k Haifě. Po levé straně potěšil se zrak zeleným úbočím lesnatého pohoří Karmelského, po pravé azurem Středomořské hladiny. Z vozů hledíme vypátrati tradiční místo posvátného pohoří, na němž

zvítězil Jahve nad Baalem, Eliáš nad 450 kněžimi Baalovými, jakož i tradiční sídlo »prorocké školy« Eliášovy a Elisěovy... Vidíme jen jakousi kamennou ohradu a pak kapli či mešitu...

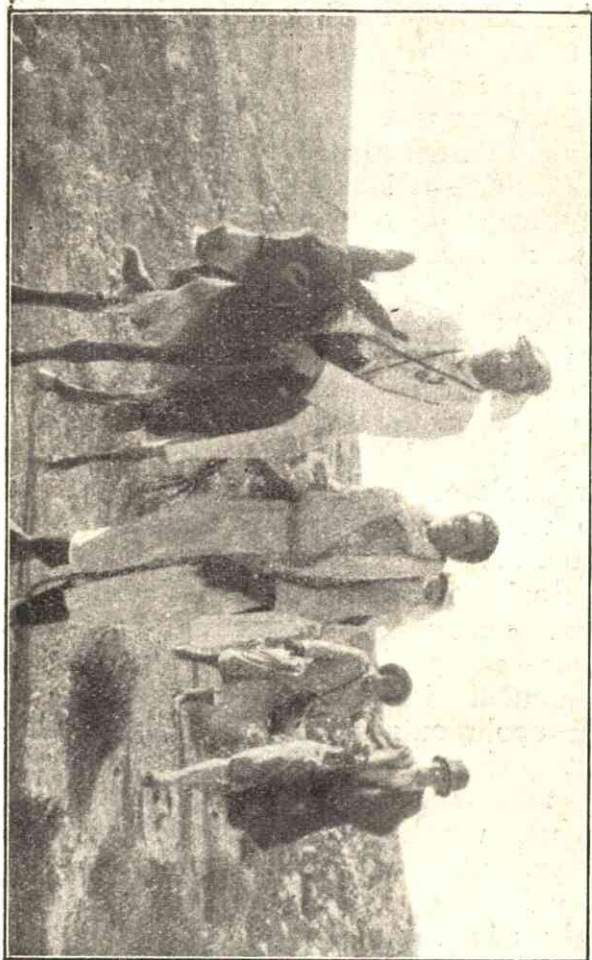
Moderně upravenými ulicemi kvetoucího přístavního města Haify projíždíme od jednoho konce na druhý, abychom za městem odbočili na hadovitou cestu, vinoucí se na temeno hory Karmelu. Za zpěvu písně »Tisíckrát pozdravujeme Tebe«, kráčíme průvodem z hospice karmelitánského do nedalekého rotundovitého chrámu »Naší Paní Karmelské«, abychom políbili drahocenný šat zázračné sochy Matky Páně, stojící na hlavním oltáři, vyslechli zanícená slova horlivého souda mariánského a rozloučili se s posvátným místem Svaté země... Smutek plížil se do našeho nitra... Smutek těch, kteří opouštějí své nejdražší, aby je v životě snad už nikdy nespátřili... Myslí proběhla řada obrazů, zachycených na svaté půdě palestinské a vrytých do ní až do tmavého hrobu... Srdce reagovalo dojmy, nashromážděnými cestou po Svaté zemi... A do očí tlačily se slzy... Naše Paní Karmelská je viděla a pochopila... Nadešla hodina rozloučení s vlastní Kristovou...

Klášter na Karmelu. (Fot. Dr. Fr. Vlach.)

Na blízkém moři, zakotvena před přístavem, čekala naše loď »Carnaro«, aby nás po šestidenní plavbě dopravila poblíže domovu... Po šestidenní plavbě...! Bude ta naše druhá mořská cesta opět tak klidná a šťastná, jako byla první? Stojíme před magicky reflektory ozářencu zázračnou sochou P. Marie... Zlatá písmena: »Ave, maris stella« tvoří její gloriolu. Jako ten blízký maják karmelský vrhá i její pozlacený šat jasné paprsky na celé okolí... Prostředí, které téměř vynucuje slova písně: »Oceánem pluje loď, ku břehům mě doprovod, hvězdo mořská, denice...«, jež brzy na to vznáší se k velebné kopuli chrámové...

Rozloučili jsme se s posledním svatým místem palestinským, rozloučili jsme se pohledem s okolním krajem, rozloučili jsme se i s některými svými spolupoutníky, mezi nimiž byl i náš fotografista a naše fotografistka, kteří měli skončiti své putování až v Egyptě, vsedli do aut a jeli k přístavu, odkud motorovými lodicemi dostali se k naší »Carnaro«... Znamé tváře uvítaly nás úsměvem... Lodní důstojník ing. Přeslička, odbyv si čtyřhodinové mučení v lodním pekle, přispěchal opět

Náš fotograf — jezdec.

Naše fotografistka.

s radostí do kroužku svých krajanů... Vraceli jsme se z pouti a z pouti přinášíme se známým dárky... I na to monsignore pamatoval a podělil vzácnými památkami, dýšícími vůní Svaté země,

veškeren téměř lodní personál, od kapitána až po plavčíka...

Teprve k jedenácté noční hodině proťal vzduch ostrý naříkavý jakot lodní sirény po třetí... Kotva vytažena, šroub zařezal se do vod a rozpěnil hladinu jako dopadající síla vodopádu. Plujeme po druhé k Jafě. Pomalu zapadají elektrické hvězdičky haifské za obzor. Jsme opět na širém moři, a než se noc převalila, probouzím se na palubě s obrazem Jafy před svým zrakem. Je přece jen sličná ta evangelní Joppe!... Mám nyní dosti času vychutnati její krásu. Odpouštím františkánům jejich procovskou krychli. Při její stavbě byli vedeni utilitaristickými úmysly... Zmodernisovaná doprava učinila škrť přes jejich rozpočet... A bílá rozsáhlá krychle je skoro stále prázdnou...

Pozoruji město Petrovo, jak mění poněnáhu svůj vzhled... Nemění jej samo, mění jej slunce... V polední hodině koupe se již v jakémsi podivně skličujícím fialovém světle... Od Tell-Avivu až po dům Šimona koželuha...

Pozoruji život kolem sebe, kolem lodí. Janovská »Brasile«, francouzský »Lotus« a anglický »River Tigris« kotví spolu s námi ve vodách jafských. Odpo-

čívají po dlouhé, namahavé cestě. Naše odpočatá »Carnaro« spěchá s odjezdem do vlasti... Od osmé do půl jedné hodiny přivázejí arabské lodice nové a nové cestující, takže před jednou hodinou polední je nás již hodně přes 300. Rázem první hodiny popolední hnula se loď. S ní jakoby o závod vyrazila lodice zástupce anglické vlády a několik dám a pánů na ní. V přesném, stále rychlejším taktu pleskala vesla šesti čacích Arabů o rozduřenou hladinu vodní, v přesném, stále rychlejším tempu ozvalo se z arabských hrdel několikrát po sobě »Marhâba«... Buďte zdraví i vy, synové Esauovi...! Buď pozdravena ještě jednou a naposledy Svatá země...!

Stojíme na palubě s očima ku břehům asijským obrácenýma... Náš zrak hledí proniknouti za tu vyprahlou rovinu Saronskou až k horám Judským, až k svatému městu... Zoufalý, beznadějný pokus... Je třeba spokojiti se pouze s přibližným směrem. I tomu imaginárnímu bodu tam v dáli posíláme svůj vřelý a poslední pozdrav, své bolestné poslední s Bohem!...

Domů.

Břehy asijské noří se ponenáhlu pod vodu, až zmizí úplně. Ocitáme se opět na širém moři, svěřující své životy opatrností kapitánově a ochraně boží.... »Anděle boží, strážce můj« znovu zaznívá s paluby »Carnaro«... Po kolikáté již...? Krátká procházka po palubě a bleskové zachycení různorodých hlasů stačí, abychom si uvědomili, že již netvoříme jádro lodní rodiny. Jsme rozdeptáni semitským živlem rozličného genu. Vedle pravověrných synů a dcer Abrahamových, jichž hrůzně zdeformované obličejy, těkavá potutelná očka a jidášský nádech vlasů jako by nesly pečeť prokleté rasy, jsou na lodi i jejich sionističtí bratři většinou bolševicko-atheistického zabarvení, bez pejzů, bez kaftanů, bez rituálních čepiček, bez plyšových klobouků, pravidelných skoro rysů v tváři, oděni dle poslední anglické módy... K posledním patří i naši ka-

bině nově přidělený čtvrtý nocležník, pan Mordechal ben Hillel Hakohen, čestný president svazu hebrejských spisovatelů v Palestině, inteligentní israelita polské provenience...

Rozbroukané moře projevuje stále intenzivněji svoji mrzutou náladu. Jeho zachmuřená tvář přechází ve vzteklý výraz, jeho zlověstné bručení v ohlušující řev. Po dva dny a dvě noci jsme nuceni bezmocně naslouchati jeho bouřlivé písni... Většině cestujících je již z toho na nic... S bílými obklady na hlavách leží apaticky na ložních lehátkách anebo i na lůžkách v kabinách a mají-li vůbec nějaké přání, pak jest jím vřelá touha uniknouti co nejrychleji protivnému moří... Jak se časv mění..! Co vše nedovede nálada! Vzpomínám na naši plavbu do Svaté země... Klidná, nekoječná, azurová hladina mořská stala se mnohým idolem... Ve velebném tichu noci díthyrambv pěli a skládali na ni.. Ba nechvělv hlasv. které pro změnu volaly do mořské bouři... Jejich volání nebylo vyslyšeno ihned, ale přece.. K úplné spokojenosti..? Náladu postižených vstíhovala slova dobráčka božího: »Jakživ už nechci moře viděti...« Víím, že tak nepromluvila chladná, zdra-

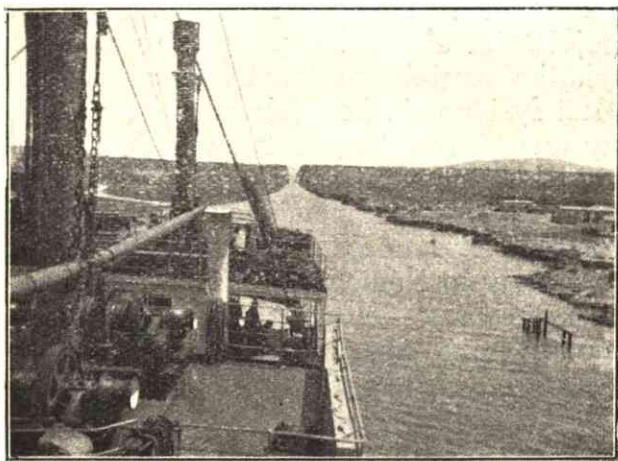
vá rozvaha, nýbrž třešticí hlava, protivně se houpající žaludek a skleslé, apatické tělo... Bylo mi upřímně líto tohoto dobrého kněžského Esaua... Jeho lehátko, nacházející se na místě největšího výkyvu v zádi lodi, osiřelo na 54 hodin... I v kuřáckém salonku II. třídy osiřel některý z přenosných oltářů a nejedno místo věřících zůstalo volné...

Minuli jsme již ominósní Krétu a kolem Milo a Aeginy blížili se ke klidnějšímu pásmu moře. Athénská Akropole s propyllajemi a přístavem Piraeem jasně prohlédla se vzdáleného pobřeží. Se vzpomínkami na řecké klasiky rozloučil se náš zrak s blízkou Salamis. Ale to už jsme byli v obvodu korintského průplavu, který znamenal posvátný klid na moři i v žaludku... Apatie mořskou nemocí postižených pod kouzelným proudkem utišených vln rázem mizí a paluba skvítá normální obraz čilého ruchu a života. Smích, který před dvěma dny uletěl kamsi v neznámo, znovu se vrátil, hovor, který před dvěma dny oněměl, znovu ožil, zpěv, jenž by připadal výsměchem v době, kdy paluba III. třídy proměnila se v nemocnici, ozval se veselými tóny právě s tohoto místa...

Blížili jsme se čím dál více k domovu.

Jeho ovzduší, radosti i starosti, práce a zápasy, zvyky a způsoby jako by počaly pronikati až na samou palubu lodní. Po prvé ozvala se též touha po zprávách z bližší naší vlasti. Téměř tři neděle neměl jsem novin v rukou. Proto s radostí sáhl jsem po ruském emigrantském žurnálu »Poslednija Novosti«, válícím se po podlaze paluby, a dal se hltavě do čtení. S neobyčejným zájmem a úžasem přečítám noticku, oznamující, že »ve vsej Francije stojat choloda. V Parížě včera utrom bylo tolko 4 gradusa těpla.

Půjčil terstský Lloyd.

Průplav korintský

V gornich částjach vypal obilnij sněg...«
Je to možné...? Zatím co my nestačíme
měnití potem ničenou toiletu, naši kraja-
né doma mrznou...? Jak se opět těším
na ten příjemný chlad našich lesů...
Ale podobné chladno v červenci a k tomu
ještě v jižní Evropě zdá se mi býti přece
jen trochu neuvěřitelným zjevem. I po-
hlédnu na záhlaví listu a nacházím roz-
luštění záhadné noticky. Noviny nesly
datum 10. května...! Ale jak obsah,
tak i zachovalý zevnějšek žurnálu ne-
zdály se mi podezřelými...

Třetí den na moři... Zmocňuje se
mne pocit omrzelosti... Toužím býti
již doma... Hledám rozptýlení nudy v
nejbližším okolí. Po pravé straně mého
lehátka zaujala posice tříčlenná rodina.
Muž fysionomie kovářského místra, žena
vysloveně semitského typu a dcera ze-
vnějšku i chování americké miss... Ho-
voří hamburskou němčinou, ale jsou z
templářské kolonie u Haify. Jedou na
návštěvu do Německa. Muž po deseti le-
tech, matka s dcerou po prvé. Semitsky
modelovaný nos matčin zmátl samého
stewarda, který pobíhaje s gongem po
palubě, svolávajícím orthodoxní židy k
rituelně připravenému dejeneur, sklonil
se nepozorovaně k milé paní a diskretně

ji upozornil slovem: »khošer...« Paní se usmála a odpověděla zamítavě hlavou... Byla evangeličkou podobně jako její dcera, kterou v otázce vyznání podrobila jakémusi výslechu vedle ní ležící souchotinářská Řekyně, jedoucí se svými bohatými rodiči do Paříže k slavnému specialistovi plicních chorob... Jako malé dítě hrála si tato již stárnoucí adoptovaná dcera řeckých nabobů se zlatými řetězy a vzácnými památkami ze Svaté země, tážíc se při tom templářské dívky úsečnými slovy: »Orthodox? Armén? Katholik? Protestant?« Ano, protestant, a proto dostalo se německé kolonistce případného dárku z bohatých zásob k smrti odsouzené dcery Hellady.

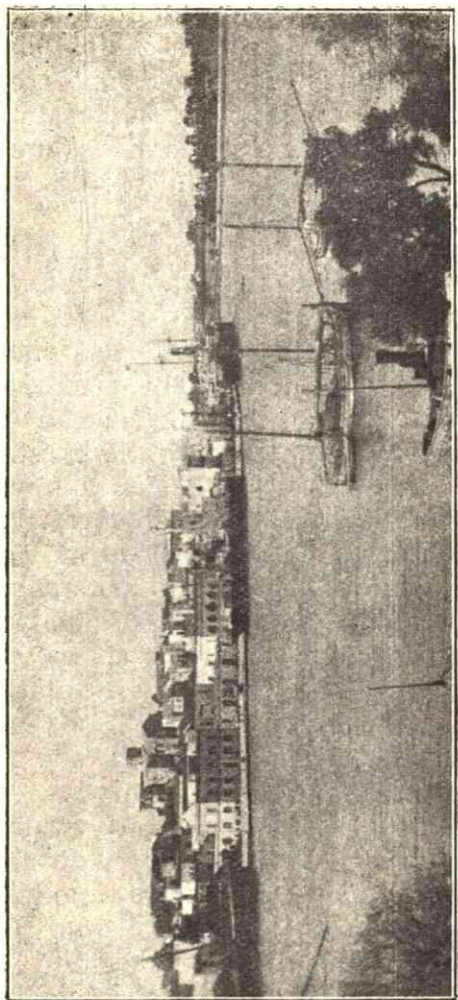
A ještě kdosi nevědomky vnášel trochu života do jednotvárné uspávající atmosféry lodní a napomáhal k zahánění nudy. Bohatý Američan z Floridy, dobře stavěného těla, s umělým okem, ztrnule vytřeštěným... Jeho vzácné floridské doutníky bylo viděti v nejedněch ústech... Za přetlumočení doporučení, které mu dal biskup ze sv. Augustina dr. Barry pro rektora americké koleje v Římě, dra Burkeho, dostalo se mi doutníků dvou... Zvláštní důraz kladl náš Američan na větu, v dopise se na-

cházející: »Though not son of the Church« . . . Ačkoliv nebyl synem Církve, přes to dal mu biskup, un very good man and Friend, velmi dobrý muž a jeho přítel, doporučení, aby mu byla umožněna i audience u sv. Otce . . . Americký stisk jeho železné pravice v Brindisi byl posledním projevem jeho sympatie . . .

Nadešel pátek odpoledne, chvíle, kdy u Zdi nářků počínají se tvořiti skupiny synů vyvoleného národa. I v našem lodním salonku, jenž dosud nám sloužil za místo novozákonní oběti, shromáždili se starozákonníci v rituálních pláštích a fylakteriích a brzy na to rozdíral vzduch krásný, zoufale bolestný zpěv vyhublého rezavého kantora. S tvářemi k Jerusalemu obrácenými oplakávali zašlý lesk své bývalé slávy . . . Jejich krvavá lamentace proti vůli vnášela melancholii v duši, ale jejich rituelní přešlapování s nohy na nohu budilo, samochťíc, představu člověka, násilně cosi v sobě zdržujícího . . . Zkrátka, vážné bylo pohlceno směšným . . .

Dostavila se toužená neděle. Poslední nedělní společné bohoslužby na palubě I. třídy. Vybraným, poetickým slovem přednesené kázání přítele B. a mše sv.,

Půjčil terstský Lloyd.

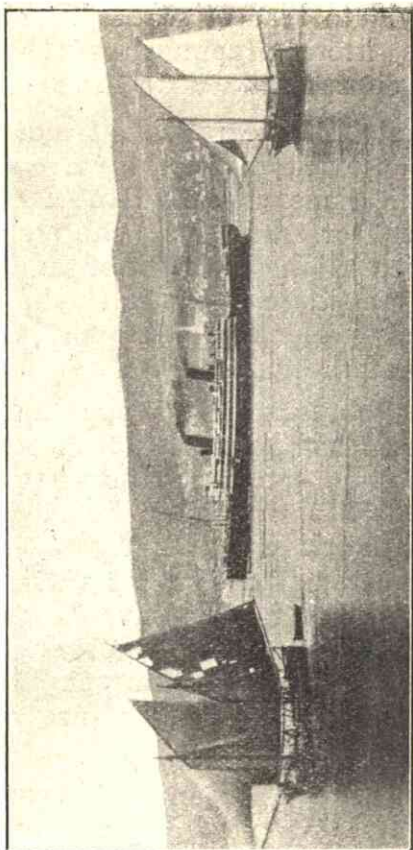
Brindisi.

sloužená monsignorem. Odpoledne přednáška pana Kunzendorfa z Vratislavy v saloně I. třídy o Terezii z Konnersreuthu. Nic nového, až snad na to, že stigmatizovaná, jež se s řečníkem osobně zná, měla v jeho přítomnosti sdělit, že nepřechká věku Spasitelova...

Jedeme již kolem pobřeží Istrie... Šoupavým tempem brázdí loď tichou hladinu mořskou. Je kolem 10. hodiny večerní. Sionisté dopěli své národní písně, když v tom zazní z mezipalubí děkovná slova naší mariánské písně: »Chválu vzdejme svrchovaně nejsvětější Matce Páně!« Ustává šum a hovor na všech stranách. Židé pravověrní i sionisté, Němci i Angličané, pozorně naslouchají naší oblíbené písni... Naslouchá pozorně i lodní důstojník, náš krajan inž. Přeslička, a jeho ztvrdlé tahy v obličeji povolují. Je zřejmě i on dojat, jako jsme dojati my ostatní. Vzpomíná asi na svou vlast, na Tábor, na své známé tváře tam daleko za horami...

Příštího jitra zakotvila loď v domácím svém přístavě a my spěchali do chrámu sv. Antonína Divotvorce poděkovati Bohu za ochranu a veškeré milosti, nám v tak hojné míře poskytnuté... Po prohlídce památností terstských, hlavně

Půjčil terstský Lloyd.

V přístavě terstském.

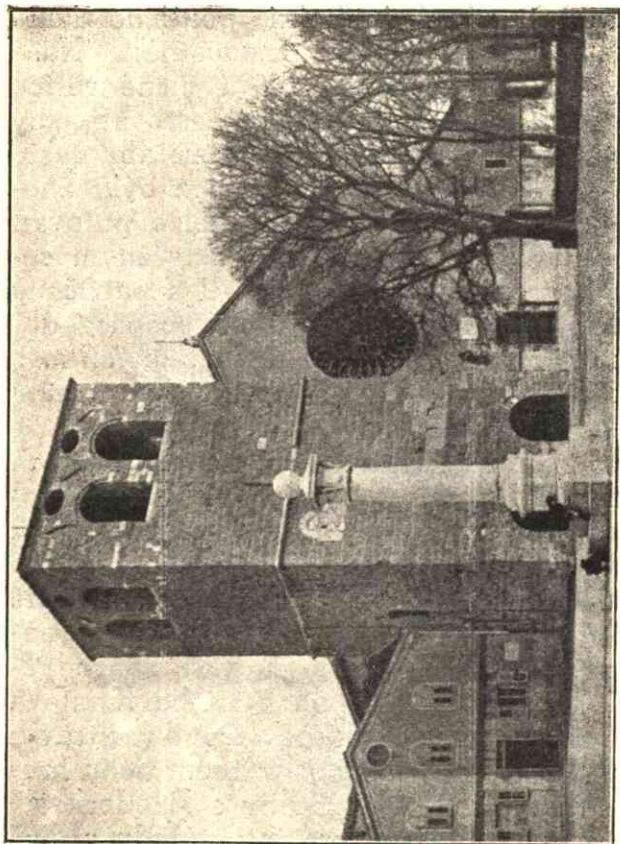
starobylého dómu, zajeli jsme odpoledne na dvou motorových lodicích do Miramare... Moře bylo dosti pohnuté a vyžádalo si znovu svůj obol... Tento-

kráte byla to tvrdošijně odolná staříčká poutnice, která přepínání svých odumírajících sil zaplatila dosti draze...

Občerstvení svěží koupelí mořskou a českobudějovickým čerstvým mokem, rozloučili jsme se se zástupci českosl. konsulátu terstského a zvláště vřele s inž. Přesličkou a jeho milou paní a milovými kroky vraceli se zpět do vlasti, kterou jsme na hranicích pozdravili jásavými zvuky našich hymen...

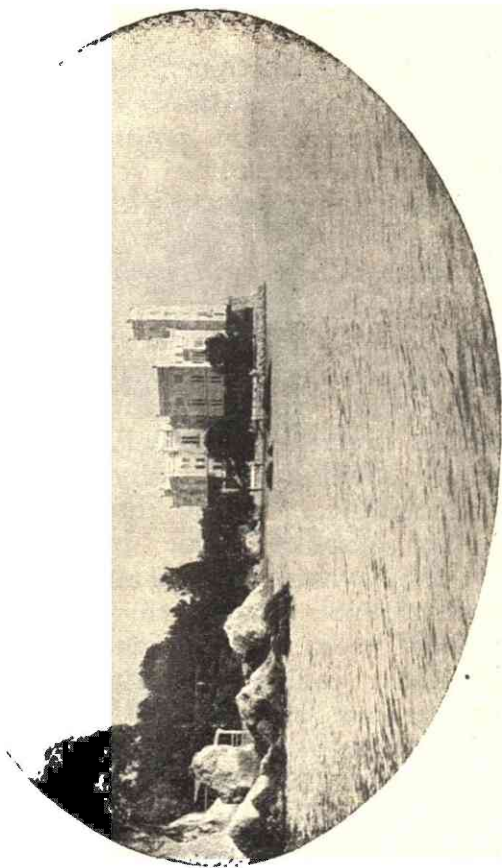
Pátá jubilejní lidová pout moravská vrátila se šťastně domů. Lidová pout...? Representační pout, řekl bych spíše... Mám již jisté zkušenosti ze svých četných zahraničních cest. Konal jsem je sám, s několika druhy, i s větší výpravou... I když moje dosavadní putování Evropou nedělo se po způsobu trampů či skautů aneb pražského spolku přátel Orientu, nedosáhlo nikdy úrovně této poslední cesty...

Vzorná účelná organizace, vzorně vypracovaný a do poslední písmeny vyplněný program, vzorné stravování, vzorné ubytování a pokud možno největší usnadnění námah cestovních... Přiznávám se upřímně, že po zkušenostech s hromadnou výpravou, pořádanou

Kathedrála S. Giusto v Terstu.
(Půjčil terstský Lloyd.)

osvětovým sborem J. v r. 1925 do Londýna, s jistými obavami vyplňoval jsem přihlášku k V. jubilejní pouti do Svaté země... Jak byly nemístné! Naše laická inteligence, věřící i méně věřící, teprve pozná, jak třeba cestovati, aby netrpěla pověst národa, nýbrž aby často jí pohmožděná jeho reputace byla zhojena... Do Svaté země nelze putovati jednotlivcům ani malým uzavřeným cestovním kroužkům, chtějí-li s patřičnou dispozicí dáti svá nitra na pospas dojmům... K tomu třeba hromadných mší, kázání, průvodů... Jednotlivec sám nebo trojčlenná cestovní skupinka...? Co zmohou vlastně na tradičních místech křížové cesty bez hromadné pobožnosti...? Kdo jim dá impuls, aby jejich city proběhly celou stupnicí vnitřního rozechvění...? Kdo je uvede na místě Narození Páně do patřičné vánoční nálady, když ne mše sv. a naše znárodnělé koledy...? Jedině u hrobu Kristova možno samotnému návštěvníku ztráviti hodiny o samotě, v posvátném tichu hrobovém... Ovšem nikoliv s Baedekrem v ruce...! Ten pravou náladu v duši nevyvolá... Jsem jist, že by býval Pierre Loti vrátil se z Jerusalema s pohnutějším nitrem, kdyby svoji osamoc-

Miramare.

nou pout soojil býval s hromadnou poutí svých krajanů...

Z těchto důvodů i každá hromadná výprava, ať studijní či rekreační, které se nedostává rázu pouti, nevychutná a nemůže ani vychutnati veškerých dojmů, skýtaných svatými místy...

Naše lidová pout byla representační. Nebylo to zásluhou jejích účastníků, nýbrž jejího vůdce, komandéra ryt. řádu Božího Hrobu, Msgra Ant. Bartoše. Ten malý monsignore připomínal mi cestou jiného, ještě menšího monsignora, dra J. Sedláka. Povahy snad zdánlivě protichůdné, ale jen zdánlivě! U obou tentýž hluboký duch, bohaté vědomosti, houževnatá práce a milá skromnost opravdových vzdělanců. Po celé cestě neviděl jsem na monsignorovi fialového kolárku, jedině při slavnostním vstupu do chrámu Božího Hrobu a při společném fotografování... Je to maličkost, snad imponderabilní, a přec vrhá ostré světlo na celkovou povahu... Jeho přímo otcovská péče o všechny účastníky a každého zvlášť, jeho obdivuhodný sebezápor a zevnější výraz absolutního klidu, zatím co nitro sténalo pod pře-

mírou starostí a práce... Kdo by si takového vůdce nevážil a nezamiloval...?

Jednomyslná spokojenost s poutní výpravou budiž mu nepatrným vděkem...

Turečtí vrátní
ve chrámě Božího hrobu.

U Mrtvého moře.

Nrus. 1088.

Ex Consistorio Apostolici Administratoris
dioecesis Brunensis die 6. Februarii 1931.

Nihil obstat:

Dr. Carolus Skoupý,
censor ex officio.

Imprimatur:

† **Josephus,**
Eppus Adrah. Aplicus
Admin.

Kanclér:

Dr. Jos. Kratochvíl.

Richter,
offic.

V B r n ě 1931.

Nákladem Spolku poutníků diecézí moravských
do Svaté země v Brně.

Tiskem Brněnské tiskárny.